

NOWOCZESNA **POLSKA WIEŚ**

PROGRAM ROLNY PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

KRAKÓW 2009

Wydawca:

Prawo i Sprawiedliwość

ul. Nowogrodzka 84/86

02-018 Warszawa

SPIS TREŚCI

I	Wprowadzenie.....	4
II	Charakterystyka obszarów wiejskich i rolnictwa.....	7
III	Realizacja programu Prawa i Sprawiedliwości w latach 2005–2007.....	12
IV	Węzłowe problemy i możliwości rozwoju.....	14
V	Skutki polityki PO-PSL dla polskiego rolnictwa.....	17
VI	Kierunki rozwoju polskiej wsi.....	20
VII	Polityka wobec polskiej wsi.....	24
	Obszar I: Wspólna polityka rolna i współpraca międzynarodowa.....	24
	Obszar II: Konkurencyjność rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz bezpieczeństwo żywności.....	30
	Obszar III: Rozwój obszarów wiejskich.....	51
	Obszar IV: Polityka społeczna.....	65
	Obszar V: Instytucje, administracja, programowanie i finansowanie.....	74
	Obszar VI: Edukacja i wiedza na obszarach wiejskich.....	85

I WPROWADZENIE

W końcu pierwszej dekady XXI wieku, po czterech latach od przystąpienia do Unii Europejskiej, Polska stoi przed nieporównanie większymi problemami niż te, z którymi miały do czynienia kraje Europy Zachodniej w pierwszym okresie ich rozwoju po II wojnie światowej. Podobnie jak owe kraje w tamtym czasie, Polska musi dziś realizować program restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa. Szczególne komplikacje i trudności związane są u nas z rewolucją technologiczną, liberalizacją europejskiego i światowego handlu oraz globalizacją konkurencji międzynarodowej.

W naszym kraju, charakteryzującym się nadal stosunkowo wysokim udziałem rolnictwa w gospodarce narodowej, zdynamizowanie aktywności ekonomicznej obszarów wiejskich ma duże znaczenie dla społeczno-gospodarczego rozwoju. Było to celem działań podjętych w latach 2005–2007 przez rząd Prawa i Sprawiedliwości.

Polityka państwa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich powinna respektować następujące zasady:

- Państwo nie może zastępować inicjatywy ani osłabiać zaangażowania jednostek i społeczności lokalnych, lecz powinno je dodatkowo stymulować.
- Przedsięwzięcia podejmowane przez państwo i stosowane przez nie instrumenty nie mogą osłabiać mechanizmów rynkowych, lecz powinny je uzupełniać i ewentualnie korygować.
- Sukces w rozwoju obszarów wiejskich zależy od komplementarności działań podejmowanych w tej dziedzinie przez instytucje rządowe i międzynarodowe (w tym unijne), instytucje prywatne, społeczności lokalne i obywateli żyjących na obszarach wiejskich.

Te trzy maksymy możemy nazwać zasadami: subsydiarności, symbiozy państwa i rynku oraz komplementarności. Polska wieś potrzebuje przede wszystkim wiedzy, motywacji do aktywności, umiejętności współdziałania oraz samorządności.

Celem polskiej polityki rolnej powinna być poprawa poziomu życia rodzin rolniczych oraz innych mieszkańców obszarów wiejskich. Należy doprowadzić do wyrów-

niania poziomu życia i wskaźników cywilizacyjnych w mieście i na wsi oraz do maksymalnego zbliżenia sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa w Polsce i krajach wysoko rozwiniętych. Osiągnięciu tego celu będą służyć zarówno środki krajowe, jak i instrumenty wspólnej polityki rolnej.

We współczesnych polskich warunkach kapitał ludzki stanowi kluczowy czynnik rozwoju obszarów wiejskich. Dlatego należy zintensyfikować działania na rzecz samoorganizacji społeczności wiejskich.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich powinna opierać się na mechanizmach rynkowych, a zarazem wykorzystywać motywacje wynikające z dynamiki społeczności lokalnych oraz określone instytucje państwa i stosowane przez nie instrumenty. Rozwój obszarów wiejskich powinien stać się przedsięwzięciem o charakterze ogólnonarodowym. W jego realizacji muszą współdziałać agendy państwa, struktury samorządowe, fundacje i stowarzyszenia oraz Kościoł.

Należy uruchomić niewykorzystany jeszcze w pełni potencjał rolnictwa i uczynić z niego koło zamachowe gospodarki na obszarach wiejskich. Należy uruchomić narodowy program edukacji młodzieży wiejskiej i ciągłego dokształcania mieszkańców wsi. Należy wspomagać rozwój infrastruktury technicznej na wsi, przeciwdziałać ograniczaniu dostępności infrastruktury społecznej oraz wspomagać wszelkie inicjatywy w dziedzinie samoorganizowania się ludności wiejskiej.

Powodzenie polityki dotyczącej wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej będzie ściśle związane z innymi sferami życia politycznego kraju. Będzie ono zależeć od polityki finansowej, fiskalnej, społecznej, ekologicznej i regionalnej, od polityki przekształceń własnościowych i handlu zagranicznego, a także od polityki informacyjnej i naukowej.

Program rolny nie może rozstrzygać o sposobach rozwiązania wszystkich problemów rolnictwa i obszarów wiejskich. Określa jednak cele polskiej polityki rolnej i związane z nimi zadania oraz wskazuje instrumenty i instytucje tworzące i realizujące tę politykę.

Program ten stanowi podstawę do przygotowania:

- wieloletnich programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, które muszą być podstawą do projektowania budżetu państwa na następny rok;
- polityki rozwoju poszczególnych branż;
- regionalnych programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Cele i zadania programu rolnego określiliśmy na podstawie analizy sytuacji społecznej, gospodarczej i środowiskowej oraz danych statystycznych z ostatnich lat.

Precyzując cele polityki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce, uwzględniliśmy trwający proces dostosowania polskiej gospodarki i społeczeństwa do warunków obowiązujących w Unii Europejskiej, kierunki ewolucji polityki rolnej i polityki wiejskiej w krajach Unii, a także kompatybilność polityk wdrażanych w Polsce i w całej Unii. Za punkt wyjścia przyjęliśmy, że rozwój obszarów wiejskich to inwestycja na rzecz przyszłości większości obszarów Polski i mieszkających tam ludzi. Wymaga ona wsparcia ze strony państwa i instytucji międzynarodowych. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich nie może być sprawą tylko ludności rolniczej, ponieważ dotyczy w istocie całego kraju i jego rozwoju. Należy kontynuować działania podjęte w latach 2005–2007 przez rząd Prawa i Sprawiedliwości.

II CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA

Obszary wiejskie i leśne w stanowią 93,2% powierzchni naszego kraju, z czego dwie trzecie to obszary związane z działalnością rolniczą. Polska jest nadal krajem o silnych cechach rustykalnych i rolniczych. Polska wieś będzie jednak podlegać procesowi dezagraryzacji.

Na wsi żyje ponad 14 mln mieszkańców Polski, co stanowi 38,6% ogółu ludności kraju. W strukturze polskiego rolnictwa dominują małe gospodarstwa o powierzchni do 5 ha, w dużej mierze produkujące żywność na własne potrzeby. W 2007 r. na sprzedaż przeznaczono niewiele więcej niż połowę produkcji rolnej. Za wyspecjalizowane można uznać zaledwie 46% gospodarstw rolnych; większość rolników nadal prowadzi produkcję zarówno roślinną, jak i zwierzęcą.

Od momentu przystąpienia do UE obserwuje się w Polsce proces stopniowej konsolidacji gospodarstw. W 2007 r. średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach wynosiła 9,91 ha, podczas gdy jeszcze cztery lata wcześniej – 8,4 ha. Polscy rolnicy nadal jednak sceptycznie podchodzą do tezy, że większe gospodarstwa są bardziej wydajne. W dużych gospodarstwach upatrują przyszłość rolnictwa częściej mieszkańcy wsi niż sami rolnicy.

Część rolników rezygnuje z działalności rolniczej albo dywersyfikuje swoje źródła dochodów. W 2007 r. głównie z rolnictwa utrzymywało się tylko 12% mieszkańców wsi i 46% rolników. Co trzeci rolnik miał dodatkowe zatrudnienie, a 4% rolników prowadziło własną działalność gospodarczą.

Osoby pracujące w polskim rolnictwie są grupą społeczną, której dochody w ostatnich latach rosły najszybciej i podwoiły się w porównaniu z 2000 r. Tylko w roku 2007 dochody tych osób wzrosły o 13,7%, przy średnim wzroście w 27 krajach Unii wynoszącym 5,4%. Dochody rodzin rolniczych są u nas jednak o 44% niższe niż dochody rodzin pracowniczych, a mieszkańców wsi ogółem – o 34% niższe niż w miastach. Bieda dotyka na wsi o 20% więcej gospodarstw domowych niż w mieś-

cie. Na wsi mieszka ok. 45% polskich bezrobotnych, co w obecnej sytuacji demograficznej oznacza wyższy niż w mieście poziom bezrobocia.

Wzrost dochodów rolniczych przełożył się przede wszystkim na poprawę warunków życia rodzin rolniczych, a w mniejszym stopniu na inwestycje, które w większości były finansowane ze środków unijnych oraz kredytów preferencyjnych (wspomaganych przez państwo) i komercyjnych. Najczęstszą inwestycją był zakup maszyn rolniczych.

Bariera kapitałowa jest jedną z najważniejszych przeszkód w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Na wsi wiąże się ona z bardzo ograniczoną zdolnością gospodarstw rolnych do akumulacji kapitału, niskimi dochodami osobistymi ludności (ok. 60% ludności żyjącej poniżej granicy ubóstwa mieszka na wsi) oraz przeciętnie niskimi, a przy tym silnie zróżnicowanymi dochodami własnymi gmin. Niskie dochody w rolnictwie są odzwierciedleniem niskiej produktywności pracy. Ograniczenie ubóstwa musi się zatem wiązać z podniesieniem produktywności, co można osiągnąć m.in. poprzez zmniejszenie liczby osób zajmujących się rolnictwem. Musi to być proces stopniowy. Niezwykle ważne jest, aby polityka rządu była nastawiona na ułatwienie tych działań, nie zaś na ich odwlekanie. Istnieją obiektywne przeszkody do należytego funkcjonowania rynków pracy na obszarach wiejskich i powiększania gospodarstw rolnych.

Poziom wykształcenia mieszkańców wsi, choć ulega systematycznej poprawie, jest nadal zbyt niski i często uniemożliwia podjęcie pracy lub samodzielnej działalności gospodarczej poza rolnictwem. Blisko 35% dorosłych mieszkańców wsi ma zaledwie wykształcenie pełne podstawowe; wśród osób prowadzących gospodarstwa rolne wykształcenie takie ma 24%. Zaledwie 2% ludności wiejskiej czynnej zawodowo w rolnictwie posiada wykształcenie wyższe. Niski poziom wykształcenia mieszkańców wsi nie tylko spowalnia modernizację rolnictwa, lecz także zmniejsza możliwość szerszego rozwinięcia pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi jako źródła alternatywnego zatrudnienia nadwyżek siły roboczej.

Na wsi warunki nauki są zdecydowanie gorsze, a przeciętny poziom nauczania jest niższy niż w mieście. Tymczasem w stosunku do młodzieży wiejskiej szkoły podstawowe i gimnazja powinny realizować, obok nauczania, także takie funkcje, które w mieście wypełniane są przez placówki kulturalno-oświatowe i sportowo-rekreacyjne.

Do najważniejszych przeszkód w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce należą także bariery instytucjonalne. Po upadku gospodarki planowej wytworzyła się swoista „pułtka instytucjonalna”. Brakuje obecnie instytucji wypełniających przestrzeń między obywatelami i producentami a państwem. Nie ma wielu potrzebnych instytucji centralnych, np. zajmujących się rozwojem obszarów wiejskich czy reprezentujących interesy poszczególnych grup w Polsce wobec organizacji i instytucji europejskich. Słabość lub wręcz brak pewnych instytucji ogranicza skuteczność i efektywność działania społeczności lokalnych, grup producenckich i spółdzielni, a także nie sprzyja mobilizacji społecznej, będącej jednym z podstawowych warunków rozwoju społeczności lokalnych, a w konsekwencji całego kraju. Istotne bariery tkwią także w świadomości rolników i mieszkańców wsi. Warunkiem zmian w świadomości są kompleksowe działania, takie jak upowszechnienie wykształcenia i wiedzy obywatelskiej i ekonomicznej oraz wzmocnienie samorządności.

Infrastruktura techniczna obszarów wiejskich w Polsce – sieć dróg, połączenia telekomunikacyjne, linie energetyczne, zaopatrzenie w wodę i gaz, utylizacja odpadów – wciąż jeszcze odznacza się niedostatecznym poziomem rozwoju. Stanowi to jedno z głównych ograniczeń aktywizacji ekonomicznej obszarów wiejskich i ich rozwoju. W wielu przypadkach stan infrastruktury jest kluczowym czynnikiem przyciągającym albo odpychającym napływ inwestycji. Poziom infrastruktury decyduje o rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej lub wpływa na utrwalanie obecnego stanu.

Rolnictwo w Polsce ma obiektywnie trudniejsze warunki rozwojowe niż w pozostałych krajach UE. Są u nas gorsze warunki glebowe i klimatyczne, a w ostatnich latach doszły do tego klęski żywiołowe. Tak zwany syntetyczny wskaźnik jakości przestrzeni produkcyjnej jest w Polsce o ok. 40% niższy od tego, jaki mają kraje Europy Zachodniej. Osiągnięcie konkurencyjności przez polskie rolnictwo jest obiektywnie niezmiernie trudne i wymaga uzyskania wysokiej produktywności i efektywności gospodarowania. Można to uzyskać poprzez zmiany strukturalne, zwiększenie inwestycji oraz szerokie wykorzystanie nowoczesnej wiedzy i nowych technologii.

Nie wszystkie gospodarstwa rolne będą w stanie sprostać konkurencji w podstawowych działach produkcji. Szansą dla znacznej grupy rolników jest natomiast zdecydowane przyspieszenie ekonomicznej dywersyfikacji gospodarstw, wykorzystanie mniej żyznych gruntów rolnych do produkcji roślin przeznaczonych na cele nieżyw-

nościowe, zwłaszcza do biomasy do wytwarzania paliw, oraz upowszechnianie wielofunkcyjności obszarów wiejskich.

Prawie jedna czwarta gruntów rolnych w Polsce (ok. 5 mln ha) to grunty klasyfikowane jako słabe lub bardzo słabe, o niskiej rolniczej przydatności. Obecność Polski w UE stworzyła szanse lepszego wykorzystania tych gruntów do celów nierolniczych, w tym pod zalesienia i uprawy przemysłowe. Tego typu konwersja gruntów rolnych jest wspierana za pomocą instrumentów II filaru wspólnej polityki rolnej, ze względu na dążenie UE do ograniczenia nadprodukcji żywności i związane z tym efekty ekologiczne.

Ponad 8% powierzchni naszego kraju zajmują tereny górskie. Spełniają one ważne funkcje gospodarcze i społeczne. Członkostwo w UE umożliwiło uruchomienie specjalnego programu dla tego typu obszarów (LFA), co powoli hamuje wyludnianie się tych terenów oraz ograniczanie na nich działalności rolniczej. Ich pustoszenie wywoływało zresztą negatywne skutki ekologiczne.

Szansą polskiego rolnictwa jest wielka bioróżnorodność i tradycyjna, ekstenywna gospodarka rolna. Zachowało się wiele cennych krajobrazów rolniczych o wysokiej różnorodności biologicznej, istnieją zasoby tradycyjnych odmian roślin użytkowych i ras zwierząt hodowlanych. Wzrost popytu na żywność produkowaną metodami organicznymi, zapotrzebowania na produkty tradycyjne, lokalne i nietypowe, a także wsparcie UE dla tzw. programów rolnośrodowiskowych otwiera przed polskimi producentami rolnymi możliwości wykorzystania nisz rynkowych i wejścia na europejskie i światowe rynki zbytu. Jest to także szansa na rozwijanie rolnictwa ekologicznego, przyjaznego środowisku naturalnemu. Świadczenie usług na rzecz środowiska naturalnego, powierzanych rolnikom jako użytkownikom gruntów rolnych, wód i lasów, będzie w przyszłości coraz silniej wynagradzane w systemie wspierania rolnictwa. Upowszechnianie postępu biologicznego w rolnictwie musi następować w ścisłym powiązaniu z dokonaniem polskiej biotechnologii. Konieczne jest przeznaczenie na ten cel specjalnych środków wsparcia, ponieważ w Polsce wskaźnik nakładów na postęp naukowy jest osiem razy niższy niż przeciętny w UE.

Na rynku pozycja polskich rolników jako producentów żywności jest słaba. Podobnie jest z podmiotami gospodarczymi przez nich tworzonymi. Rolnicy są rozproszeni, nie są w stanie przeciwstawić się zorganizowanej sile podmiotów sfery skupu i przetwórstwa surowców rolnych. Pozarolnicze ogniwa agrobiznesu (przemysł

przetwórczy, handel, skup) są głównymi kreatorami strategii rozwojowej rolnictwa. Wewnętrzne zasoby finansowe rolnictwa nie są wystarczające do pokrycia kosztów niezbędnej modernizacji gospodarstw i podniesienia ich konkurencyjności. Do wzmocnienia tych procesów potrzebne jest wsparcie zewnętrzne, realizowane za pomocą instrumentów polityki rolnej. Trzeba jednak podkreślić, że poprawa sytuacji dochodowej rodzin rolniczych i innych rodzin żyjących na wsi zależy od zwiększenia możliwości zatrudnienia poza rolnictwem.

Przemysł spożywczy w Polsce zalicza się do najważniejszych dziedzin gospodarki narodowej. Wartość produkcji sprzedanej tej branży to ponad 20% wartości sprzedaży całego polskiego przemysłu. Działa w niej ok. 30 tys. zakładów produkcyjnych, zatrudniających 8,4% ogółu zatrudnionych w polskiej gospodarce. Jej udział w krajowej produkcji przemysłowej ogółem wynosi blisko 24% i jest o 9 punktów wyższy niż w całej UE. Wytworzona przez polski przemysł spożywczy (łącznie z produkcją napojów i przemysłem tytoniowym) roczna wartość dodana brutto wynosi ok. 6 mld USD, co stanowi ponad 4% wartości dodanej brutto wytworzonej w całej gospodarce narodowej i ok. 6% produktu krajowego brutto (PKB). Polski sektor rolno-spożywczy i rynek żywności mają wciąż duży potencjał rozwojowy.

III REALIZACJA PROGRAMU PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI W LATACH 2005–2007

Polskie rolnictwo przetrwało mimo wielowiekowych zaniedbań, a następnie doświadczeń „terapii szokowej”. Dążenie do unowocześnienia polskiej gospodarki po 1989 r., dokonania skoku cywilizacyjnego i dogonienia Europy kosztem wsi i rolnictwa doprowadziły jednak do drenażu sektora rolno-żywnościowego, pogłębienia dysparytetów między wsią a miastem. Ponadto mieszkańców wsi, zwłaszcza rolników, piętnowano za niedostateczną akceptację liberalizmu.

Zasługą Prawa i Sprawiedliwości jest uznanie, że właśnie wspomniana grupa społeczna jest predestynowana do odniesienia sukcesu w rozwoju naszego kraju. Zaproponowaliśmy wiarygodny, prospołeczny program rolny, dzięki któremu udało się pozyskać i zmobilizować rolników i innych mieszkańców wsi do aktywności społecznej i ekonomicznej. W końcu października 2005 r. funkcję ministra rolnictwa i rozwoju wsi objął przedstawiciel Prawa i Sprawiedliwości, przyjmując odpowiedzialność za realizację jednego z pięciu celów rządu PiS. Celem tym była poprawa poziomu życia wszystkich mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem społecznego, środowiskowego i ekonomicznego potencjału regionów, wyrównanie poziomu cywilizacyjnego w mieście i na wsi oraz maksymalne zbliżenie sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa w Polsce i krajach wysoko rozwiniętych. Rozpoczęła się realizacja rządowego programu *Solidarne Państwo*. W kwietniu 2006 r. nastąpiły zmiany wynikające z zawarcia koalicji między PiS, Samoobroną i LPR. Nie oznaczało to jednak rezygnacji z realizacji programu rolnego PiS, choć w niektórych obszarach nastąpiło spowolnienie wdrażania wynikających z niego zadań. Polskie rolnictwo intensywnie się modernizowało i restrukturyzowało, a jednocześnie integrowało z pozostałymi działami gospodarki oraz rynkiem europejskim i globalnym. Mimo politycznego embarga stosowanego przez Rosję i Ukrainę nastąpił szybki wzrost eksportu polskich produktów rolno-żywnościowych oraz osiągnięto wysoki dodatni bilans wymiany handlowej. Rozpoczęła się kompleksowa modernizacja wsi.

Od pierwszego dnia rządu Prawa i Sprawiedliwości administracja rządowa, po raz pierwszy od 1990 r., wykonywała zadania wynikające z przygotowanego wcześniej programu dla polskiej wsi. Dzięki temu udało się zainicjować wiele działań, rozwiązać wiele problemów, a przede wszystkim – stworzyć strategiczne ramy rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz fundamenty pod uruchomienie, niezwykle ważnych dla rozwoju, środków z funduszy strukturalnych i innych środków unijnych, a także środków krajowych.

Działania rządów PiS w latach 2005–2007 doprowadziły m.in. do następujących efektów:

- umożliwienie rolnikom i przetwórcom pełnego wykorzystania funduszy unijnych, po wdrożeniu sprawnego systemu przepływu środków i usunięciu zaniezań w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- zapewnienie w budżecie państwa środków na współfinansowanie instrumentów wspólnej polityki rolnej, dzięki czemu polscy rolnicy mogą korzystać z płatności bezpośrednich i innych źródeł wsparcia ze środków unijnych;
- zapewnienie stosowania krajowych środków wsparcia rolnictwa w latach 2007–2013, choć Traktat akcesyjny przewidywał wspieranie tej dziedziny z budżetu krajowego tylko w okresie trzech pierwszych lat po akcesji;
- wprowadzenie tańszego paliwa rolniczego w postaci zwrotu części podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego;
- stabilizacja na rynku mleka, zniesienie regionalizacji i wprowadzenie rekompensaty za rezygnację z produkcji mleka;
- wprowadzenie dopłat z budżetu państwa dla rolników stosujących kwalifikowany materiał siewny;
- wprowadzenie nowych form płatności dla rolników: cukrowej, do upraw roślin energetycznych, zwierzęcej oraz uzupełniającej do powierzchni roślin przeznaczonych na paszę uprawianych na trwałych użytkach zielonych;
- dokonanie zmian organizacyjnych w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, umożliwiających integrację zarządzania wiedzą rolniczą i wdrożenie nowego systemu doradztwa rolniczego.

Dokonania lat 2005–2007 zobowiązują do dalszego działania – realizacji programu dostosowanego do nowych potrzeb polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich.

IV WĘZŁOWE PROBLEMY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU

Polskie rolnictwo jest regionalnie zróżnicowane pod względem kultury rolnej, agrotechniki, jakości gleb i wód. Przeważają rodzinne gospodarstwa nastawione na produkcję wielokierunkową, ekstensywne. Gospodarstwa o wysokim stopniu specjalizacji stanowią tylko niewielki odsetek.

Obszary wiejskie w Polsce są silnie zróżnicowane pod względem stopnia i możliwości rozwoju. Niektóre z nich można uznać za szczególne obszary problemowe, charakteryzujące się nasileniem cech i uwarunkowań dysfunkcyjnych, negatywnie wpływających na ich rozwój.

Wśród wielu czynników hamujących wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich należy wymienić nie tylko brak środków finansowych, ale także niedorozwój infrastruktury, brak niezbędnych instytucji, niski poziom kształcenia szkolnego i przed-szkolnego, brak odwagi podejmowania ryzyka działalności na własny rachunek, zbyt słabo rozwinięty zmysł przedsiębiorczości. Niedostateczny jest dostęp do usług zdrowotnych i kulturalnych. Niska jest aktywność obywatelska mieszkańców wsi.

Obecnie występują następujące problemy obszarów wiejskich w Polsce:

- niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury techniczno-produkcyjnej potrzebnej do rozwoju gospodarczego;
- niski poziom wykształcenia i kwalifikacji ludności wiejskiej oraz niskie aspiracje edukacyjne;
- mała aktywność społeczna, gospodarcza i kulturalna ludności;
- brak możliwości zatrudnienia pozarolniczego;
- bezrobocie rejestrowane i ukryte;
- syndrom anomii wśród mieszkańców wsi i zagrożenie marginalizacją całej społeczności wiejskiej;
- niski poziom dochodów i pogłębiający się ich dysparytet między wsią a miastem, ograniczający efektywny popyt na towary i usługi pozarolnicze.

Z kolei największe słabości polskiego rolnictwa to:

- duże zróżnicowanie struktury agrarnej i kultury rolnej;
- słaba organizacja rynków rolnych oraz więzi między poszczególnymi ogniwami łańcucha marketingowego żywności;
- niska rentowność sektora rolnego;
- niewystarczający poziom wiedzy fachowej w dziedzinie technologii produkcji, marketingu i zarządzania;
- niedoinwestowanie gospodarstw rolnych i ich dekapitalizacja;
- niski stopień samoorganizacji rolników;
- niedostateczne przygotowanie kadry i instytucji do realizowania w Polsce wspólnej polityki rolnej i polityki strukturalnej;
- brak efektywnego doradztwa rolniczego nakierowanego na zmiany modernizacyjne w gospodarstwach rolnych.

Na rozwój gospodarki rolnej ujemnie wpływają następujące problemy środowiska:

- brak określenia obszarów wyłączonych z produkcji żywności;
- niski poziom wyposażenia gospodarstw w urządzenia służące ochronie środowiska;
- wysokie koszty budowy takich urządzeń;
- zagospodarowanie gruntów słabych, podatnych na erozję, i gruntów marginalnych;
- punktowe zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi;
- słabe powiązanie ochrony środowiska z produkcją rolną;
- niewystarczające stosowanie dobrych praktyk produkcyjnych.

Integracja w ramach Unii Europejskiej i wdrażanie wspólnej polityki rolnej (WPR) stawia polskie rolnictwo przed następującymi problemami:

- niepełne przygotowanie gospodarstw do korzystania z dopłat, dotacji i funduszy unijnych;
- niedostosowanie gospodarki rolno-żywnościowej do unijnych standardów;
- brak kompleksowego i jednoznacznego określenia polityki Polski w sprawie reformy WPR.

Wymagającymi rozwiązania problemami związanymi z funkcjonowaniem struktur administracyjnych i instytucji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich są:

- zła organizacja administracji, rozbieżności kompetencyjne i niejednorodność działań agencji centralnych;
- niewłaściwy nadzór nad majątkiem Skarbu Państwa;
- niedorozwój instytucji finansowych wspierających rolnictwo;
- niedostateczny rozwój rynków hurtowych, giełd towarowych i grup producenckich oraz spółdzielni rolniczych i wiejskich;
- niewłaściwa organizacja doradztwa rolniczego.

Do największych problemów obszarów wiejskich, którym należy przeciwdziałać w pierwszej kolejności, należy zaliczyć bezrobocie, złą sytuację dochodową i ograniczony rynek pracy, zwłaszcza niedobór pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich, niski stopień mobilności zawodowej oraz gorszy dostęp do edukacji. Kolejną słabością jest niski stopień specjalizacji gospodarstw i ich niedoinwestowanie oraz rozdrobniona struktura obszarowa, co przekłada się na mniejszą efektywność produkcji i niedostateczny postęp technologiczny. Inne problemy to nieodpowiedni poziom inwestycji służących ochronie środowiska i niski poziom rozwoju infrastruktury technicznej (kanalizacja, sieć telefoniczna, internet), co powoduje, że obszary wiejskie nie są atrakcyjne dla inwestorów. Potrzeby w dziedzinie infrastruktury nadal są ogromne; znacznie przewyższają one nie tylko własne środki inwestycyjne samych gospodarstw wiejskich, lecz nawet to, co jest wymagane jako udział własny w przypadku korzystania z funduszy unijnych i środków publicznych. Podobna sytuacja występuje w dziedzinie infrastruktury usług publicznych (opieka zdrowotna, oświata, wychowanie przedszkolne, kultura).

V SKUTKI POLITYKI PO-PSL DLA POLSKIEGO ROLNICTWA

Rozwój obszarów wiejskich w naszym kraju jest ściśle związany z sytuacją w rolnictwie i zachodzącymi w tym obszarze przekształceniami. Polskie rolnictwo ma bardzo istotne znaczenie społeczne i ekonomiczne.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej zapoczątkowało wiele korzystnych zmian w polskim rolnictwie i na obszarach wiejskich. Polscy rolnicy i mieszkańcy wsi zostali objęci instrumentami finansowymi wspólnej polityki rolnej. Spowodowało to wzrost dochodów rolników i cen większości produktów rolnych oraz zwiększenie eksportu polskiej żywności. W tej nowej sytuacji należało wprowadzić nową politykę rolną, zrywającą z liberalną polityką realizowaną przez pierwsze 16 lat polskich przemian. Za rządów Prawa i Sprawiedliwości, w latach 2005–2007, wdrażano program rolny, którego celem była poprawa sytuacji ekonomicznej rolnictwa i zachowanie jak największej liczby gospodarstw rolnych poprzez zapewnienie im stabilnych możliwości rozwoju i funkcjonowania na jednolitym rynku europejskim.

W kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu w 2007 r. Platforma Obywatelska i Polskie Stronnictwo Ludowe zapowiadały dokonanie kolejnych zmian. Ich obietnice wyborcze dotyczyły rolnictwa, rynków rolnych, rozwoju wsi i rybołówstwa. PO i PSL zapowiadały m.in.:

- kompetentną polską politykę na rzecz wsi i rolnictwa w Unii Europejskiej;
- regionalizację polityki rozwoju obszarów wiejskich;
- przebudowę instytucji wspomagających rolnictwo;
- prowadzenie polityki żywnościowej stymulującej kooperację i tworzenie więzi gospodarczych;
- wzmocnienie więzi społecznych, budowę społeczeństwa obywatelskiego i uprawianie mądrej polityki społecznej służącej rozwojowi wsi i rolnictwa;
- działania na rzecz umacniania gospodarstw rodzinnych;
- inwestycyjne i ekonomiczne wsparcie rodzin wiejskich;

- zmniejszanie dystansu dzielącego wieś od miasta;
- istotne zmiany w regulacji rolniczego ubezpieczenia społecznego;
- pełne ubezpieczenie gospodarstw rolnych od następstw klęsk żywiołowych;
- pełny zwrot akcyzy płaconej przez rolników przy zakupie paliwa rolniczego;
- uruchomienie programów produkcji energii odnawialnej i dofinansowanie gospodarki leśnej w lasach prywatnych;
- dopłaty do produkcji żywności rolnej wolnej od organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO).

Obecny rząd działa już ponad rok i mógł rozpocząć realizację powyższych zapowiedzi. Tymczasem nie przedstawiono dokumentów programowych dotyczących rolnictwa i obszarów wiejskich. Jedynym dokumentem, do którego można się odnieść, jest exposé premiera Donalda Tuska z końca 2007 r. Zawarte w nim propozycje dotyczące wsi i rolnictwa są nader ogólnikowe. W resorcie rolnictwa i rozwoju wsi nie podjęto żadnych konkretnych działań, które służyłyby rozwiązywaniu problemów polskiej gospodarki rolno-żywnościowej. W tej sytuacji zaostrażają się problemy, które z przyczyn obiektywnych nie mogły zostać rozwiązane w trakcie zaledwie dwuletnich rządów PiS. Nie zostały naprawione krzywdy rolników związane z ich wywłaszczeniem w ramach prowadzonej w minionych latach prywatyzacji zakładów przetwórstwa rolnego, nie uległa poprawie struktura agrarna, nie przełamano powszechnej niechęci rolników do zrzeszania się i do wchodzenia na rynki zagraniczne. Opóźniane jest wdrożenie *Programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013*, dopiero na etapie dyskusji jest sprawa reformy KRUS, w budżecie państwa ogranicza się środki na finansowanie szkolnictwa rolniczego i zwalczanie chorób zwierząt hodowlanych. Wycofano się z ochrony polskiego rolnictwa przed napływem do naszego kraju GMO. Rząd PO-PSL nie ma żadnej koncepcji reformy rynku cukru, uporządkowania rynków wieprzowiny oraz owoców i warzyw, ochrony polskiego drobiarstwa czy stabilizacji na rynku mleka. Nie przygotowano programu wsparcia dla rolników w związku z przystosowaniem gospodarstw do unijnej zasady współzależności (*cross-compliance*). Co najistotniejsze, brakuje dobrych propozycji zmian legislacyjnych przygotowanych przez resort rolnictwa, a te, które docierają do parlamentu, są bardzo spóźnione.

Przyczyna tego stanu rzeczy tkwi w tym, że resort rolnictwa nie ma własnego programu działania i realizuje – zresztą nie najlepiej – to, co pozostawili poprzedni

ministrowie rolnictwa. Podobnie jednostki organizacyjne podległe ministerstwu nie mają jasno sprecyzowanych i opisanych wytycznych.

Reasumując – koalicja PO-PSL i rząd Donalda Tuska nie mają programu dla polskiego rolnictwa. Stare problemy narastają, pojawiają się też nowe. Najgorsze jest to, że pewne już wdrażane działania zostały zatrzymane, a od niektórych się odchodzi. Energia rządzących skupia się głównie na obsadzaniu stanowisk w urzędach i agencjach związanych z rolnictwem i obszarami wiejskimi przez ludzi z kręgu z PO i PSL.

VI KIERUNKI ROZWOJU POLSKIEJ WSI

W najbliższych latach polską wieś czekają wielkie zmiany. Obejmą one wszystkie podstawowe dziedziny funkcjonowania obszarów wiejskich: rolnictwo, strukturę demograficzną, źródła dochodów, kulturę i życie społeczne wsi, cele i formy polityki państwa oraz UE wobec obszarów wiejskich.

W najbliższym dwudziestoleciu wzrośnie liczba mieszkańców obszarów wiejskich, co będzie się wiązać z powiększeniem dodatniego salda przepływów ludności między wsią i miastem. Wielu mieszkańców miast będzie podejmować decyzje o powrocie na wieś, gdzie kiedyś miesza ich przodkowie. Szczególnie szybko będzie rosła liczba ludności we wsiach położonych w promieniu 50 km od dużych miast. Te obszary wiejskie będą miały stosunkowo silnie zurbanizowany charakter. Problemem demograficznym i społecznym będzie natomiast wyludnianie się wsi we wschodniej części kraju, ale i na tym obszarze pojawią się „enklawy rozwoju”, m.in. dzięki szybko rozwijającemu się eksportowi polskich i unijnych produktów na wschód oraz rosnącej współpracy przygranicznej.

W strukturze zatrudnienia i dochodów ludności wiejskiej wydatnie zmniejszy się udział rolnictwa. Wpływ rolników na życie wsi będzie jednak znacznie większy, niż wynikałoby to z prostych wskaźników statystycznych. Jednym ze źródeł tego wpływu będzie bowiem rola rolników w zagospodarowaniu ziemi i upowszechnianiu rolnictwa wielofunkcyjnego. Utrzyma się znaczący udział rolników w kształtowaniu kultury wsi. Wzrośnie odsetek gruntów użytkowanych przez rolników przybyłych z innych krajów europejskich, czemu będzie sprzyjać swoboda przepływu ludzi i kapitału w ramach UE. Polskie obszary rolne będą przyciągać swoją ekologiczną różnorodnością, a także stosunkowo niską ceną ziemi.

Podstawowym problemem ekonomiczno-społecznym wsi pozostanie zatrudnienie i zapewnienie źródeł dochodu. Poprawie sytuacji w tych sprawach sprzyjać będzie zmiana charakteru działalności gospodarczej i zatrudniania, wywołana powszechną informatyzacją. Upowszechnianie się tzw. telepracy nie tylko zwiększy na wsi dostęp do źródeł dochodu, lecz także wpłynie korzystnie na życie rodzinne,

dając rodzicom możliwość pogodzenia aktywności zawodowej z opieką nad dziećmi.

Głównym źródłem dochodów na wsi będą małe firmy operujące na pograniczu sektora informatycznego i usługowego oraz jednostki związane z obsługą rolnictwa i całego agrobiznesu. Polityka zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich będzie sprzyjała decentralizacji i racjonalnej dekoncentracji działalności gospodarczej. Bankowość internetowa i rozwój systemu finansowego, dobrze dostosowanego do struktury obszarów wiejskich, przełamię odczuwalną obecnie barierę dostępu ludności wiejskiej do nowoczesnych usług finansowych.

Gruntownie zmieni się charakter pracy na wsi. Zatrudnienie stanie się bardziej elastyczne pod względem czasu pracy, jej miejsca i charakteru. Wielozawodowość stanie się koniecznością dla znacznej części mieszkańców wsi. Aktywni zawodowo będą musieli szukać dla siebie „nisz dochodowych” i wykazywać gotowość przekwalifikowania się. Jednym z ważniejszych wyzwań dla polskiej wsi w następnych dekadach będzie budowanie „przestrzeni innowacyjnej”. Wzrośnie znaczenie ośrodków promieniowania wiedzy i wspierania innowacji: placówek naukowych, ośrodków doradztwa rolniczo-gospodarczego, centrów przedsiębiorczości, izb rolniczych, szkół rolniczych itp.

Publiczne wsparcie dla rolnictwa ulegnie wprawdzie zmniejszeniu, ale pojawią się nowe formy wspierania rozwoju obszarów wiejskich. Przeznaczone na ten cel środki będą wykorzystywane bardziej efektywnie niż obecnie, ponieważ wzrośnie poziom wiedzy o gospodarowaniu środkami publicznymi i zaangażowanie społeczności lokalnych w ten proces.

Obszary wiejskie będą bardziej niż obecnie zróżnicowane pod względem struktury społeczno-ekonomicznej i poziomu rozwoju. Problem wykluczenia społeczno-ekonomicznego i biedy na wsi nie przestanie istnieć, ale pojawią się nowe możliwości finansowe i instrumenty ograniczania tych zjawisk.

Źródła dochodów mieszkańców wsi ulegną silnej dywersyfikacji. Coraz mniejsza część ludności będzie opierała swój byt na dochodach rolniczych.

Rolnictwo nie przestanie być pierwotnym źródłem żywności i poważnym źródłem odtwarzalnej energii. Wzrośnie jego znaczenie jako „powiernika” dużej części zasobów przyrodniczych kraju, zmniejszy się natomiast jego znaczenie jako źródła dochodów ludności wiejskiej.

Rolnictwo będzie bardziej zróżnicowane niż obecnie. Wyodrębnią się ostatecznie trzy formy przyszłego rolnictwa: rolnictwo komercyjne, rolnictwo wielofunkcyjne i rolnictwo socjalne. Dominującą formą będzie rolnictwo wielofunkcyjne. Powierzchnia ziemi użytkowanej rolniczo będzie się kurczyć ze względu na potrzeby mieszkaniowe, a także z powodu przeznaczania jej (zwłaszcza gleb gorszej jakości) na zalesianie i tworzenie zbiorników wodnych. Dostępność wody stanie się jeszcze większym problemem niż obecnie. Większy popyt na wodę tworzyć będą zarówno konsumenci w mieście i na wsi, jak również nowoczesne rolnictwo, w którym upowszechni się nawadnianie. Wydatnie wzrośnie liczba i powierzchnia zbiorników retencyjnych.

Zdecydowanie większe będzie znaczenie rolnictwa w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego kraju. Wzmocnione zostaną „polskie specjalności” w strukturze rolnictwa. Około 65% zasiewów będą zajmowały zboża, ważną rolę będzie odgrywała uprawa rzepaku i ziemniaków, zwiększy się uprawa roślin energetycznych. W produkcji zwierzęcej utrzyma się prymat hodowli trzody chlewnej, drobiu i krów. Nowością będzie upowszechnianie się ranczerskiej hodowli bydła mięsnego, nastąpi też renesans hodowli owiec.

Rolnictwo nie będzie wolne od konfliktu interesów. Nowoczesne i w pełni skomercjalizowane, wielkoobszarowe rolnictwo, podporządkowane regułom zysku i konkurencji, będzie kolidować z postulatami ekologów. Narzędziem łagodzenia związanych z tym napięć będzie polityka UE nastawiona na upowszechnianie programów rolnośrodowiskowych. Przedmiotem konfliktu będzie też produkcja żywności genetycznie modyfikowanej. W opozycji do masowej i taniej żywności, często modyfikowanej genetycznie, rozwiną się dziedziny „niszowej”, delikatesowej żywności produkowanej metodami tradycyjnymi i organicznymi. Europa, a w niej zwłaszcza Polska, stanie się światowym centrum zróżnicowanych produktów rolnych dla wymagającego i dość precyzyjnie określonego odbiorcy.

W perspektywie najbliższego dwudziestolecia należy spodziewać się wyrównania poziomu życia na wsi i w mieście. Obszary wiejskie są potencjalnie bardziej atrakcyjne ze względu na walory środowiskowe i społeczno-kulturowe, szczególnie przy założeniu, że ich mieszkańcy będą się w coraz większym stopniu utrzymywać z pracy na odległość, i pod warunkiem wyrównania dostępu do usług i infrastruktury. Stosunkowo najłatwiej będzie wyróżnić poziom infrastruktury technicznej, poprawi

się także dostępność infrastruktury społecznej. O wiele więcej wysiłku potrzeba, aby wyrównać dostęp do informacji. Dzięki dopływowi środków zewnętrznych, w tym środków unijnych, oraz różnego rodzaju działaniom na rzecz dywersyfikacji źródeł dochodu na wsi można prognozować, że poprawi się sytuacja na rynku pracy.

Niezmiernie ważnym elementem jakości życia na wsi jest zapewnienie równych szans edukacyjnych dla dzieci wiejskich. Będzie to możliwe pod warunkiem upowszechnienia oddolnych, zdecentralizowanych metod wychowania i edukacji już na poziomie przedszkolnym.

Generalnie można – przy założeniu pewnych warunków, przede wszystkim dotyczących polityki państwa, ale także aktywności społeczności wiejskich – stwierdzić, że polska wieś może stać się lepszym miejscem do życia niż miasto.

VII POLITYKA WOBEC POLSKIEJ WSI

Główny cel naszego programu to ekonomicznie, społecznie i ekologicznie stabilne rolnictwo oraz zagospodarowane obszary wiejskie jako atrakcyjne miejsca zamieszkania, pracy i rekreacji.

Z tak sformułowanego celu wynika, że będziemy dążyć do zachowania jak największej liczby gospodarstw rolnych i zapewnienia im stabilnych możliwości na jednolitym rynku Unii Europejskiej. Podejmiemy działania na rzecz zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki rolno-żywnościowej. Polska powinna być wolna od produkcji roślinnej i zwierzęcej opartej na uwalnianiu do środowiska genetycznie modyfikowanych organizmów; pozwoli to na wykorzystanie naszej naturalnej bioróżnorodności jako szansy produkcji żywności wysokiej jakości, konkurencyjnej na rynkach europejskich. Musimy postawić na żywność naturalną oraz tradycyjne praktyki w produkcji i przetwórstwie żywności o wysokiej jakości, bezpiecznej i zdrowej.

Polska chce i może stać się ważnym państwem europejskim kreującym model efektywnego rolnictwa zrównoważonego. Będziemy zdecydowanie i skutecznie wpływać na nowy kształt wspólnej polityki rolnej, który umożliwi jak najlepsze wykorzystanie atutów polskiego rolnictwa w Europie.

Przyjmując za punkt wyjścia główny cel programu, wskazujemy cele I rzędu (strategiczne) w sześciu obszarach polityki państwa wobec wsi. W każdym z tych obszarów poza celami pierwszego rzędu określone są cele II rzędu (szczegółowe), a w ich ramach – zadania realizacyjne i konkretne działania.

1. OBSZAR I: WSPÓLNA POLITYKA ROLNA I WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

PODSTAWOWY CEL:

Poprawa sytuacji ekonomicznej rolnictwa, zachowanie jak największej liczby gospodarstw i zapewnienie im stabilnych możliwości rozwoju i funkcjonowania na jednolitym rynku.

W momencie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej polscy rolnicy zostali objęci wspólną polityką rolną. Mimo różnych ograniczeń wpłynęło to korzystnie

na rozwój obszarów wiejskich oraz proces modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa. Nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej rolnictwa. Stało się tak dzięki wsparciu finansowemu z budżetu UE w ramach polityk wspólnotowych oraz na skutek zmiany uwarunkowań makroekonomicznych.

Prowadzona przez rząd Prawa i Sprawiedliwości polityka rolna rozpoczęła proces tworzenia stabilnych możliwości rozwoju gospodarstw rolnych.

Aktywny udział przedstawicieli Polski w pracach organów UE za czasów PiS, twarde i konsekwentne stanowisko w sprawach dotyczących polityki rolnej wzmocniły pozycję Polski wśród państw członkowskich Unii. Perspektywy rozwoju polskiego rolnictwa i wsi zależą od tego, jakie będzie miejsce i rola rolnictwa w rozwoju gospodarki unijnej. Konieczne jest prowadzenie polityki, która zapewni polskim produktom co najmniej równe warunki konkurencji. Rynków zbytu polskich produktów rolnych należy szukać również poza obszarem Unii.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE I:

Zapewnienie polskim produktom na wszystkich rynkach rolnych równych warunków konkurencji, z uwzględnieniem zmian w polityce ochronnej rynków UE przed konkurencją zewnętrzną.

Otwarcie rynków UE umożliwiło wykorzystanie potencjału eksportowego polskiego rolnictwa. Jednocześnie spowodowało sytuację braku ochrony wspólnego rynku przed konkurencją ze strony państw trzecich. Zarówno wspólny rynek w ramach UE, jak i bilateralne porozumienia UE z krajami trzecimi stworzyły warunki większej konkurencyjności. W związku z tym należy walczyć o zapewnienie równych warunków konkurencji na jednolitym rynku europejskim, jak również innych rynków zagranicznych. Ważnym zadaniem dla Polski będzie skuteczne przeprowadzenie negocjacji w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO), wprowadzenie skutecznej kontroli produktów spożywczych importowanych do Polski, zagwarantowanie polskim przedsiębiorcom dostępu do rynków zagranicznych oraz wspieranie promocji polskich produktów.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY OSIEM ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Ocena przeglądu WPR 2008–2009 oraz przygotowanie wniosków w sprawie zmiany rozwiązań niekorzystnych dla Polski.

W roku 2008, za rządów PO-PSL, Rada Ministrów ds. Rolnictwa UE dokonała przeglądu wspólnej polityki rolnej. Polska zgłaszała wnioski i postulowała rozwią-

zania korzystne dla polskiego rolnictwa. Jednak porozumienie ministrów rolnictwa w sprawie rewizji WPR z 20 listopada 2008 r. nie przyczyni się do poprawy efektywności funkcjonowania tej polityki. Dla Polski jest ono niekorzystne, gdyż zawiera wiele rozwiązań, które mogą wpłynąć w przyszłości na mniejszą konkurencyjność polskich gospodarstw rolnych. W tej sytuacji należy dokładnie przeanalizować wyniki wspomnianego przeglądu, aby uniknąć negatywnych skutków wdrażania „nowej” WPR dla polskiego rolnictwa oraz wypracować i przedłożyć wnioski zmierzające do odpowiednich zmian w przyjętym dokumencie.

2. Prowadzenie skutecznych negocjacji w ramach WTO.

Trwające wielostronne negocjacje w sprawie dalszej liberalizacji światowego handlu, zwane „rundą Doha”, rozpoczęły się w Katarze w 2001 r. Państwa członkowskie WTO deklarują gotowość prowadzenia negocjacji, których celem będzie istotna poprawa dostępu towarów rolnych do rynku, redukcja subsydiów eksportowych oraz istotna redukcja, zakłócającego handel, wewnętrznego wspierania rolnictwa.

Jednoznaczne stanowisko Polski w sprawie ewentualnych ustępstw UE w negocjacjach na forum WTO powinno zdecydowanie dążyć do zapewnienia ochrony europejskiego rynku żywności przed napływem tanich produktów rolnych z krajów nieprzestrzegających europejskich norm bezpieczeństwa żywności i warunków jej wytwarzania.

3. Zapewnienie, przy pomocy służb weterynaryjnych i fitosanitarnych, skutecznej kontroli produktów rolno-spożywczych importowanych do Polski pod względem zgodności z normami obowiązującymi w UE.

Do Polski napływa z innych krajów UE oraz z krajów trzecich wiele produktów rolno-spożywczych, których jakość budzi zastrzeżenia. Dlatego polskie służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo i jakość żywności będą monitorować produkty importowane, aby wyeliminować wszystkie naruszenia prawa.

4. Eliminowanie z obrotu na terenie Polski produktów niespełniających norm UE w zakresie bezpieczeństwa żywności i karanie podmiotów dopuszczających się nadużyć związanych z jakością w imporcie artykułów rolno-spożywczych.

W ostatnich latach wielokrotnie mieliśmy do czynienia ze sprowadzaniem do naszego kraju produktów rolno-spożywczych o złej jakości, często zagrażającej bezpieczeństwu konsumentów. Do nadużyć dochodzi także przy transporcie

żywych zwierząt. W wielu wypadkach, pomimo zgłoszeń o popełnieniu przestępstwa, organy odpowiedzialne za przestrzeganie prawa niestety nie podejmują odpowiednich czynności kontrolnych. Doprowadzimy do poprawy funkcjonowania organów państwa odpowiedzialnych za nadzór i kontrolę oraz wyeliminujemy uznaniowość we wszczynaniu postępowań przez organy ścigania w zakresie tej grupy przestępstw.

5. Utworzenie i finansowanie przez rząd stanowisk radców rolnych w polskich placówkach dyplomatycznych w krajach najważniejszych z punktu widzenia promocji naszych produktów rolnictwa.

Decyzja rządu Prawa i Sprawiedliwości w tej sprawie została przez obecną ekipę wstrzymana. Jest to szkodliwe z punktu widzenia możliwości rozszerzenia promocji polskich artykułów rolno-spożywczych w krajach o najbardziej chłonnych rynkach. Wzmocnimy polskie placówki dyplomatyczne, zobowiązując je do udziału w promocji naszej żywności. W krajach o najważniejszych rynkach utworzymy stanowiska radców ds. rolnych.

6. Wynegocjowanie pozwoleń na eksport artykułów rolno-spożywczych do krajów jeszcze zamkniętych na polskie produkty; egzekwowanie zasady wzajemności w dostępie do rynku wewnętrznego między Polską a innymi krajami.

Polskie produkty rolno-spożywcze w dalszym ciągu nie mogą być eksportowane do wielu krajów świata ze względu na nieuznawanie przez ich władze polskich świadectw weterynaryjnych i fitosanitarnych. Dokonamy przeglądu wszystkich zakazów eksportowych i przeprowadzimy negocjacje procedur dostępu do interesujących Polskę rynków.

7. Wzmocnienie systemu promocji polskiej żywności za granicą, w szczególności wsparcie działań promocyjnych w krajach Europy Wschodniej i Azji.

Promocja polskiej żywności za granicą jest jednym z niezbędnych warunków i możliwych działań zwiększających nasz eksport i rozwijających produktywność polskiego rolnictwa. Wykorzystując administrację rządową (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Rynku Rolnego) i placówki dyplomatyczne rozbudujemy system promocji polskiej żywności.

8. Udzielenie przez rząd pomocy organizacjom producentów i przetwórców w utworzeniu przedstawicielstw w głównych centrach logistycznych i han-

dlu hurtowego (giełdy międzynarodowe, rynki hurtowe), w celu zwiększenia udziału polskich artykułów rolno-spożywczych w obrocie międzynarodowym.

Polskie organizacje producentów rolnych i przetwórców powinny rozwijać swoje przedstawicielstwa w centrach logistycznych, w których odbywa się obrót największymi partiami artykułów rolno-spożywczych. Rząd musi udzielać niezbędnej pomocy finansowej i organizacyjnej w początkowym okresie, aby w ten sposób rozwinąć i wzmocnić działalność organizacji rolniczych w promocji polskiej żywności.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE I:

Zapewnienie mechanizmów umożliwiających efektywne wykorzystanie środków WPR na lata 2007–2013.

W latach 2007–2013 Polska otrzyma unijne wsparcie w ramach I i II filaru. Środki te stwarzają szansę na przyspieszenie modernizacji rolnictwa, wzmocnienie działań rolnośrodowiskowych, przyspieszenie zmian strukturalnych na wsi oraz zwiększenie dochodów mieszkańców wsi. Należy zapewnić mechanizmy umożliwiające efektywne wykorzystanie środków WPR poprzez zagwarantowanie odpowiednich środków budżetowych na współfinansowanie, sprawną i skuteczną administrację, przygotowanie rolników do wprowadzenia zasady współzależności (*cross-compliance*) oraz wprowadzenie nowoczesnego systemu doradztwa rolniczego.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Zapewnienie sprawnej i skutecznej pracy agencji płatniczych oraz środków budżetowych przeznaczonych na współfinansowanie.

W celu pełnego wykorzystania środków należy zapewnić odpowiednie kwoty w budżecie państwa na pełne współfinansowanie wszystkich funduszy w ramach wspólnej polityki rolnej i *Narodowych strategicznych ram odniesienia na lata 2007–2013* oraz zapewnić sprawną i skuteczną pracę agencji płatniczych w dziedzinie obsługi wszystkich narzędzi WPR.

2. Wdrożenie zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*).

Nowe państwa członkowskie UE wprowadziły zasadę *cross-compliance* w odniesieniu do płatności bezpośrednich oraz działań rolnośrodowiskowych z dniem 1 stycznia 2009 r. W jej ramach kontroli podlegają następujące dziedziny: ochrona dzikiego ptactwa, ochrona wód podziemnych przed skażeniami substancjami niebezpiecznymi, zasady stosowania osadów ściekowych w rolnictwie, ochrona przed

skażeniami azotanami, ochrona dzikiej fauny i flory, identyfikacja i rejestracja zwierząt, dobra kultura rolna zgodna z ochroną środowiska. W kolejnych latach dojdą następne obszary: zdrowotność roślin, zakaz stosowania związków hormonalnych, tyreostaticznych i in., bezpieczeństwo żywności i pasz, zwalczanie chorób zakaźnych i BSE, dobrostan zwierząt.

W myśl prawa unijnego agencja płatnicza pełni funkcję płatniczą i koordynuje realizację systemu kontroli wzajemnej zgodności. Konieczne jest, ze względu na obowiązujący Polskę termin wdrożenia tego systemu, nadanie omawianemu zadaniu priorytetowego charakteru.

3. Wprowadzenie systemu doradztwa rolniczego.

Należy zabezpieczyć dodatkowe środki budżetowe na wzmocnienie i rozbudowę istniejącego systemu doradztwa rolniczego. Zadanie ma charakter priorytetowy, ponieważ Polska powinna zapewnić wszystkim beneficjentom pomoc finansowaną z funduszy WPR, w szczególności tym, którzy będą podlegać kontrolom w ramach *cross-compliance*, możliwość korzystania z systemu doradztwa rolniczego (FAS).

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE I:

Wynegocjowanie dobrych warunków WPR po 2013 r.

Wspólna polityka rolna jest w trakcie ewolucji, ale główne jej cele pozostają podobne od wielu lat. Są nimi: rozwój konkurencyjnego sektora rolnego, wsparcie metod wytwarzania produktów o wysokiej jakości metodami przyjaznymi dla środowiska naturalnego, stabilizacja dochodów rolniczych, wspieranie rozwoju obszarów wiejskich.

Nowe podstawy publicznego wspierania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich po 2013 r. będą zależę od konsekwentnych negocjacji w sprawie kierunków i instrumentów WPR. Istnieje kilka istotnych niewiadomych co do głównych kierunków zmian WPR i polityki gospodarczej Unii Europejskiej po 2013 r.

Polska powinna przygotować kompleksowe stanowisko w sprawie kształtu WPR po 2013 r. Powinno być ono uzgodnione z partnerami społecznymi i akceptowane przez wszystkie znaczące ugrupowania polityczne. Niezbędne jest budowanie sojuszu. Korzyści naszego kraju z członkostwa w UE nie polegają tylko na korzystaniu z przyznanych nam środków finansowych. Istotne znaczenie ma bowiem także prawo wspólnotowe, które reguluje warunki konkurencji i naszej roli w Unii.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZDANIA REALIZACYJNE:

- 1. Uzgodnienie, przy udziale partnerów społecznych, polskiego stanowiska w sprawie wspólnej polityki rolnej, uwzględniającego specyfikę naszego rolnictwa i związane z tym priorytety, w szczególności utrzymanie wysokiego budżetu na jej finansowanie.**

Przyszła polityka rolna UE powinna zakładać zachowanie wspólnotowego charakteru WPR, szczególnie w zakresie finansowania, jako warunku utrzymania jednolitego rynku w długiej perspektywie. Powinna zostać również utrzymana dotychczasowa skala finansowania WPR z budżetu UE. Polskiemu rolnictwu powinna ona zapewniać równe warunki konkurencji polskiemu rolnictwu na jednolitym rynku. Należy wreszcie doprowadzić do jak najszybszego wyrównania stawek płatności w całej UE.

Niezbędne jest przedyskutowanie i ustalenie kompetencji Wspólnoty i kompetencji krajów członkowskich w kształtowaniu różnych elementów polityki wobec rolnictwa i obszarów wiejskich.

- 2. Zwiększenie aktywności w poszukiwaniu sojuszników wśród państw o podobnych priorytetach wobec nowej WPR, utrzymywanie bilateralnej współpracy i budowanie strategicznych sojuszy z tymi państwami.**

Dzięki temu Polska może zwiększyć swój wpływ na proces decyzyjny na szczeblu UE. Niezbędna jest aktywna i zdecydowana polityka rządu polskiego na forum Rady Ministrów UE i innych jej organów w prezentowaniu polskiego stanowiska odnośnie WPR po 2013 roku. Dużą rolę do odegrania mają organizacje rolnicze reprezentujące Polskę na forum organizacji międzynarodowych: COPA, COGECA, GEOPA .

2. OBSZAR II: KONKURENCYJNOŚĆ ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ ORAZ BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI

PODSTAWOWY CEL:

Zwiększenie konkurencyjności gospodarki rolno-żywnościowej.

Cel ten będzie realizowany zgodnie z koncepcją wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Nastąpi ekonomiczne wzmocnienie gospodarstw rolnych i wzrost konkurencyjności sektora rolnego, a jednocześnie będą tworzone warunki sprzyjające różnicowaniu działalności gospodarczej, tworzeniu alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców wsi. Dzięki temu poprawi się jakość życia na obszarach

wiejskich, wzrośnie konkurencyjność sektora rolnego i leśnego, nastąpi poprawa środowiska przyrodniczego i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej.

Realizacja tego celu wymaga tworzenia łańcuchów logistyczno-technologiczno-własnościowych, przede wszystkim w formie partnerskiego współdziałania. Umożliwi to bardziej racjonalne i sprawiedliwe rozłożenie wartości dodanej w poszczególnych ogniwach: produkcji rolnej, skupie produktów rolnych, przetwórstwie oraz hurtowym i detalicznym handlu żywnością, a także zwiększenie konkurencyjności sektora gospodarki żywnościowej. Wylimiuje to także nieuczciwych przedsiębiorców. Poprawę konkurencyjności rolnictwa można będzie osiągnąć przede wszystkim poprzez modernizację gospodarstw, ukierunkowanie ich produkcji na rynek, aktywne wdrażanie inwestycji prorozwojowych oraz rozwijanie i pogłębianie wszelkich form kooperacji między producentami.

Przemysł rolno-spożywczy zalicza się do najważniejszych dziedzin naszej gospodarki narodowej. Polski rynek żywności ma nadal duży potencjał rozwojowy. Korzystnym zmianom w przetwórstwie, tj. systematycznemu wzrostowi produkcji, wprowadzaniu nowych technologii i coraz wyższej jakości produktów, towarzyszą jednak zjawiska negatywne, hamujące jego dynamikę rozwojową. Nadal występują niedobory kapitału krajowego. Wiele zakładów działa w warunkach braku dobrych powiązań kontraktacyjnych z dostawcami surowca i niestabilnej bazy surowcowej. Nie ma również dobrze zorganizowanych i aktywnych związków przetwórców. Wylimowanie tych negatywnych zjawisk, a jednocześnie dalsza poprawa jakości produktów oraz intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych przyczyni się do osiągnięcia zdecydowanie lepszych efektów.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Zbudowanie konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej.

Ewolucja rolnictwa i polityki rolnej w Europie dokonuje się w kierunku tzw. modelu europejskiego. Określa on dwa główne nurty rozwoju rolnictwa, a mianowicie:

- konkurencyjne gospodarstwa rolne, mogące efektywnie funkcjonować na rynku UE i na rynkach światowych, i to bez wydatnego wsparcia z funduszy publicznych;
- rolnictwo zróżnicowane, stosujące metody produkcji gwarantującej bezpieczeństwo konsumentom i środowisku naturalnemu, pozwalające na utrzy-

manie aktywnych ekonomicznie i niezdegradowanych przyrodniczo i kulturowo obszarów wiejskich.

Ponieważ coraz bardziej powszechna jest w społeczeństwie świadomość, że koszty polityki rolnej ponoszą konsumenci, konieczne jest uwzględnienie ich oczekiwań. Z wielu badań jednoznacznie wynika, że dla konsumentów w całej Europie, w tym w naszym kraju, najistotniejsze jest, aby żywność była tania i spełniała wymagania jakościowe oraz aby poprawiały się warunki życia na obszarach wiejskich.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY PIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Uznanie przez społeczeństwo istotnej roli zrównoważonej produkcji rolnej w rozwoju obszarów wiejskich.

Dwa nurty rozwoju rolnictwa – farmerski i alternatywny – nie muszą i nie powinny być wobec siebie konkurencyjne. Powinny się uzupełniać, tworząc żywotne rolnictwo, bez którego nie będzie terenów wiejskich pełniących różne funkcje – produkcyjne, krajobrazowe, kulturowe i rekreacyjne. Obraz bezkresnych pól z monokulturowymi uprawami czy gigantycznych ferm niosących zagrożenie dla środowiska, wyludnionych wsi i zanikającego w nich życia społecznego chyba nikogo już dziś nie pociąga, nawet posiadaczy wielkoobszarowych gospodarstw. Bez żywotnej wsi rolnictwo nie ma przyszłości, a z kolei bez rolników obszary wiejskie ulegną degradacji.

W programach edukacyjnych wszystkich szczebli należy położyć większy nacisk na podnoszenie poziomu wiedzy na temat ekorozwoju i zasad rolnictwa zrównoważonego oraz wspierać postawy akceptacji tych zasad. Należy także włączać media, zwłaszcza publiczne, do udziału w budowaniu wizerunku obszarów wiejskich jako miejsca, gdzie zachodzą istotne dla całego społeczeństwa procesy gospodarcze i społeczne.

2. Potwierdzenie roli i znaczenia zrównoważonej produkcji rolnej poprzez uznanie jej za priorytet w strategicznych planach różnych szczebli.

Zrównoważona produkcja rolna musi być jednym z głównych celów polityki społeczno-gospodarczej państwa. Jeżeli w ślad za tym pojawiają się rozwiązania prawne, organizacyjne i instytucjonalne umożliwiające realizację w praktyce tego celu, wówczas można będzie czynić zabiegi, aby w strategiach rozwoju różnych szczebli administracyjnych kraju umieścić zrównoważony rozwój na ważnym miejscu w hierarchii celów.

Należy zatem jeszcze bardziej wyraźnie podkreślić znaczenie rozwoju zrównoważonego w narodowej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego. W pracach instytutów badawczych, uczelni, organizacji społecznych i instytucji doradczych należy podjąć nowe projekty i rozszerzyć tematy badawcze z zakresu metod oraz skutków społecznych i gospodarczych zrównoważonego rozwoju. Należy także powszechnie promować wyniki badań dotyczących tej dziedziny.

3. Określenie i wdrożenie instrumentów wsparcia dla budowy konkurencyjnego sektora zrównoważonej produkcji rolnej.

Sektor zrównoważonej produkcji rolnej obejmuje produkcję ekologiczną, produkcję integrowaną, produkty lokalne i regionalne, produkty o wysokiej, potwierdzonej jakości i specyfice. Produkty tego sektora, jako na ogół droższe, nie są jeszcze konkurencyjne na rynkach uboższych społeczeństw. Aby jednak ich wytwarzanie stało się ekonomicznie opłacalne, wymagają one istotnego wsparcia zarówno na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych.

Dlatego potrzebne są następujące działania:

- przeprowadzenie we wszystkich regionach Polski inwentaryzacji zasobów pozwalających na rozwój zrównoważonej produkcji rolnej;
- stworzenie spójnego systemu badania płodów rolnych i żywności pod kątem jakości i bezpieczeństwa dla konsumenta;
- zbudowanie silnej instytucji zajmującej się rozwojem produktów regionalnych i tradycyjnych, wspierającej ich rejestrację, marketing i ekspansję na wszelkie możliwe rynki;
- zainicjowanie partnerskiej współpracy wszystkich podmiotów mogących działać na rzecz rozwoju sektora produkcji „ponadstandardowej”, aby uzyskać efekt synergii;
- dokonanie przeglądu dotychczasowego gospodarowania zasobami wodnymi i wprowadzenie niezbędnych korekt.

4. Inicjowanie i wspieranie procesów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich wymaga zbudowania lub poprawy takich narzędzi jak system ubezpieczeń wzajemnych, system poręczeń kredytowych, system finansowania, wykorzystywanie lokalnych źródeł energii, zwłaszcza odnawialnej itp. Powinien on opierać się na koncepcji maksymalnego wykorzystywania

nieszczuplonych zasobów lokalnych, zwiększania dopływu szeroko rozumianych kapitałów i zapobiegania ich „wyciekiem”.

Dlatego należy:

- stworzyć mechanizmy i podstawy prawne efektywnego rozwoju energetyki odnawialnej z wykorzystaniem biomasy, biogazu, biopaliw, energii wody, wiatru, słońca i wód geotermalnych;
- rozwijać system ubezpieczeń wzajemnych;
- wspierać rozwój lokalnych systemów finansowych i banków, systemów i funduszy poręczeń, spółdzielni kredytowych;
- rozwijać lokalną przedsiębiorczość, zwłaszcza małe i średnie firmy przetwórstwa rolno-spożywczego oraz inne podmioty gospodarcze korzystające z zasobów lokalnych;
- ukierunkować tzw. pomoc krajową na wsparcie mechanizmów służących zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich.

5. Zwiększenie udziału organizacji producentów rolnych na rynku żywności „ponadstandardowej” poprzez przejmowanie przez nie sfery przygotowania produktów rolnych do sprzedaży, ich przechowywania, przetwarzania, pakowania i dystrybucji; wspieranie grup producenckich, form spółdzielczych; prawne usankcjonowanie klastrów gospodarczych.

Zrównoważony rozwój produkcji rolnej, poza aspektami ekologicznymi, jakości i bezpieczeństwa żywności dla konsumenta, zakłada również jej ekonomiczną opłacalność. Aby być opłacalną, musi ona być prowadzona na odpowiednią skalę i obejmować maksymalny zakres w cyklu „od pola do stołu”. Można to osiągnąć przede wszystkim przez łączenie wysiłków wielu uczestników tego cyklu. Producenci rolni, aby działać bardziej efektywnie, muszą łączyć swoje działania w tych obszarach, w których samodzielnie nie mogą być konkurencyjni na rynku lub wręcz nie są w stanie sprostać wymaganiom tego rynku.

Grupy producenckie muszą mieć warunki do okrzepnięcia, a następnie do ewoluowania w kierunku zarządzanych i kontrolowanych przez rolników silnych organizmów gospodarczych. Prawo musi być otwarte na możliwości rozszerzania działalności rolników w dotychczasowych formach organizacyjnych, takich jak grupy czy spółdzielnie, oraz w formach bardziej elastycznych, służących zrzeszaniu się w celu wykonania określonego zadania, takich jak klastry.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Wzrost efektywności ekonomicznej i produktywności gospodarki rolnożywnościowej.

Struktura polskiego rolnictwa jest bardzo zróżnicowana. Dominują w niej gospodarstwa małe, o powierzchni 1–5 ha. Stanowią one ponad połowę ogólnej liczby gospodarstw. Niski jest stopień specjalizacji gospodarstw rolnych. Utrudnia to postęp technologiczny i zmniejsza efektywność gospodarowania. W polskim rolnictwie brakuje kapitału na niezbędne inwestycje. Wzmocnienie finansowe sektora rolnego powinno być jednym z zasadniczych elementów budowania stabilności ekonomiczno-społecznej obszarów wiejskich. Pomoc inwestycyjna jest istotna zwłaszcza w dziedzinie dostosowania produkcji rolnej do standardów UE, poprawy jakości produktów rolnych, wprowadzenia nowoczesnych technologii oraz dostosowania procesów produkcyjnych do wymogów ochrony środowiska. Inwestycje są niezwykle kapitałochłonne, ale konieczne dla rozwoju. Niezbędne są także działania pobudzające samozatrudnienie oraz tworzenie nowych miejsc pracy w rolnictwie, w sektorze usług i innych form działalności pozarolniczej.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY JEDENAŚCIE ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Wspieranie inwestycji w zakresie infrastruktury produkcyjnej gospodarstw rolnych.

Chodzi tu o wsparcie modernizacji gospodarstw w celu zwiększenia ich efektywności poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji, w tym wprowadzenie nowych technologii produkcji, poprawę jakości produkcji, różnicowanie działalności rolniczej, a także zharmonizowanie warunków produkcji rolnej z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, higieny produkcji oraz warunków utrzymania zwierząt.

2. Ułatwiania startu młodym rolnikom rozpoczynającym pracę.

Należy stymulować zmiany strukturalne w sektorze rolnym poprzez ułatwienie przejmowania lub zakładania gospodarstw rolnych przez osoby młode i posiadające odpowiednie kwalifikacje zawodowe. Pomoc, o której mowa, przeznaczona jest wyłącznie dla osób, które po raz pierwszy rozpoczynają samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego. Jej zakres winien być stale monitorowany i analizowany, aby można było na bieżąco wprowadzać konieczne korekty.

3. Wspieranie powstawania i rozwoju grup producentów.

Bardzo ważne jest wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej. Ma temu służyć instrument wsparcia funkcjonowania producentów

rolnych poprzez zachęcanie ich do tworzenia grup producentów rolnych i pogłębionej współpracy. Celem takiego działania jest dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, wypracowanie mechanizmu wspólnego wprowadzania towarów do obrotu, centralizacja sprzedaży oraz dostarczenie do odbiorców hurtowych. Realizacja tego przedsięwzięcia ma także sprzyjać wypracowaniu wspólnych zasad informowania o produktach i ich promocji.

4. Wspieranie różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, w tym upraw na cele przemysłowe.

Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich jest niezwykle istotne dla gospodarstw o niewielkiej skali produkcji rolniczej i dużej ilości rąk do pracy. Podjęcie dodatkowej, nierolniczej działalności gospodarczej lub rozwój dodatkowej działalności rolniczej powinny uwzględniać lokalne warunki przyrodnicze i glebowe i potrzeby rynku. Wymaga to zmiany, a właściwie określenia na nowo, zadań powiatów o charakterze rolniczym. Konieczne są środki na ten cel i kompetentna administracja w starostwach powiatowych, które na bieżąco dokonywałyby analiz, monitorowały funkcjonowanie lokalnego rynku i wprowadzały korekty w dziedzinie planowania.

5. Tworzenie warunków poszerzania nisz dla produktów nietypowych o wysokich walorach dietetycznych i smakowych, wytwarzanych w niewielkich ilościach dla określonych grup odbiorców.

Polskie rolnictwo ma jeden niepodważalny atut: ze względu na dobry stan środowiska, przywiązanie do tradycyjnych metod uprawy ziemi rolnicy mogą produkować produkty nietypowe o wysokich walorach dietetycznych i smakowych. Produkty takie mają jednak dość ograniczony krąg odbiorców.

Potrzebne jest stworzenie systemu informacyjno-doradczego, który dostarczałby wiedzy o tworzących się niszach i zapotrzebowaniu na nietypowe produkty. System taki powinien obejmować wszystkie ogniwa – od instytucji badawczych poprzez samorządy lokalne aż po izby i organizacje rolnicze. Wymaga to jednak znacznego wsparcia finansowego ze strony państwa, jak również niezbędnych zmian legislacyjnych.

6. Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa – scalanie gruntów.

Pomoc udzielana w ramach programu scalania gruntów służy poprawie struktury obszarowej poszczególnych gospodarstw rolnych, a także gruntów leśnych. W wyniku zmniejszania liczby działek ewidencyjnych uzyskuje się poprawę efektyw-

ności gospodarowania poprzez zmniejszenie kosztów transportu oraz ułatwienie mechanizacji upraw polowych, jednocześnie zapewniając każdej ze scalonych działek dostęp do urządzeń infrastruktury technicznej. W ramach projektu scalenia przeprowadza się prace w zakresie zagospodarowania terenu, uwzględniające wymogi środowiska naturalnego. W ich wyniku mają zostać zapewnione niezbędne drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych stanowiących własność gmin.

Konieczne jest kontynuowanie tych działań, a nawet ich zdecydowane przyśpieszenie. Do 2015 r. powinny całkowite zniknąć tzw. szachownice pól.

7. Kontynuacja stosowania tzw. krajowych środków wsparcia, ich notyfikacja ich w Komisji Europejskiej i wynegocjowanie stosowania nowych instrumentów dopuszczalnych według prawa unijnego.

Pomoc krajowa w rolnictwie i przetwórstwie produktów rolnych powinna być nadal udzielana w formach: dotacji przedmiotowych, dopłat do oprocentowania kredytów lub częściowej spłaty kapitału kredytów, gwarancji i poręczeń kredytów bankowych, dopłat do składek ubezpieczeniowych, zwrotu podatku akcyzowego. Pomoc ta może funkcjonować w zakresie kierunków wsparcia, które zostały określone w *Wytycznych Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007–2013*.

Ponadto należy utrzymać finansowanie z budżetu zadań Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

8. Wspieranie rozwoju przetwórstwa poprzez marketing produktów rolnych.

Od trzech lat nasze produkty rolne i artykuły spożywcze są poszukiwane na europejskim rynku. Konieczne zatem są działania w sferze profesjonalnego marketingu, które podniosą konkurencyjność naszej żywności i będą ją skutecznie promować. Najważniejsze jest zbudowanie, za pomocą instrumentów marketingowych, marki polskiej żywności. Wymaga to odpowiednich środków na organizację kampanii marketingowych nastawionych na budowanie marki i pokazanie unikalnych atutów polskich artykułów rolno-spożywczych. Pilne jest sporządzenie strategii promocji eksportu oraz uchwalenie ustawy o promocji eksportu. Dla każdego z rynków rolnych należy utworzyć fundusz promocji.

9. Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów.

- Rolnicy powinni otrzymać, poprzez korzystanie z doradztwa, pomoc w celu:
- dostosowania gospodarstwa rolnego do zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) w zakresie gospodarki gruntami, ochrony środowiska, zdrowia publicznego, dobrostanu i zdrowia zwierząt oraz zdrowotności roślin;

- zwiększenia konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych i leśnych;
- wspierania restrukturyzacji, rozwoju i innowacji w takich gospodarstwach;
- ochrony środowiska naturalnego;
- poprawy bezpieczeństwa pracy.

10. Zwiększenie wartości dodanej w przetwórstwie produktów rolnych.

Wsparcie przetwórstwa jest szczególnie istotne, ponieważ sektor ten jest zaliczany do bardzo ważnych gałęzi polskiej gospodarki zarówno pod względem zatrudnienia, jak i wartości produkcji. Pomoc będzie kierowana przede wszystkim do małych i średnich przedsiębiorstw, które w Unii Europejskiej w największym zakresie przyczyniają się do powiększania produktu krajowego brutto oraz zapewniają ponad połowę miejsc pracy. Pomoc udzielona w ramach tego zadania będzie korzystnie wpływać również na sytuację producentów rolnych, którzy ze względu na powiązania kontraktacyjne z zakładami przetwórczymi lub podmiotami prowadzącymi handel hurtowy uzyskają stabilizację zbytu produktów rolnych.

11. Utrzymanie dopłat do wapnowania gleb.

Dbałość o wartość produkcyjną polskich gleb nakazuje, ze względu na ich obecny stan, stosowanie na szeroką skalę wapnowania. Potrzeby w tym zakresie są bardzo duże. Niezbędne są więc dopłaty do wapnowania.

Konieczne jest utrzymanie obecnego systemu dopłat. Ważne będzie przekonanie Komisji Europejskiej, że w warunkach polskiego rolnictwa utrzymanie tej formy wsparcia dla rolników z instrumentów krajowych ma zasadnicze znaczenie dla poprawy produktywności gospodarstw rolnych.

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Zwiększenie dochodowości w rolnictwie oraz wzrost dochodów mieszkańców wsi.

Zwiększanie dochodowości w rolnictwie nie jest problemem łatwym do rozwiązania, ale nie oznacza to, że nie można tego zrobić efektywnie i skutecznie w najbliższym czasie. Szansa jest tym większa, im większe środki unijne i krajowe będą w tym czasie zaangażowane. Występują wprawdzie bariery efektywności i produktywności, ale należy dążyć do ich szybkiego usunięcia. Wystarczy utrzymać sprawdzone, dobre rozwiązania systemowe. Należy jednak rozwiązania już stosowane uzupełnić o nowe, uszczegółowić niektóre działania i strategicznie pokierować procesem ich wdrażania.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DZIESIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Kontynuowanie dopłat do paliwa rolniczego.

Obniżenie kosztów produkcji rolniczej jest jednym z warunków wzrostu konkurencyjności polskiego rolnictwa. Przyczynia się do tego częściowy zwrot podatku akcyzowego na podstawie faktur VAT dokumentujących zakup oleju napędowego zakupionego na cele rolnicze przez posiadaczy gospodarstw rolnych. Kontynuowanie tej formy wsparcia, na dotychczasowych zasadach, jest niezwykle istotne.

2. Przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym wielkich sieci handlowych i koncernów produkcyjnych.

Konieczne jest ustanowienie o wiele bardziej restrykcyjnych niż dotychczasowe regulacji antymonopolistycznych obowiązujących w sferze handlu, w tym bezwzględnej kontroli powstawania nowych, średnich i dużych obiektów handlowych, oraz radykalne zwiększenie restrykcyjności prawa antymonopolowego, które jest bardzo słabe, jeśli chodzi o przewidziane w nim instrumenty administracyjne i finansowe. Należy także uniemożliwić nielegalny transfer zysków przez działające w Polsce zagraniczne sieci handlowe, dokonywany głównie przez manipulowanie cenami transferowymi i zawyżanie kosztów.

3. Wspieranie promocji żywności wysokiej jakości, regionalnej i tradycyjnej.

Należy podjąć działania zmierzające do:

- zwiększenia popytu na produkty rolne i artykuły spożywcze objęte systemami jakości żywności;
- pogłębienia wiedzy konsumentów o zaletach produktów objętych tymi systemami;
- wsparcia grup producentów skupiających podmioty aktywnie uczestniczące w systemach jakości żywności.

Działania informacyjne i promocyjne mogą być realizowane na całym rynku wspólnotowym przez grupy producentów.

4. Wspieranie marketingu żywności wysokiej jakości oraz systemów wytwarzania takiej żywności, w szczególności rolnictwa ekologicznego i integrowanej produkcji.

Wspieranie systemów żywności wysokiej jakości jest szczególnie ważne, ponieważ w naszym kraju rynek produktów o wysokiej, potwierdzonej jakości dopiero się rozwija. Udział w systemach chronionych oznaczeń geograficznych, chronionych nazw pochodzenia, gwarantowanych tradycyjnych specjalności, rolnictwa ekolo-

gicznego czy integrowanej produkcji umożliwiają osiągnięcie wyższych dochodów przy zachowaniu dbałości o środowisko.

5. Kontynuacja rent strukturalnych.

Zadanie to ma na celu poprawę struktury agrarnej gospodarstw, przyspieszenie procesu wymiany pokoleniowej wśród osób prowadzących gospodarstwa rolne, a także poprawę rentowności i konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez ich przejmowanie przez osoby młodsze, dobrze przygotowane do zawodu rolnika.

6. Kontynuacja wspierania gospodarstw niskotowarowych.

Zadanie to ma na celu zapewnienie przejściowego wsparcia finansowego niewielkim gospodarstwom w celu zwiększenia ich możliwości inwestycyjnych, a w konsekwencji osiągnięcia żywotności ekonomicznej. Pomoc dla gospodarstw niskotowarowych nadal powinna polegać na wypłacie premii przez okres 5 lat w wysokości stanowiącej równowartość 1250 euro rocznie.

7. Racjonalna gospodarka zasobami wodnymi na obszarach wiejskich poprzez wspieranie budowy i modernizacji urządzeń melioracji wodnych szczegółowych i podstawowych oraz zwiększających retencję wodną.

Pomoc udzielana w tych ramach dotyczy realizacji projektów z zakresu melioracji wodnych, a także projektów związanych z kształtowaniem przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, pod warunkiem, że służą one regulacji stosunków wodnych w glebie, ułatwieniu jej uprawy oraz ochronie przeciwpowodziowej użytków rolnych.

8. Przeciwdziałanie rozwarstwieniu dochodów ludności utrzymującej się z rolnictwa.

W celu zapobieżenia dalszemu rozwarstwianiu się dochodów na obszarach wiejskich konieczne jest radykalne zerwanie z neoliberalnymi regułami funkcjonowania gospodarki i uruchomienie instrumentów polityki rolnej, przede wszystkim interwencji państwa na rzecz rozwoju rolnictwa. Niezbędne jest zainwestowanie dużych środków (niekoniecznie bezzwrotnych) w celu wsparcia różnych inicjatyw i przedsięwzięć inwestycyjnych oraz prorozwojowych na obszarach wiejskich. Wszelkie inne działania będą tylko łagodzeniem problemów, a nie ich rzeczywistym rozwiązywaniem. Inwestowanie w rolnictwo należy obecnie do najbardziej opłacalnych i szybko się amortyzujących. Ważne jest, aby środki wsparcia zostały uruchomione szybko, gdy jest koniunktura na polskie produkty rolno-spożywcze na rynkach zagranicznych.

9. Ujednoczenie pojęcia dochodu gospodarstwa rolnego i wspieranie rozwoju standardów określania dochodowości gospodarstw rolnych.

Ustalanie dochodowości gospodarstw rolnych wymaga radykalnych zmian, a przede wszystkim ujednoczenia pojęcia dochodu gospodarstwa rolnego. Niezbędne jest wypracowanie nowych standardów jego określania przez przedstawicieli ekonomiki rolnictwa. Wymaga to finansowego wsparcia ze strony państwa.

10. Utrzymanie dotychczasowej formy opodatkowania rolnictwa; zmniejszenie obciążeń fiskalnych osób prowadzących działalność na obszarach wiejskich.

Utrzymanie podstawowego podatku rolnego w najbliższych latach jest jednym z podstawowych zadań, jeśli chcemy rozwijać polskie rolnictwo i czynić je konkurencyjnym na rynkach europejskich i światowych. Nie należy zwiększać obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych, które przecież, dokonując zakupu towarów i usług, płacą także podatki pośrednie (VAT, podatek akcyzowy). Rolnicy są także obciążeni składkami na ubezpieczenie społeczne. Należy poszukiwać rozwiązań fiskalnych wspomagających system inwestowania, kredytowania, włączania gospodarstw rolnych w aktywizowanie rynku po stronie producentów i nabywców. W imię sprawiedliwości dziejowej należy obecnie zrezygnować z pomysłu wprowadzania obligatoryjnego podatku dochodowego w rolnictwie.

CZWARTEY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Poprawa bezpieczeństwa żywności i jej jakości oraz rynkowe ukierunkowanie produkcji.

Zasadniczym warunkiem funkcjonowania gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa artykułów rolnych na wspólnym rynku jest dostosowanie warunków produkcji do standardów zapewniających bezpieczeństwo żywności. Dlatego inwestycje zmierzające do poprawy standardów higienicznych, sanitarnych i jakościowych w produkcji żywności, a także działania nakierowane na ochronę środowiska i poprawę warunków utrzymania zwierząt mają w naszym programie priorytetowe znaczenie.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWANAŚCIE ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

- 1. Wprowadzenie jednolitego, zintegrowanego systemu kontroli bezpieczeństwa i jakości żywności na wszystkich etapach produkcji – powołanie Urzędu Zdrowia Publicznego.**

Połączenie kontroli żywności i kontroli jakości żywności w jeden system jest konieczne. Bezpieczeństwo i jakość żywności to nierozłączne domeny gospodarki żywnościowej państwa.

Zostanie stworzona jedna służba kontrolująca bezpieczeństwo żywności – Urząd Zdrowia Publicznego. Najważniejsze jest, aby przejął on wszystkie zadania dzisiejszych służb kontroli żywności podlegających ministrom właściwym do spraw rolnictwa i zdrowia.

2. Ustanowienie zakazu produkcji i wprowadzania na rynek żywności modyfikowanej genetycznie.

Należy wprowadzić w życie *Ramowe stanowisko dotyczące organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO)*, w brzmieniu przyjętym przez Radę Ministrów RP 3 kwietnia 2006 r. Należy rozpocząć szeroko zakrojoną edukację rolników i konsumentów dotyczącą ekologicznych, zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych zagrożeń, jakie niesie produkcja i konsumpcja GMO. Na ten cel należy przeznaczyć środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Należy promować produkcję tradycyjnych roślin paszowych wysokobiałkowych oraz wspierać finansowo producentów pasz niezawierających GMO. Niezbędne jest stosowanie wyraźnego oznakowania żywności zawierającej GMO i powstałej z ich wykorzystaniem oraz zaostrzenie kar za brak takiego oznakowania.

Polska powinna, wspólnie z innymi krajami, dążyć do zmiany ustawodawstwa unijnego i ustanowienia zakazu żywności zawierającej GMO na całym obszarze Unii.

3. Wprowadzenie ograniczeń wielkoprzemysłowego tuczu trzody chlewnej, drobiu i bydła.

Należy wprowadzić ścisły nadzór nad wielkoprzemysłową koncentracją produkcji zwierzęcej i ograniczyć jej dalszy rozwój. Fermy wielkopowierzchniowe stanowią poważne zagrożenie dla środowiska, a tym samym zwiększają zagrożenie dla zdrowia ludności i w dłuższej perspektywie powodują wzrost nakładów na leczenie zwierząt pokarmowych, alergii itd.

4. Pełne wdrożenie unijnych regulacji weterynaryjnych, w tym dotyczących kontroli przemieszczania zwierząt (system IRZ) i kontroli pasz.

Zadanie to jest trudne z powodu wcześniej popełnionych błędów. Pełne wdrożenie prawa UE w zakresie kontroli przemieszczania zwierząt i kontroli pasz wyma-

ga zmian legislacyjnych i właściwej realizacji zadań przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

5. Wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego.

Udzielić należy niezbędnej pomocy polskim rolnikom, aby mogli w pełni korzystać z zasady współzależności (*cross-compliance*) i rozpocząć integrowaną produkcję rolną w gospodarstwach rolnych. Wymaga to wdrożenia 19 wspólnotowych dyrektyw. Należy także stworzyć sieć towarowych gospodarstw pilotażowych, które zostaną objęte nie tylko nadzorem Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, ale również szerszymi niż dotąd badaniami.

6. Wspieranie rozwoju produkcji ekologicznej.

Powinien zostać utrzymany cały system dotacji funkcjonujących w ramach programów rolnośrodowiskowych, których najważniejszym celem jest zachowanie lub poprawa jakości środowiska przyrodniczego na obszarach wiejskich poprzez wspieranie przyjaznych środowisku metod produkcji rolnej. Wspierać będziemy upowszechnianie wiedzy i działania prowadzące do zmiany świadomości rolników w kwestii ekologicznych metod gospodarowania.

7. Wsparcie rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości.

Coraz większą rangę będziemy nadawać wytwarzaniu, ochronie i promocji żywności wysokiej jakości. Służyć temu będzie wyróżnianie znakami potwierdzającymi wysoką jakość artykułów rolno-spożywczych pochodzących z konkretnych regionów, jak też wytworzonych tradycyjną metodą produkcji.

8. Racjonalna gospodarka nawozowa, w tym dopuszczanie do obrotu nawozów oraz kontrola obrotu nawozami i ich jakości.

W ramach tego zdania powinny być prowadzone następujące działania:

- podnoszenie wiedzy na temat nawożenia;
- produkcja nawozów wieloskładnikowych wysokiej jakości;
- wyrób nawozów na bazie fosforanu amonu i mocznika;
- modernizacja zakładów obniżająca emisję CO₂ i związków fluoru;
- rygorystyczna kontrola w stacjach immisji wokół zakładów;
- przestrzeganie zasad systemu certyfikacji i kryteriów oceny technicznej nawozów.

9. Wspieranie agrochemicznej obsługi rolnictwa, tj. działalności Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej i okręgowych stacji chemiczno-rolniczych.

Zadania stacji chemiczno-rolniczych na szczeblu krajowym i okręgowym wiążą się ze wspieraniem i agrochemiczną obsługą gospodarstw rolnych. Ich istnienie jest zatem poza dyskusją. Aby jednak działały one sprawnie i efektywnie, konieczne jest:

- zreformowanie służb doradczych w sposób zapewniający bardziej bezpośredni kontakt doradców z rolnikami;
- dofinansowanie stacji chemiczno-rolniczych w celu opracowania i realizacji badania gleb oraz wyposażenia laboratoriów;
- prowadzenie przez te stacje ścisłej współpracy z ośrodkami doradztwa rolniczego (ODR) i szkołami rolniczymi w danym rejonie działania.

10. Konsolidacja systemu dopuszczania do obrotu środków ochrony roślin, zgodnego z przepisami unijnymi.

Ochroną roślin reguluje w naszym kraju ustawa o ochronie roślin z 2003 r., implementująca przepisy unijne do prawa polskiego, ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia z 2006 r., a także kilka szczegółowych rozporządzeń ministrów właściwych do spraw rolnictwa i rozwoju wsi oraz zdrowia. Należy kontynuować proces konsolidacji systemu obrotu środkami ochrony roślin.

11. Wdrożenie strategii zrównoważonego stosowania pestycydów.

Strategia zrównoważonego stosowania pestycydów powinna doprowadzić do eliminacji zagrożeń związanych z ich stosowaniem. Jej zasadami będą:

- minimalizacja ryzyka dzięki stosowaniu pestycydów o niższej toksyczności;
- wzmocnienie kontroli ich dystrybucji i stosowania;
- intensywne szkolenie rolników w celu właściwego dawkowania pestycydów;
- prowadzenie ewidencji oprysków, rodzajów użytej substancji i rodzaju upraw;
- stosowanie atestowanych urządzeń do spryskiwania upraw.

12. Wspieranie wdrażania programów zwalczania chorób zwierząt mających jedynie znaczenie handlowe.

Dotychczas Polska nie posiada statusu kraju wolnego od choroby Aujeszky'ego. Uniemożliwia to polskim hodowcom i producentom sprzedaż trzody chlewnej do krajów UE. Wylimitowanie tej choroby jest konieczne, ponieważ niektóre państwa trzecie żądają gwarancji jej niewystępowania. Należy kontynuować uruchomione programy mające na celu likwidację choroby Aujeszky'ego i innych chorób zwierząt.

PIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Wzmocnienie integracji poziomej i pionowej gospodarstw na rynku rolnym.

Realizacja tego celu jest istotna dla rozwoju konkurencji na rynku skupu produktów rolnych poprzez wsparcie dla zwiększenia roli grup producenckich, rynków hurtowych, spółdzielczości wiejskiej i giełd towarowych oraz wprowadzenie mechanizmów administracyjnej ochrony przed nieuczciwą konkurencją. Istotne jest też kształtowanie i doskonalenie współpracy między producentami rolnymi a przetwórcami, budowanie trwałych więzi na płaszczyźnie integracji pionowej. Niezwykle istotną sprawą jest stworzenie nowego systemu kontraktowania produktów rolnych, a zwłaszcza przywrócenie umów wieloletnich. W budowaniu więzi i wzmacnianiu integracji gospodarstw znaczące miejsce powinno przypaść elektronicznej wielopłaszczyznowej platformie handlowej.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Upowszechnienie umów kontraktacyjnych.

Dla dobrego funkcjonowania rynku rolnego ważne jest stworzenie dobrego systemu kontraktacyjnego, a przede wszystkim przywrócenie wieloletnich umów kontraktacyjnych. W 2005 r. zostały opracowane propozycje wieloletnich umów kontraktacyjnych. W praktyce system ten objął jedynie rynki skrobi ziemniaczanej i buraków cukrowych. Konieczne jest jego rozszerzenie na inne obszary produkcji roślinnej i zwierzęcej. Trzeba stworzyć system regulacji prawnych, które określą miejsce systemu kontraktacji w funkcjonowaniu rynku rolnego.

2. Stworzenie elektronicznej platformy handlowej.

Elektroniczna platforma handlowa powinna być stworzona przede wszystkim dla spółdzielni i gospodarstw rolnych w ramach ogniw: produkcji rolnej, skupu produktów rolnych, zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej, przetwórstwa rolnego i handlu. Powinna ona działać w oparciu o dwa dopełniające się systemy pieniężne: infrastrukturę pieniądza odsetkowego, tworzoną przez banki spółdzielcze, i infrastrukturę neutralnego odsetkowo pieniądza barterowego, administrowaną przez Barter System Polska.

3. Wspieranie rozwoju organizacji mających formę klastra rolnego.

Dzięki powstawaniu klastrów rolnych możliwe będzie:

- tworzenie grup roboczych w obszarach zdefiniowanych przez samych zainteresowanych;

- budowanie wewnętrznych konsorcjów w celu realizacji wyznaczonych celów;
- tworzenie własnych platform zakupowych;
- implementowanie nowoczesnych technologii;
- tworzenie nowych produktów;
- uzyskanie dostępu do środków w ramach regionalnych programów operacyjnych oraz programów operacyjnych *Innowacyjna gospodarka* i *Kapitał ludzki*.

SZÓSTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Postęp biologiczny w produkcji rolnej.

Niezwykle istotne jest ułatwienie prowadzenia analiz i badań. Możliwość taką powinni mieć zarówno naukowcy, jak również rolnicy i inni praktycy. Dostęp do przeprowadzania analiz i badań powinien zostać zapewniony przez stworzenie profesjonalnych laboratoriów w ośrodkach doradztwa rolniczego.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wspieranie wdrażania do praktyki rolniczej metod oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt, biotechnologii rozrodu i metod żywienia.

Będziemy doskonalić organizację hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich. Będziemy także wspomagać rozwój polskiej hodowli, zachowania zasobów genetycznych ras rodzimych oraz systemu oceny wartości użytkowej i hodowlanej.

2. Wspieranie wytwarzania odpowiedniego materiału wyjściowego do uprawy roślin i rolnictwa ekologicznego z wykorzystaniem standardów UE.

Wspieranie postępu biologicznego zamienimy na finansowanie zadaniowe jednostek wykonujących prace o charakterze innowacyjnym na rzecz przemysłu hodowli nasion. System powinien być oparty na trzech elementach: odpowiednim określeniu oczekiwań przemysłu wobec nauki, nieskrępowanym wyborze najlepszych ofert, jakie napłyną ze strony nauki, oraz jasnym rozliczeniu wykonania.

3. Ochrona własności w zakresie produkcji żywnościowej poprzez stworzenie całościowego programu ochrony: patentowej, praw autorskich, znaków towarowych, marek i nazw lokalnych produktów oraz przeciwdziałanie nieuczciwej konkurencji w tym zakresie.

Wiedza o ochronie własności produkcji żywnościowej i przemysłowej jest bardzo słabo znana wśród polityków i naukowców, mimo że jest niezwykle ważna w konku-

rencji międzynarodowej. Ponosimy przez to ogromne straty. Konieczne jest opracowanie polityki państwa w tej dziedzinie.

4. Ułatwienie prowadzenia analiz i badań.

Niezwykle ważne dla produkcji zdrowej żywności jest zapewnienie stałej możliwości prowadzenia badań i analiz oraz istnienie dobrze wyposażonej bazy laboratoryjnej. Niezbędne jest uruchomienie dobrze wyposażonych, profesjonalnych laboratoriów w ośrodkach doradztwa rolniczego.

SIÓDMY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Wzmocnienie rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Najistotniejszym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa jest ewolucja społeczności wiejskiej zgodnie z trendami informacyjnej i postindustrialnej gospodarki światowej. Podstawowym elementem kształtującej się obecnie gospodarki opartej na wiedzy, zgodnie z założeniami *Strategii lizbońskiej*, jest społeczeństwo informacyjne, w którym zarządzanie informacjami, ich jakość i szybkość przepływu są zasadniczymi czynnikami konkurencyjności w przemyśle, rolnictwie i w usługach.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wspieranie działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej na rzecz rozwoju regionalnego.

Działania innowacyjne, polegające na tworzeniu i wdrażaniu nowych i zmodernizowanych produktów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych, organizacyjnych lub organizacyjno-technicznych, będą w ramach tego zadania wspierane poprzez:

- odliczanie nakładów na określone rodzaje działalności innowacyjnej od podstawy opodatkowania;
- przyspieszoną lub natychmiastową amortyzację;
- tzw. technologiczny kredyt podatkowy, polegający na możliwości sfinansowania przez przedsiębiorców technologii wdrożeniowej z kredytu spłacanego przez nich z przyrostu wpływów podatkowych na rzecz Skarbu Państwa, równego przynajmniej wartości zaciągniętego kredytu;
- zwolnienie od podatku VAT lub stosowanie stawki 0%, na zasadach zgodnych z przepisami unijnymi.

Warunkiem rozwoju innowacyjności jest efektywna baza naukowo-badawcza oraz upowszechnianie wyników jej pracy wśród rolników i ludności wiejskiej. Rozwojowi działalności innowacyjnej powinien służyć realizowany program restrukturyzacji zaplecza naukowo-badawczego.

2. Rozwój instytucjonalny.

Realizacja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i zintegrowanego rolnictwa wymaga odpowiedniego otoczenia instytucjonalnego. Zadanie to skierowane jest do jednostek i związków samorządu terytorialnego, a także do instytucji społeczeństwa obywatelskiego mających kluczowe znaczenie dla budowania spójności społecznej.

3. Wspieranie budowy systemu informacyjnego.

Kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich w Polsce muszą towarzyszyć zmiany organizacyjne, wzmocnione odpowiednio zaprojektowanym systemem teleinformatycznym. Wieś nie jest jeszcze przygotowana do tak daleko idących przemian. Zadania resortu rolnictwa mające ułatwić dostęp mieszkańcom obszarów wiejskich do informacji i instrumentów ich przekazu muszą być skorelowane z podobnymi programami resortów edukacji narodowej, pracy i polityki społecznej oraz spraw wewnętrznych i administracji. Sieci informatyczne są niezbędne nie tylko do przekazu informacji urzędowych, ale także do celów handlowych, edukacyjnych, kulturalnych i wymiany informacji.

4. Rozwój doradztwa specjalistycznego.

Konieczne jest większe zaangażowanie doradztwa rolniczego w proces wspierania przemian strukturalnych w rolnictwie. Priorytetem doradztwa rolniczego do 2013 r. powinna być strona dochodowa każdego przedsięwzięcia oraz wspieranie działań, które przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy i zmniejszania stref ubóstwa. Wymaga to doradztwa odnoszącego się do ściśle określonych działań specjalistycznych. Potrzeba specjalizacji doradztwa wiąże się również ze zmianami w strukturze produkcji i przetwórstwa rolno-spożywczego, z ewolucją struktury agrarnej w Polsce oraz z reformami wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

ÓSMY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Promocja i marketing artykułów rolnych.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej nasze artykuły rolne i produkty przetworzone, dzięki swym walorom smakowym, podbiły tamtejszy rynek. Polscy produ-

cenci byli i są konkurencyjni cenowo ze względu na niższe u nas koszty pracy i tańsze surowce rolne. Eksport polskiej żywności przeżywa prawdziwy rozkwit, który jednak nie musi być trwały. Chcąc zapewnić utrzymanie korzystnego trendu, należy podjąć konsekwentne i nowatorskie działania marketingowe i promocyjne.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Promowanie polskiej żywności na europejskich i światowych rynkach zbytu.

Po roku 2013, na skutek uzgodnień w ramach WTO, mogą zniknąć mechanizmy chroniące unijny rynek przed napływem żywności z krajów trzecich i wspierające eksport unijnych produktów rolno-spożywczych. W tej sytuacji niezbędne jest opracowanie strategii promocji polskiej żywności i operacyjnego planu działań marketingowych na rzecz wzmocnienia jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Konieczne jest przyjęcie odpowiedniej ustawy i doprowadzenie do szybkiego powstania Funduszy Promocji Polskiej Żywności – instytucji tworzonej przez producentów surowców rolnych i przetwórców, korzystającej ze wsparcia organizacyjnego i finansowego samorządów terytorialnych i organizacji rolniczych. Istotne jest dysponowanie, między innymi w polskich placówkach dyplomatycznych, kadrami posiadającymi wiedzę i umiejętności w dziedzinie marketingu i PR, przygotowanymi do realizacji strategii promocji polskiej żywności.

2. Wspieranie polskich firm inwestujących w promocję zarówno produktów żywnościowych, jak i wytwarzanych przez inne krajowe przedsiębiorstwa.

Produkcja żywności powinna stać się polską specjalnością eksportową, wizytówką polskiej gospodarki. Trzeba jednak wytworzyć odpowiednie narzędzia do jej wypromowania w świecie i uczynić ją konkurencyjną. Przede wszystkim istotne jest budowanie marki polskiej żywności, podkreślanie jej wysokich standardów jakościowych, zdrowotnych i bezpieczeństwa. Ważne w tej sytuacji jest stworzenie systemu wsparcia dla polskich firm inwestujących w promocję polskiej żywności.

DZIEWIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Wspieranie wyrobu produktów tradycyjnych i regionalnych.

Produkty tradycyjne i regionalne mogą stanowić ważny element naszej gospodarki rolno-żywnościowej. Bogate jest nasze dziedzictwo kulinarne, mamy wiele produktów żywnościowych i artykułów spożywczych charakteryzujących się szczególnymi cechami jakościowymi i tradycyjnymi sposobami wytwarzania. Niezbędne jest stworzenie odpowiedniego systemu wsparcia. Istnieje m.in. potrzeba wprowa-

dzenia systemu europejskiej i ogólnopolskiej rejestracji i ochrony rodzimych produktów tradycyjnych i regionalnych.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Utrzymanie i zdynamizowanie dotychczasowej polityki ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych.

Chcąc chronić konsumentów oraz tworzyć warunki rozwojowe i podnosić atrakcyjność obszarów wiejskich, należy:

- umacniać europejski system rejestracji, ochrony i wyróżniania specjalnymi znakami produktów regionalnych i tradycyjnych, zgodnie z rozporządzeniem Rady WE nr 510/2006 i rozporządzeniem Rady WE nr 509/2006;
- uprosić system zgłaszania produktów do rejestracji;
- usprawnić proces kontroli wytwarzania zarejestrowanego produktu regionalnego, zwłaszcza kontrolowania zgodności ze specyfikacją.

2. Modyfikowanie systemu rejestracji i ochrony nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych wpisywanych na Listę produktów tradycyjnych.

W ramach tego zadania konieczne jest:

- usprawnienie procesu kontroli wytwarzania zarejestrowanego produktu regionalnego, zwłaszcza w zakresie zgodności ze specyfikacją;
- modyfikowanie systemu rejestracji nazw i oznaczeń jako podstawy prowadzenia działań promocyjnych i szkoleniowych dla wytwórców tradycyjnej żywności;
- usprawnienie oceny wniosków w urzędach marszałkowskich;
- nasilenie działań mających na celu przygotowanie grup producentów do dalszej pracy nad gromadzeniem niezbędnej dokumentacji dotyczącej wyjątkowości i specyfiki w celu rejestracji w europejskim systemie produktów regionalnych;
- wprowadzenie dofinansowania wypełniania wniosków rejestracyjnych.

DZIESIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE II:

Wyrównanie szans gospodarstw rolnych na rynku pod kątem jakości produkcji w zmiennych warunkach atmosferycznych.

Coraz częstsze anomalie pogodowe i związane z nimi klęski żywiołowe oraz inne nadzwyczajne zjawiska przyrodnicze powodują, że konieczne jest budowanie systemu wyrównywania szans działalności gospodarstw rolnych ponoszących straty wynikające z tego typu zdarzeń. Ponadto należy realizować, we współpracy z insty-

tutami naukowymi, programy wprowadzające mechanizmy dostosowania produkcji rolnej do anomalii pogodowych i łagodzenia skutków klęsk żywiołowych.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Ujednoczenie zasad i procedur szacowania strat.

Chodzi o jasne określenie zasad i procedur szacowania strat, w tym działania wojewódzkich komisji właściwych w tych sprawach. Istnieje szereg aktów prawnych mówiących o stanie klęski żywiołowej oraz o wystąpieniu okoliczności nadzwyczajnych. Ich interpretacja przez resort rolnictwa nie jest jednak jasna. Dlatego tak ważne jest sprecyzowanie reguł działania komisji oceniających straty i szacowania strat.

2. Określenie systemu pomocy dla gospodarstw dotkniętych klęską żywiołową lub nadzwyczajnymi sytuacjami uniemożliwiającymi bądź utrudniającymi działalność rolniczą.

Rolników coraz częściej dotyczą straty związane z takimi zdarzeniami. Funkcjonujący obecnie system pomocy dla poszkodowanych rolników nie jest do końca sprawny i nie wyczerpuje wszystkich ryzyk, a przede wszystkim nie zaspokaja wszystkich potrzeb i oczekiwań. Pomoc w takich wypadkach nie może mieć charakteru uznaniowego, lecz musi opierać się na sprecyzowanych kryteriach. Konieczne są więc dalsze prace udrożniające dotychczasowy system pomocy dla gospodarstw dotkniętych klęską i wprowadzające instrumenty, które ułatwią poszkodowanemu rolnikowi szybkie odbudowanie produkcji, nadrobienie strat i powrót na rynek.

3. OBSZAR III: ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

PODSTAWOWY CEL:

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oraz ich włączenie w obieg gospodarki europejskiej.

Prowadzona od lat polityka wobec wsi i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie życia między miastem a wsią. Konieczne staje się takie ukształtowanie polityki i jej instrumentów, aby ten proces zahamować i szybko doprowadzić do istotnych zmian.

Obszary wiejskie powinny stać się dla mieszkańców Polski konkurencyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Konkurencyjność taka oznacza pożądaną, ze względów gospodarczych i społecznych, dobrze funkcjonujące usługi (zarówno prywatne, jak i publiczne), dobrą infrastrukturę i sprawny transport publiczny.

Kierunki wspierania rozwoju obszarów wiejskich muszą być komplementarne z innymi krajowymi politykami i strategiami, które określają główne cele i priorytety rozwojowe Polski. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez bezpośredniego i szerokiego udziału społeczności lokalnych. Rozwój obszarów wiejskich powinien opierać się wielosektorowym podejściu do tej problematyki, która obejmuje nie tylko rolnictwo, lecz także inne sektory gospodarki lokalnej.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Wspomaganie rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich poprzez stworzenie efektywnej infrastruktury technicznej i społecznej.

Niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury na wsi obniża standard życia, powoduje niższą efektywność gospodarowania, oznacza mniejszą atrakcyjność obszarów wiejskich dla potencjalnych inwestorów. Niezbędne są więc znaczące inwestycje mające na celu wyrównywanie dysproporcji rozwojowych między obszarami wiejskimi i miejskimi. Ich realizacja przyczyni się do zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Poprawa infrastruktury drogowej na obszarach wiejskich.

Stan dróg powiatowych i gminnych na obszarach wiejskich wymaga radykalnej poprawy. Konieczne są nowe inwestycje drogowe, jak również remonty i modernizacje dróg już istniejących. Głównym problemem do rozwiązania jest ich zły stan techniczny, nawet drogi utwardzone wymagają natychmiastowej modernizacji i remontu. Drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych wymagają utwardzenia. Wpływie to na atrakcyjność obszarów wiejskich, a mieszkańcy wsi będą mogli podejmować pracę w zawodach pozarolniczych.

2. Wspieranie inwestycji w zakresie gospodarki wodnej i ściekowej oraz komunikacyjnej i energetycznej na poziomie gospodarstw domowych oraz na poziomie gminnym i międzygminnym.

Pomoc powinna dotyczyć projektów w zakresie:

- gospodarki wodno-ściekowej, w szczególności zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków, w tym systemów kanalizacji sieciowej lub kanalizacji zagrodowej i przydomowych oczyszczalni ścieków;
- tworzenia systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych;

- wytwarzania lub dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych, w szczególności z wykorzystaniem wiatru, wody, energii geotermalnej, słońca, biogazu i biomasy.

Zakres pomocy obejmować powinien koszty inwestycyjne, a w szczególności zakup materiałów, wykonanie prac budowlano–montażowych, zakup niezbędnego wyposażenia.

3. Wspieranie rozwoju infrastruktury technicznej, w tym teleinformatycznej, służącej budowaniu społeczeństwa informacyjnego poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii, np. internetu satelitarnego, dostępu radiowego, sieci telefonii komórkowej oraz pomoc logistyczną i organizacyjną dla lokalnych i regionalnych przedsięwzięć w tym zakresie.

Niezwykle istotnym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa jest budowa gospodarki opartej na wiedzy, a w tym społeczeństwa informacyjnego. Konieczna jest dalsza rozbudowa infrastruktury technicznej teleinformatycznej oraz nowoczesnych technologii informatycznych. Konieczne jest zapewnienie środków na ten cel przez budżet państwa oraz w ramach funduszy strukturalnych.

4. Wspieranie z funduszy krajowych i regionalnych gmin, które nie dysponują wystarczającymi środkami na tworzenie, odnawianie i funkcjonowanie instytucji kulturalnych i oświatowych, takich jak przedszkola, szkoły, świetlice, domy kultury i baza sportowa.

Większość gminy nie jest w stanie wygospodarować ze swoich budżetów środków na tworzenie, odnawianie i modernizowanie placówek oświatowo-kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych. Niezbędne jest w tej sytuacji utworzenie funduszu samopomocowego dla gmin chcących realizować tego typu inwestycje. Utworzony powinien on zostać w oparciu o środki budżetu państwa, krajowych funduszy pomocowych oraz niewielkich składek gmin wiejskich.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Zmniejszenie bezrobocia na wsi i wprowadzenie na rynek osób trwale zagrożonych marginalizacją.

Rośnie powszechne przeświadczenie o kluczowej roli przedsiębiorczości, o znaczeniu małych i średnich firm w rozwoju gospodarczym i w tworzeniu nowych, trwałych miejsc pracy. Stopniowo odchodzi się od dominujących przez lata poglądów, że wystarczą inwestycje infrastrukturalne poprawiające warunki lokalizacyjne dla

przedsiębiorstw, a system ulg i pomocy zmobilizuje inwestorów do działalności na danym terenie. Coraz popularniejsze stają się formy aktywizacji gospodarczej lokalnych środowisk, motywowanie i inspirowanie ludzi do „brania losu we własne ręce” (endogeniczne koncepcje rozwoju gospodarczego). Tworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia pozwala przełamać apatię, krąg niemożności w regionach opóźnionych gospodarczo lub dotkniętych kryzysem strukturalnym.

Działania wspierające rozwój nowo powstających podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich są ukierunkowane na przełamywanie głównych barier, na które napotykają w pierwszym okresie funkcjonowania, a mianowicie:

- upowszechnianie podstawowej wiedzy o rynku i biznesie;
- ułatwianie dostępu do kapitału, informacji i technologii;
- tworzenie klimatu sukcesu, profesjonalizmu i ustawicznej edukacji.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY SZEŚĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Powstanie na obszarach wiejskich firm zdolnych do konkurencji.

Realizując to zadanie, należy:

- wzmocnić współdziałanie władz państwowych i samorządowych z przedsiębiorcami, na zasadzie partnerstwa publiczno – prywatnego w obszarze wspierania promocji lokalnych firm, wspierania finansowego zatrudnienia absolwentów, szczególnie pochodzących z terenu działania;
- tworzyć klimat sprzyjający procesowi wdrażania pomysłów na nowe firmy, z trwałymi przewagami konkurencyjnymi w myśl zasady, że im więcej firm, tym większa szansa na sukces i dobrobyt mieszkańców.

Potencjalnymi inwestorami powinni być przede wszystkim mieszkańcy danej gminy, gdyż to oni stanowią kapitał ludzki i dzięki nim szanse rozwojowe zamieniają się w silne strony i przyciągną ludzi z zewnątrz.

2. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych źródeł dochodów na terenach wiejskich.

Ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich jest możliwe głównie dzięki małym przedsiębiorstwom. Jednak ograniczony dostęp do środków finansowych powoduje, że pozarolnicza aktywność gospodarcza na obszarach wiejskich jest wciąż słabo rozwinięta.

Pomoc powinna zostać skierowana dla podmiotów realizujących inwestycje związane z tworzeniem lub rozwojem mikro i małych przedsiębiorstw, działających

w zakresie: usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych usług turystycznych oraz związanych z kulturą, sportem i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa i usług informatycznych.

3. Wprowadzenie ułatwień w prowadzeniu małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, w tym uproszczenie procedur rejestracji firm.

W porównaniu z wieloma innymi krajami procedura zakładania przedsiębiorstwa w Polsce jest mało przejrzysta, długotrwała i skomplikowana. Prawo i Sprawiedliwość proponuje w tej dziedzinie ustawowe ułatwienia, których beneficjentami będą zresztą nie tylko mieszkańcy wsi

4. Stworzenie systemu doradztwa w dziedzinie przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy na wsi i obszarach wiejskich.

Kluczowym czynnikiem rozwoju przedsiębiorczości oraz przemian na rynku pracy na obszarach wiejskich jest podnoszenie kwalifikacji mieszkańców wsi. Konieczne jest wprowadzenie dobrego systemu kształcenia ustawicznego oraz stworzenie systemu doradztwa z zakresu przedsiębiorczości i działalności gospodarczej.

5. Stworzenie systemu informacji gospodarczej dla małych i średnich przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich.

Istnieje potrzeba wzmocnienia utworzonych już sieci informacji gospodarczej poprzez:

- rozszerzenie funkcjonującej sieci tzw. lokalnych okienek przedsiębiorczości (LOP) na wszystkie gminy;
- prowadzenie regularnych akcji informacyjnych w ramach dyżurów w gminach konsultantów LOP i Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU);
- poszerzenie oferty usług informacyjnych i doradczych świadczonych przez ośrodki doradztwa rolniczego (ODR) o zagadnienia związane z podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej.

6. Uruchomienie systemu centrów usług doradczych i pracy na poziomie gmin.

Należy uruchomić system centrów usług doradczych i pracy na poziomie gmin. Mają one dysponować odpowiednim zapleczem technicznym i ludzkim. Należy zadbać o ich finansowanie w ramach *Programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013* (PROW).

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich; zagospodarowanie obszarów wiejskich jako atrakcyjnego miejsca do życia.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oznacza praktyczne działania w zakresie społeczno-gospodarczego rozwoju wsi poprzez tworzenie nowych miejsc pracy dla ludności rolniczej i pozarolniczej. Określa wkomponowanie w wiejską przestrzeń coraz większej liczby funkcji pozarolniczych, których spełnianie jest możliwe poprzez wieloaspektowe wykorzystanie posiadanego przez te obszary potencjału ekonomicznego.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY PIĘTNAŚCIE ZDAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Planowanie strategiczne gmin.

Gminy muszą niezwłocznie opracować nowe, osadzone w realiach przestrzennych, społecznych i ekonomicznych strategie rozwoju. Strategie winny wyznaczyć konkretne cele i precyzyjne zadania gminy w procesie jej rozwoju. Powinny one uwzględniać miejsce gminy w gospodarce kraju i regionu i jej rolę w zmieniających się warunkach, jak również odnosić się do specyficznych zmian pożądanych w danej gminie.

2. Przygotowanie obszarów wiejskich jako miejsca inwestycji.

Skuteczne przygotowanie obszarów wiejskich do konkurowania o inwestycje wymaga:

- poprawy skuteczności działania administracji, szczególnie skrócenia czasu oczekiwania na decyzje administracyjne;
- wyposażenia samorządów gmin wiejskich w środki na tworzenie międzygminnych funduszy poręczeń kredytów dla samorządów lokalnych oraz inkubatorów przedsiębiorczości oraz na wprowadzenie dostępnych programów mikropożyczek i kredytów;
- wsparcia dla gmin w powiatach ziemskich w tworzeniu stref dogodnych do prowadzenia działalności gospodarczej, np. wiejskich parków przemysłowych w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich;

- zwiększenia możliwości poręczania kredytów komercyjnych dla podmiotów gospodarczych i rolników realizujących inwestycje z europejskich środków strukturalnych;
- zmiany prawa dotyczącego spółdzielni, które powinny lepiej zabezpieczać interesy członków.

3. Wspieranie różnorodnych form dodatkowej działalności rolniczej oraz pozarolniczej aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników i członków ich rodzin działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem powinno wpłynąć na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów oraz promować zatrudnienie poza rolnictwem na obszarach wiejskich.

Wsparcie powinno dotyczyć m.in. działalności w zakresie: usług dla gospodarstw rolnych i ludności, handlu hurtowego i detalicznego, robót budowlanych, usług turystycznych, kulturalnych, edukacyjnych, transportowych i komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych, ich magazynowania i przechowywania, wytwarzania produktów energetycznych, rachunkowości, doradztwa i usług informatycznych.

4. Tworzenie przedsiębiorstw społecznych.

Należy podjąć działania, aby umożliwić działalność na terenach wiejskich przedsiębiorstw społecznych z prawdziwego zdarzenia. Ich funkcjonowanie powinno być kompatybilne z innymi działaniami w zakresie przedsiębiorczości na terenach wiejskich, np. agroturystyką czy obsługą grup producenckich. Wspierać ich powstawanie należy w ramach strategii rozwoju lokalnego, wprowadzając jednocześnie odpowiednie rozwiązania w zakresie regulacji podatkowych i gospodarczych.

5. Stworzenie sfer usługowo-produkcyjnych w gminach, m.in. miniparków technologicznych i przemysłowych, w celu zachęcania podmiotów gospodarczych i osób fizycznych do prowadzenia różnorodnej działalności gospodarczej; zwiększenie możliwości poręczenia kredytów dla podmiotów gospodarczych realizujących inwestycje na obszarach wiejskich.

Chodzi o przygotowanie odpowiednio uzbrojonych terenów pod nierolniczą działalność gospodarczą na terenach wiejskich. Konieczne jest powołanie w gminach specjalnych centrów obsługi inwestora, których głównym zadaniem było wykonywanie zadań związanych z przygotowaniem terenów inwestycyjnych oraz prowadzeniem promocji gminy w kraju i poza jego granicami. Powiązany

z tym powinien być system poręczania kredytów dla realizujących inwestycje w gminie.

6. Ochrona środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich.

Zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych terenów wiejskich powinno być jednym z kluczowych zadań dla władz, zarówno centralnych jak i lokalnych. Służyć temu będzie wsparcie kierowane na obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania, na przedsięwzięcia rolnośrodowiskowe i na poprawę dobrostanu zwierząt i na działania zmierzające do osiągnięcia zrównoważonej gospodarki gruntami leśnymi.

7. Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).

Zadanie to wymaga doskonalenia instrumentu wsparcia finansowego gospodarstw rolnych położonych na obszarach, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne. Dopłaty wyrównawcze dla gospodarstw rolnych, położonych na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, w pewnych stopniu kompensują istniejące utrudnienia w stosunku do gospodarstw położonych poza ONW. Należy jednak podjąć kolejne działania, które pozwolą na bardziej efektywne wykorzystanie tych terenów.

8. Wspieranie działań rolnośrodowiskowych.

Działania rolnośrodowiskowe mają służyć poprawie środowiska przyrodniczego i obszarów wiejskich. Ich wspieranie powinno służyć:

- przywracaniu walorów i utrzymaniu stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo oraz zachowaniu różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich;
- promowaniu zrównoważonego systemu gospodarowania;
- odpowiedniemu użytkowaniu gleb i ochronie wód;
- ochronie zagrożonych lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych.

9. Wspieranie obszarów rolnych i leśnych w ramach systemu Natura 2000.

Dążąc do powiększenia obszarów leśnych, utrzymania i wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych oraz zwiększenia udziału lasów w globalnym bilansie, konieczne jest wprowadzenie następujących form pomocy:

- dofinansowanie zalesienia, pokrywające koszty założenia uprawy zgodnie z zasadami obowiązującymi w krajowych przepisach o lasach oraz – jeśli jest to uzasadnione – ochrony przed zwierzyną poprzez grodzenie uprawy;
- premia pielęgnacyjna za utrzymanie nowej uprawy leśnej oraz za ochronę indywidualną sadzonek drzew przed zwierzyną;
- premia zalesieniowa, stanowiąca ekwiwalent za wyłączenie gruntu z upraw rolnych.

10. Odnowa wsi oraz zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego.

Należy doskonalić już istniejące instrumenty wsparcia, przyjmując założenie, że pomocy finansowa powinna być udzielana podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

- budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, a także obiektów służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury;
- kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;
- budowy, remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;
- zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;
- odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci;
- kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

11. Wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego na obszarach wiejskich.

Należy podjąć działania mające na celu pozyskiwanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz realizować budownictwo socjalne. Na te cele należy przekazać gminom grunty Skarbu Państwa.

12. Wsparcie dla zintegrowanych, na poziomie lokalnym, programów rozwoju i działań na terenach górskich.

Działania na poziomie krajowym sprowadzać się powinny do sformułowania własnej narodowej polityki górskiej. Polityka ta powinna wspierać wszechstronny rozwój tych terenów, z uwzględnieniem ich ogólnospołecznych funkcji turystycznych i środowiskowych.

Działania wspierające tereny górskie i podgórskie, a podejmowane na poziomie regionalnym, sprowadzać się powinny do uwzględniania w strategiach regionalnych specyfiki terenów górskich, inicjowania powstawania organizacji turystyki wiejskiej oraz promocji produktów regionalnych obszarów górskich.

13. Uporządkowanie rozwoju przestrzennego wsi.

Koniecznym jest opracowanie programu zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich. Dodatkowo winny powstać dokumenty zawierające specyficzne wytyczne dla jednostek planistycznych na poziomie regionalnym i lokalnym. Wprowadzić należy rozwiązania prawne w zakresie planowania przestrzennego, uwzględniające możliwości wprowadzania nowych funkcji wsi. Istotne jest prowadzenie szerokiej akcji informacyjno-szkoleniowej wśród samorządów lokalnych oraz mieszkańców wsi w zakresie wprowadzania zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi.

14. Rozwój funkcji turystycznych na wsi.

Turystyka wiejska i agroturystyka stały się modnym pomysłem na różnicowanie działalności gospodarczej. Należy więc dokonać ewidencji obszarów posiadających warunki naturalne do rozwoju turystyki, czyli dysponujących walorami środowiska, krajobrazu, pamiątkami, obiektami historycznymi, kulturalnymi obiektami sakralnymi, a także specyficznymi lokalnymi produktami oraz tradycjami kulturalnymi.

W odniesieniu do pozostałych terenów należy promować różne formy turystyki i rekreacji kwalifikowanej opierającej się na innowacyjnych ofertach turystycznych i tworzeniu nowych produktów. Niezwykle istotne będzie łączenie poszczególnych elementów turystyki i rekreacji w tzw. produkty turystyczne i kompleksowe oferty turystyczne związane z miejscem, regionem, wydarzeniem itd.

Bardzo ważne jest także wspieranie działań służących nawiązywaniu kontaktów pomiędzy organizacjami promującymi turystykę wiejską w Polsce i innych krajach.

15. Uruchomienie ogólnonarodowego programu wspierającego ożywianie małych miast.

W rozwoju obszarów wiejskich szczególną rolę odgrywają małe miasta. Od najdawniejszych czasów w miastach dokonywano wymiany dóbr uzyskanych w produkcji rolniczej na inne. W ostatnich latach w Polsce nastąpiła stagnacja gospodarcza małych miast. Należy uruchomić horyzontalny program ożywiania małych miast.

CZWARTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Wzmocnienie instytucji i organizacji pozarządowych wspierających rozwój obszarów wiejskich.

Rozwój obszarów wiejskich wymaga wsparcia ze strony różnych instytucji, a przede wszystkim organizacji pozarządowych. Ważne jest podjęcie ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi zainteresowanymi poprawą sytuacji wsi i rolnictwa. Konieczne jest wprowadzenie systemu wsparcia dla budowy partnerstw lokalnych. Stworzyć należy ku temu odpowiednie normy prawne, struktury organizacyjne i możliwości finansowania.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Poprawa funkcjonowania samorządności lokalnej.

Dobrze zaplanowana praca w tym obszarze winna przynieść efekty przez promowanie działalności lokalnych stowarzyszeń wychowujących liderów społeczności lokalnych. Organizacje takie muszą otrzymać wsparcie organizacyjne, finansowe i medialne. Ciągłe ważne jest ujawnianie i piętnowanie korupcji w instytucjach samorządowych i przejawów funkcjonowania „na krawędzi” obowiązującego prawa. Ważnym instrumentem może być zwiększenie roli prasy lokalnej i regionalnej.

Nowy wymiar samorządności na szczeblu gminy może zostać wykreowany poprzez zapewnienie realnego udziału środowisk lokalnych w tworzeniu polityki rozwoju społecznego. Konieczne są dalsze zmiany w sposobie dystrybucji środków publicznych – pożądaną jest wzrost roli samorządów poprzez dalszą decentralizację wydatków publicznych (poczynając od najniższych szczebli, tj. od poziomu rady sołectkiej). Konieczne jest ponowne zdefiniowanie zadań i ról samorządu, jak również organizacji pozarządowych, i określenie linii demarkacyjnych w działaniach obu tych uczestników życia publicznego.

2. Rozwijanie i popieranie programów zapewniających podmiotowość społecznościom lokalnym wykorzystującym lokalne zasoby, wzmocnienie znaczenia unijnej inicjatywy Leader w rozwoju obszarów wiejskich.

Inicjatywa *Leader* służy przede wszystkim budowaniu kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynia się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także do polepszenia zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacji wskutek pośredniego włączenia lokalnych grup działania w system zarządzania danym obszarem. Pomocne w osiągnięciu tych celów winny być

również projekty współpracy i budowania lokalnych partnerstw. Dążyć będziemy do wzmocnienia znaczenia inicjatywy *Leader*.

3. Budowanie partnerstwa lokalnych instytucji na rzecz wykorzystania lokalnych zasobów.

Współpraca trzech sektorów pozwoli na stworzenie dobrych warunków do życia, wypoczynku i rozwoju lokalnej gospodarki. W tym celu należy:

- wprowadzać w znacznie większym wymiarze niż obecnie możliwości prawne i finansowe tworzenia oddolnych partnerstw zdolnych do przejmowania części odpowiedzialności za rozwój danego terenu;
- zapewnić w planowaniu programów i projektów dla wsi korzystne współistnienie zrównoważonego rolnictwa z podejmowaniem nowych kierunków działalności gospodarczej, przyczyniających się do reorientacji zawodowej mieszkańców wsi i poszukiwania nowych sposobów zarobkowania;
- zdecydowanie rozwijać i popierać programy zapewniające podmiotowość społecznościom lokalnym z wykorzystaniem lokalnych zasobów.

PIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Rozwój zasobów biopaliw i technologii ich przerobu.

Niezbędnym warunkiem dalszego rozwoju rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych jest znalezienie i zastosowanie takich rozwiązań, które zapewnią dodatkowe wsparcie dla ich produkcji. Wzrost wykorzystania biomasy na cele energetyczne stwarza szanse rozwoju dla obszarów wiejskich, przyczyniając się do ożywienia gospodarczego i społecznego tych terenów. Istotny wpływ na wzrost energetycznego wykorzystania biomasy, produkcji biopaliw stałych ma ukształtowanie się rynku odbiorców biomasy.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wprowadzenie programu promocji biopaliw i innych paliw odnawialnych.

Wypracowanie tego rodzaju rozwiązań jest celem przyjętego 24 lipca 2007 r. przez rząd Prawa i Sprawiedliwości dokumentu *Wieloletni program promocji biopaliw lub innych paliw odnawialnych na lata 2008–2014*, który stanowi wykonanie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych. Rozwiązania te poprawią opłacalność ekonomiczną całego procesu – począwszy od pozyskania surowców rolniczych, przez wytwarzanie biokomponentów, produkcję biopaliw ciekłych i paliw z dodat-

kiem biokomponentów, a kończąc na użyciu tego paliwa. Powinny również gwarantować stabilność warunków funkcjonowania dla wszystkich podmiotów związanych z rynkiem biokomponentów i biopaliw ciekłych, co jest niezbędne do tworzenia długookresowych planów gospodarczych oraz pozyskania przez przedsiębiorców finansowania dla nowych inwestycji.

2. Wspieranie produkcji roślin wykorzystywanych do produkcji biopaliw oraz inwestycji w gospodarstwach rolnych służących produkcji, obrotowi i wykorzystaniu biopaliw.

Wśród instrumentów wsparcia finansowego będzie wprowadzany system dopłat dla rolników uprawiających rośliny energetyczne z przeznaczeniem na biokomponenty, wsparcie inwestycyjne ze środków unijnych oraz zwolnienia podmiotów stosujących biopaliwa ciekłe w pojazdach z opłat za wprowadzenie zanieczyszczeń do powietrza.

3. Wspieranie wdrażania i produkcji urządzeń do pozyskiwania i dystrybucji biopaliw.

Wprowadzone zostaną działania o charakterze edukacyjno-informacyjnym, które będą obejmować m.in. wprowadzenie tematyki biopaliw ciekłych do programów na wszystkich poziomach nauczania, prowadzenie szerokich kampanii informacyjnych adresowanych do wszystkich użytkowników pojazdów, a także akcji mających na celu zachęcenie i mobilizowanie producentów samochodów do ich przystosowywania do spalania biopaliw.

4. Możliwości produkcji biopaliw drugiej generacji.

Z dużym prawdopodobieństwem można oczekiwać, że po osiągnięciu progu opłacalności ekonomicznej firmy rozpoczną budowę zakładów wytwarzających paliwa w technologii II generacji. Można prognozować, że w Polsce inwestycje na skalę przemysłową rozwiną się nie wcześniej niż za około 10 – 15 lat.

Z rolniczego punktu widzenia wdrożenie nowych technologii niewątpliwie poszerzyłoby rynek zbytu biomasy. Dotyczy to zwłaszcza biomasy odpadowej, drzew i krzewów uprawianych na cele energetyczne oraz słomy, czyli surowców składających się głównie z celulozy. Obecnie produkty te są bezpośrednio spalane w celach energetycznych. Przetworzenie biomasy na paliwa w technologii II generacji pozwoli otrzymać z ww. surowców biopaliwa ciekłe, na które jest ogromny popyt na rynku. Należy zwiększyć nakłady finansowe na prace związane z przyspieszeniem powstawania instalacji wytwarzających paliwa drugiej generacji.

SZÓSTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE III:

Rozwój zasobów i technologii wykorzystujących inne odnawialne źródła energii (OZE) na terenach wiejskich.

Aby odnawialnym źródłem energii zapewnić właściwą pozycję w energetyce, konieczne są:

- utrzymanie stabilnych mechanizmów wsparcia wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- wykorzystanie biomasy do produkcji w energii elektrycznej i ciepła;
- intensyfikacja wykorzystania małej energii wodnej;
- wzrost wykorzystania energii wiatrowej;
- zwiększenie udziału biokomponentów w rynku paliw ciekłych i biopaliw;
- rozwój przemysłu na rzecz energetyki odnawialnej.

W RAMACH OMAWIANEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Rozwój zasobów i potencjału technicznego dla wykorzystania innych alternatywnych źródeł energii w Polsce.

Tworzenie warunków i możliwości do rozwoju innych alternatywnych źródeł energii w dziedzinie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii oraz w dziedzinie ciepła z odnawialnych źródeł energii.

Wprowadzony system wspierania, będący formułą zielonych certyfikatów, jest mechanizmem rynkowym sprzyjającym optymalnemu rozwojowi i konkurencji. Uzupełnieniem tego mechanizmu jest obowiązek zakupu z urzędu całej energii elektrycznej wytworzonej w źródłach odnawialnych przyłączonych do sieci znajdujących się w obszarze działania danego sprzedawcy.

W Polsce istnieje także obowiązek zakupu ciepła ze źródeł odnawialnych. Do produkcji ciepła przewiduje się wykorzystanie biomasy, zasobów geotermalnych i ewentualnie energii słonecznej.

2. Wsparcie dla wytwarzania paliw i energii z OZE.

Należy opracować kilkuletni program wykonawczy do *Strategii rozwoju energetyki odnawialnej*, uwzględniający optymalizację energetycznego wykorzystania biomasy, rozwoju energetyki wodnej, rozwoju energetyki wiatrowej, rozwoju energetyki słonecznej oraz rozwoju wykorzystania energii geotermalnej. Konieczne jest opracowanie i uchwalenie ustawy o rozwoju wykorzystania zasobów energii odnawialnej. Trzeba przeprowadzić kompleksową inwentaryzację, połączoną z oceną

funkcjonowania instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych. Niezbędna jest ocena wdrażania polityki państwa w zakresie energii odnawialnej. Wykonać należy kompleksową ocenę zasobów energii odnawialnej i niezbędnej infrastruktury w ujęciu regionalnym (wyznaczenie regionów preferowanych) oraz włączyć problematykę energetyki odnawialnej do planów zagospodarowania przestrzennego i planów rozwoju regionalnego.

3. Wspieranie wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie rolniczym i na terenach chronionych.

Całkowite zwolnienie z akcyzy biokomponentów stosowanych jako paliwa zakłada program promocji biopaliw na lata 2008–2014. Krajowa Izba Biopaliw wspólnie z rządem zajmują się programem, który miałby zachęcać społeczeństwo, a przede wszystkim kierowców, do stosowania ekologicznego paliwa. W planach jest wydzielenie stref w miastach, uzdrowiskach i na terenach chronionych. W tych miejscach będą mogły jeździć jedynie pojazdy napędzane biopaliwami, LPG i hybrydowe (napędzane wodorem).

4. OBSZAR IV: POLITYKA SPOŁECZNA

PODSTAWOWY CEL:

Aktywna polityka społeczna wobec wsi i rolnictwa.

Zachodzące przemiany cywilizacyjne stanowią dziś nowe i dalekosiężne wyzwania dla polityki społecznej na obszarach wiejskich. Wyzwania te wymagają zasadniczej zmiany w dotychczasowym podejściu do roli, zakresu i metod polityki społecznej na wsi. Konieczna jest rezygnacja z wąsko pojmowanego pojęcia tej polityki, która jest traktowana jako czynnik doraźnego tylko łagodzenia skutków nierówności społecznych na rzecz uznania szeroko pojmowanej polityki społecznej jako jednego z zasadniczych czynników rozwoju gospodarki rolnej; a także jako istotnego impulsu do tworzenia sprzyjających warunków do cywilizacyjnego i kulturowego rozwoju rolniczej i nierolniczej ludności obszarów wiejskich.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE IV:

Wspieranie budowy infrastruktury społecznej na terenach wiejskich.

Przeobrażenia na obszarach wiejskich dokonały się bez specjalnych działań osłonowych. Nie powstał praktycznie żaden większy specjalny program skierowany do

mieszkańców wsi, których pozostawiono samym sobie w warunkach gospodarki rynkowej przy powszechnym braku kapitału i niedoinwestowaniu ich warsztatów pracy. W jeszcze trudniejszej sytuacji znaleźli się mieszkańcy terenów popegerowskich. Na to nakłada się nie do końca wydolny i biurokratyczny program pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. Wiejskie gminy, powiaty i województwa o charakterze rolniczym winny opracować zindywidualizowane programy pomocy społecznej dla swojej społeczności. Aby programy takie mogły być skutecznie realizowane konieczne jest wsparcie finansowe państwa.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY SZEŚĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Wspieranie inwestycji infrastrukturalnych w dziedzinie oświaty, kultury, zdrowia, opieki społecznej, sportu i rekreacji oraz na rzecz osób niepełnosprawnych w skali lokalnej.

Wdrażanie aktywnej polityki społecznej odbywać się będzie poprzez: rozwój centrów integracji społecznej, sieć klubów integracji społecznej; spółdzielni socjalnych (w tym inwalidzkich), tworzenie zasobu mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na niesamodzielność ekonomiczną. Realizowany winien być program wsparcia gmin w zakresie rozwoju zasobu lokali socjalnych. Ważna jest likwidacja barier architektonicznych na wsi, co ułatwi życie osobom niepełnosprawnym. Konieczne jest zbudowanie systemu finansowania zadań związanych z zapewnieniem przez system pomocy społecznej usług opiekuńczych osobom w wieku poprodukcyjnym oraz osobom zależnym od wsparcia, m.in. poprzez rozwój środowiskowych form opieki nad osobami w wieku poprodukcyjnym, budowę i modernizację domów pomocy społecznej na obszarach wiejskich.

2. Włączanie organizacji pozarządowych i samorządowych do systemu realizacji zadań w dziedzinie opieki społecznej.

Należy określić system wsparcia działań organizacji pozarządowych oraz samorządowych na rzecz realizacji zadań opieki społecznej na terenach wiejskich. Konieczne jest podjęcie prac legislacyjnych w zakresie określenia nowych obszarów działania i poprawy warunków do działalności organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich. W efekcie powinno to prowadzić do tworzenia i realizacji wspólnych programów opieki społecznej w gminach przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, kościoły, spółdzielnie oraz firmy prywatne. Wójt, burmistrz, starosta, urzędnik powinien być jedynie partnerem w programie, a nie głównym jego reali-

zaturem. Organizacjom należy umożliwić korzystanie ze wsparcia finansowego przy inwestycjach infrastrukturalnych koniecznych do realizacji wspólnych programów opieki społecznej na zasadach partnerskich.

3. Poprawa dostępu do informacji oraz poradnictwa obywatelskiego i zawodowego dla młodzieży i bezrobotnych, rozwój mediów lokalnych.

We wszystkich środowiskach lokalnych powinny funkcjonować gminne centra informacji (GCI). Powinny one dysponować informacjami o ofertach pracy, o możliwościach podjęcia działań o charakterze wolontariackim, o zawodach, szkołach i instytucjach szkolących, o warunkach i procedurach uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Centra winny być wyspecjalizowanymi jednostkami, wyposażonymi w nowoczesne stanowiska komputerowe w istniejących gminnych domach kultury, szkołach czy innych miejscach skupiających społeczności lokalne, świadczące zgodnie z założeniami bezpłatnie pomoc osobom bezrobotnym. We współpracy z organizacjami pozarządowymi należy uruchomić w środowiskach wiejskich także centra informacji młodzieżowej (CIM), które miałyby zapewnić równość w dostępie do informacji dla wszystkich młodych ludzi. Konieczne jest także podjęcie działań na rzecz wzrostu liczby doradców zawodowych oraz pośredników pracy w urzędach pracy, jak również dalszego rozwoju instytucji na potrzeby rynku pracy poprzez konieczne inwestycje infrastrukturalne. Należy także zapewnić powszechny dostęp do sieci teleinformatycznych na obszarach wiejskich poprzez tworzenie kawiarenek internetowych, gminnych centrów informacji elektronicznej i internetowej. Partnerem w realizacji powyższych działań powinny być media lokalne.

4. Wspieranie budowy lokali socjalnych oraz ośrodków dla chronionych grup ludności wiejskiej.

Należy podjąć działania mające na celu wypracowanie we współpracy z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego precyzyjnych definicji lokali socjalnych oraz ośrodków chronionych. Dążyć należy do uruchomienia narodowego programu budowy lokali socjalnych na obszarach wiejskich, finansowanego w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Stworzony powinien być preferencyjny system kredytowania tego typu inwestycji.

5. Wspieranie inwestycji w zakresie budowy i modernizacji obiektów sportu wiejskiego i rekreacji na terenach wiejskich; wprowadzenie systemu stypendiów dla sportowców na wsi.

Chodzi o rozwój infrastruktury sportowej, która pozwoli na poprawę sprawności fizycznej mieszkańców obszarów wiejskich. Ponadto stypendia sportowe dla młodzieży z tych obszarów zachęcą do czynnego uprawiania sportu i podniesienia kondycji oraz zdrowotności młodzieży, jak również pozwolą na realizację szans życiowych dla wybitnych, młodych talentów sportowych.

Realizowany obecnie program *Boisko w każdej gminie* powinien zostać rozszerzony, uzyskując nazwę *Boisko w każdym sołectwie*. Na jego realizację muszą zostać zapewnione środki z budżetu państwa, unijnych funduszy strukturalnych oraz samorządowych.

6. Wsparcie działań na rzecz rozwoju życia kulturalnego wsi, w tym rozwoju kultury ludowej i różnorodności kulturowej.

W ramach realizacji zadania niezbędne jest opracowanie propozycji zmian ustawodawczych, które umożliwią Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi aktywne włączenie się we wspieranie działalności na rzecz kultury ludowej i zachowania różnorodności kulturowej wsi. Istotne jest opracowanie rozwiązań organizacyjnych i finansowych umożliwiających wspieranie działalności wydawniczej w zakresie upowszechniania kultury oraz historii wsi i rolnictwa. Należy zabezpieczyć środki finansowe w budżecie państwa na realizację aktywnego włączenia się Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi we wspieranie działalności na rzecz kultury na wsi. Powinno się także zadbać o wsparcie finansowe działalności Centralnej Biblioteki Rolniczej, skansenów oraz muzeów dokumentujących historię rolnictwa i polskiej wsi.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE IV:

Zapewnienie odpowiedniego dostępu mieszkańców wsi do świadczeń opieki zdrowotnej.

Poszukiwanie nowych, lepszych rozwiązań stało się elementem funkcjonowania polskiego systemu ochrony zdrowia. Szczególną uwagę należy zwrócić na problem niedociągnięć w prawidłowym funkcjonowaniu obecnego systemu opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich. Mieszkańcy wsi mają w dalszym ciągu utrudniony dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej i to nie tylko specjalistycznych, ale także do świadczeń, które powinny być dostępne na poziomie gminy, czyli podstawowej opieki lekarskiej, opieki stomatologicznej i rehabilitacji.

Powodów takiego stanu rzeczy należy poszukiwać z jednej strony w ograniczonej dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich, ale z dru-

giej strony w braku informacji dotyczących funkcjonowania systemu, które powinny docierać do przeciętnego mieszkańca wsi.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY PIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Wprowadzenie kompleksowego systemu profilaktyki zdrowotnej rolników i ich rodzin.

Realizacja tego zadania zagwarantuje pełny dostęp do badań profilaktycznych mieszkańcom obszarów wiejskich oraz pozwoli na stworzenie programów profilaktycznych uwzględniających sytuację zdrowotną danego obszaru. Ponadto pozwoli na podjęcie szeregu działań mających na celu zapobieganie chorobom bądź innym niekorzystnym zjawiskom zdrowotnym poprzez kontrolowanie przyczyn i czynników ryzyka. Doprowadzi do ograniczenia niesprawności i inwalidztwa.

2. Rozszerzenie i usprawnienie systemu podstawowej opieki medycznej na terenach wiejskich.

Przede wszystkim należy stworzyć system zachęcający lekarzy do specjalizowania się w medycynie rodzinnej i do podejmowania pracy na terenach wiejskich. Gminy powinny aktywnie uczestniczyć we wdrażaniu systemu poprzez zapewnienie warunków do prowadzenia praktyk lekarskich oraz pielęgniarskich na ich terenie.

Trzeba stworzyć system zapewniający dostępność do lekarza rodzinnego w miejscu zamieszkania. Pielęgniarka, położna środowiskowa powinna znacznie więcej czasu przeznaczać na pracę w środowisku i przejmować na siebie rolę edukatora w zakresie funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej. Najlepszym rozwiązaniem byłoby powierzenie gminnym zakładom opieki zdrowotnej lub niepublicznym zoz-om obowiązku sprawowania opieki zdrowotnej nad mieszkańcami gminy i dbałości o zdrowie lokalnej społeczności. Zadbać należy o obowiązkowe wprowadzenie opieki zdrowotnej w szkołach zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

3. Wspieranie promocji bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie.

Ważnym elementem edukacyjnym będzie szeroka działalność propagująca właściwe rozwiązania i metody pracy poprzez doradztwo, informację i promocję. Każdy rolnik powinien uzyskać pomoc w poprawianiu warunków pracy w swoim gospodarstwie.

Szczególny nacisk należy położyć na opracowanie kompleksowych programów ukierunkowanych na redukcję zagrożeń towarzyszących codziennej pracy rolników w ich gospodarstwach rolnych oraz kształtowanie bezpiecznych zachowań dzieci

w gospodarstwie rolnym poprzez wydawnictwa, pracę nauczycieli i wychowawców, pogadanki i prelekcje dla dzieci i młodzieży ze szkół wiejskich i rolniczych.

Poszerzony powinien zostać zakres działania inspekcji pracy w przedsiębiorstwach rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego.

4. Zwiększenie dostępu rolników i ich rodzin do świadczeń specjalistycznych, szpitali, sanatoriów i ośrodków rehabilitacji zdrowotnej.

Narodowy Fundusz Zdrowia powinien przeznaczać więcej środków na kontraktowanie porad specjalistycznych i świadczeń rehabilitacyjnych dla mieszkańców wsi. Powinny zostać przygotowane odpowiednie rozwiązania organizacyjne umożliwiające dotarcie lekarza specjalisty do rolnika i jego rodziny. Wymaga to koordynacji i zaangażowania rzeczywistych gospodarzy danego terenu czyli wójtów, burmistrzów, lekarzy rodzinnych i dyrektorów szpitali.

5. Przygotowanie i wdrożenie programów żywienia grup chronionych w systemie bonów żywnościowych i dożywiania dzieci w szkołach wiejskich.

Wsparcie grup chronionych oraz dzieci poprzez dożywianie stanowi nieodłączny element pomocy dla rodzin w trudnej sytuacji materialnej i życiowej. Rządowy program umożliwi lepsze działanie jednostkom samorządu terytorialnego w zakresie realizacji tego zadania. Jest jeszcze wiele do zrobienia w tej dziedzinie, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE IV:

Uaktywnienie systemu opieki społecznej na obszarach wiejskich i powiązanie jej z przeciwdziałaniem tworzeniu stref ubóstwa i marginalizacji.

Pomoc społeczna nie przeciwdziała wykluczeniu społecznemu. Pomaga lub pozwala egzystować na niskim poziomie niektórym kategoriom osób wykluczonych. Instrumentami, jakimi dysponuje pomoc społeczna, są zasiłki i praca socjalna. Konsekwencją tego ograniczenia instrumentów jest udzielanie pomocy wykluczonym – bezrobotnym, bezdomnym, niepełnosprawnym, bezradnym, a nie przeciwdziałanie bezrobociu, bezdomności, biedzie. Konieczne zatem jest, aby pomoc społeczna mogła przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu, poszerzenie jej zadań o szeroko rozumianą działalność profilaktyczną. Wzmocnieniu musi ulec pozycja pracownika socjalnego, który musi stać się kimś innym niż osobą wypłacającą pieniądze lub rozdzielającą dobra materialne.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY OSIEM ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Ocena skuteczności funkcjonowania programów zmniejszających ubóstwo, marginalizację i wykluczenie społeczne na terenach wiejskich.

W pierwszej kolejności należy dokonać powszechnego, rzetelnego przeglądu funkcjonujących programów i planów walki z ubóstwem i wykluczeniem na obszarach wiejskich, począwszy od gmin, poprzez powiat, województwo, na szczeblu rządowym kończąc i w jego ramach dokonać oceny ich skuteczności i efektywności. Zwłaszcza należy się przyjrzeć funkcjonowaniu ustawy o zatrudnieniu socjalnym i tworzonych na jej mocy centrów integracji społecznej. Odrzucić należy te przepisy, które tylko pozornie rozwiązują problemy społeczne, a nie wpływają na ograniczanie ubóstwa, marginalizacji czy wykluczenia społecznego. Raport powinien zostać przedstawiony parlamentowi wraz z projektami nowych rozwiązań.

2. Wprowadzenie rozwiązań usprawniających udzielanie pomocy społecznej na terenach wiejskich i podnoszących jej efektywność.

Należy wprowadzić ustawowe rozwiązania, które ułatwią dostęp mieszkańcom obszarów wiejskich do pomocy społecznej i odbiurokratyzują zasady jej udzielania. Zmian wymaga funkcjonowanie ośrodków pomocy rodzinie w gminach, które powinny bardziej wypełniać funkcje analityczno-planistyczne, a samym wdrażaniem pomocy powinny zająć się rady sołeckie we współdziałaniu z organizacjami pozarządowymi.

3. Wdrażanie instrumentów szczegółowej polityki socjalnej na terenach wiejskich.

Resort pracy i polityki społecznej ma w swoim budżecie środki finansowe na wspieranie samorządów gminnych i powiatowych w budowaniu lokalnego systemu opieki socjalnej. Wspierana jest opieka nad dzieckiem i rodziną, w tym prowadzenie świetlic, klubów dla dzieci i młodzieży oraz dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny wiejskie, które chcą poświęcić się opiece nad dziećmi, mogą po odbyciu profesjonalnych szkoleń być ustanowione rodzinami zastępczymi i mogą tworzyć placówki rodzinne na ogólnie przyjętych ustawowych zasadach. Wdrażany będzie *Program osłony przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością*. Jego realizacja zostanie przekazana podmiotom uprawnionym: organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej oraz osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rze-

czypospolitej Polskiej, do innych kościołów i związków wyznaniowych, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej.

4. Przygotowanie i wdrożenie programu pomocy mieszkańcom tzw. terenów popegeerowskich.

Dotychczas realizowane programy społeczne adresowane do mieszkańców tzw. terenów popegeerowskich nie przyniosły oczekiwanych efektów. Konieczne jest więc wypracowanie nowych metod i form pomocy dla tej grupy mieszkańców obszarów wiejskich. Niezbędnym działaniem jest opracowanie i wdrożenie specjalnego rządowego programu dla odnowy społecznej terenów popegeerowskich. Należy zaangażować znaczne środki krajowe i lokalne, gdyż podstawowym zadaniem będzie wprowadzenie tych terenów na drogi rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia i badania naukowe dowodzą, że należy poszukać nowych instrumentów wsparcia, aby zahamować pogłębianie negatywnych procesów społecznych na tych terenach.

5. Wspieranie rodzin wielodzietnych oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zaniedbanych i ubogich, emerytów i rencistów, a także osób niepełnosprawnych i upośledzonych.

Każda wielodzietna rodzina z obszarów wiejskich powinna otrzymać pomoc. Pomoc ta winna objąć następujące działania: porady specjalistów, opiekę w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego, zajęcia opiekuńcze innych podmiotów, terapię rodzinną rozumianą jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań oraz pracy socjalnej i zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną. Rodziny wielodzietne, dzieci i młodzież wiejska mają prawo do zasiłku rodzinnego, prawo do świadczeń stypendialnych oraz pożyczek i kredytów studenckich.

W ramach realizacji zadania niezwykle ważne jest powołanie zespołu dla określenia jednolitego wskaźnika dochodowości z gospodarstwa rolnego. Istotne będzie monitorowanie zasięgu pomocy materialnej dla rodzin wielodzietnych, dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich. Najważniejszym, a jednocześnie najpilniejszym działaniem powinno być rozpoczęcie prac nad przygotowaniem wieloletniego programu wsparcia rozwoju rodzin wielodzietnych, a następnie jego wdrożenie z zapewnieniem odpowiedniej ilości środków potrzebnych do jego realizacji.

6. Opracowanie programów rehabilitacji społecznej wykluczonych osób i grup społecznych.

Rehabilitacja społeczna osób i grup społecznych to zespół działań organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Wdrażanie aktywnej polityki społecznej odbywać się będzie poprzez: rozwój Centrów Integracji Społecznej, sieci Klubów Integracji Społecznej, spółdzielni socjalnych (w tym inwalidzkich), tworzenie zasobu mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na niesamodzielność ekonomiczną. Realizowane winien być program wsparcia gmin w zakresie rozwoju zasobu lokali socjalnych.

7. Tworzenie warunków do uruchomienia specjalnych form aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych i upośledzonych.

W realizacji tego zadania ważna jest współpraca z przedstawicielami instytucji wdrażających programy pomocowe dla wsi w celu opracowania programów rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych i upośledzonych. Podstawowym działaniem winno być wsparcie zadań mających na celu likwidację barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, co umożliwi niepełnosprawnym swobodne przemieszczanie. Konieczny jest udział ekspertów w pracach zespołów tworzących programy mające na celu zmniejszenie ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego na terenach wiejskich oraz podjęcie akcji informacyjnej wśród lekarzy na temat bezpłatnego systemu rehabilitacji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Niezwykle istotne jest stworzenie systemu bezpłatnych badań profilaktycznych w zakresie: chorób nowotworowych, układu ruchu, układu krążenia dla osób niepełnosprawnych z terenów wiejskich.

8. Trwałe przeciwdziałanie powstawaniu ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego poprzez podniesienie płacy minimalnej w przedsiębiorstwach rolnych, obsługi rolnictwa i przetwórstwa rolnego do poziomu 2/3 średniej płacy krajowej.

Mieszkańcy obszarów wiejskich i rolnicy przez wiele lat ponosili największe koszty transformacji gospodarczej Polski. Obecnie są także dyskryminowani. Stąd konieczne staje się wprowadzenie w życie na drodze ustawowej nowego wskaźnika płacy minimalnej. Powinno to nastąpić w drodze systematycznego jego podwyższania, aby w ciągu najbliższych 10 lat osiągnął on wysokość 2/3 średniej płacy krajowej w sektorze przedsiębiorstw.

CZWARTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE IV:

Poprawa zabezpieczenia emerytalnego rolników i ich rodzin.

Należy zachować odrębny system ubezpieczenia społecznego rolników, obejmujący świadczenia emerytalne oraz z tytułu chorób i wypadków przy pracy.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY JEDNO ZADANIE REALIZACYJNE:

Doskonalenie systemu ubezpieczeń społecznych rolników.

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie powinny stanowić istotny instrument systemowego oddziaływania państwa na sytuację społeczną i ekonomiczną rolnictwa. Doskonalenie będzie polegało na uporządkowaniu organizacji i finansowania systemu oraz na właściwym ukierunkowaniu dotacji do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS). Zmiany będą dotyczyć:

- zakresu podmiotowego, czyli kręgu osób obejmowanych ubezpieczeniem;
- wymiaru składek na ubezpieczenie;
- ustalania prawa i wysokości świadczeń z ubezpieczenia;
- organizacji i finansowania systemu oraz statusu i organizacji instytucji realizującej KRUS.

Należy przywrócić autentyczne uspołecznienie funkcjonowania KRUS poprzez przyznanie zwiększenia kompetencji działającej w ramach KRUS Rady Rolników.

Fundusz Składowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników należy przekształcić w towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych. Ważnym wyzwaniem jest wprowadzenie poprzez struktury KRUS efektywnych instrumentów z zakresu polityki socjalnej wobec mieszkańców wsi zagrożonych ubóstwem i marginalizacją.

5. OBSZAR V: INSTYTUCJE, ADMINISTRACJA, PROGRAMOWANIE I FINANSOWANIE

PODSTAWOWY CEL:

Sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej, instytucji i organizacji działających na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, racjonalne programowanie i zapewnienie finansowania.

Administracja rządowa i samorządowa oraz instytucje i organizacje działające na rzecz wsi i rolnictwa powinny być sprawne, efektywne i ekonomiczne. Afery związane ze skupem towarów rolnych i wdrożeniem systemu IACS pozwalają sformułować wnioski, że obecny system oparty na Ministerstwie Rolnictwa i pod-

ległych mu inspekcjach oraz kilku niezależnie działających agencjach nie spełnia swej roli.

Skala skażenia instytucji publicznych korupcją wymaga przygotowania i wdrożenia strategii antykorupcyjnej traktowanej jako zintegrowany system różnych działań podejmowanych w sferze społecznej, politycznej, administracyjnej przez inaczej zorganizowany aparat ścigania przestępstw i wymiaru sprawiedliwości. Należy odbudować etos służby publicznej i zadbać o restytucję standardów etycznego postępowania w życiu publicznym oraz wzmocnić odpowiedzialność urzędników za podejmowane decyzje lub ich brak. Należy zlikwidować fasadowe zakazy i ograniczenia, których przestrzeganie nie jest zagwarantowane skuteczną sankcją, albowiem ich obowiązywanie prowadzi jedynie do deprecjacji prawa.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Zapewnienie sprawnej administracji publicznej działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich oraz optymalizacja kosztów jej funkcjonowania.

Naprawa państwa to wiele przedsięwzięć zmierzających do przywrócenia normalnych zasad działania aparatu władzy, w tym szczególnie w państwowej i samorządowej administracji. Celem naprawy, oprócz ukrócenia korupcji, jest przywrócenie kontroli czynnikom konstytucyjnym i politycznym odpowiedzialnym za funkcjonowanie administracji i nadzór nad samorządem; uzmysłowienie wszystkim urzędnikom, że ich zadaniem jest rozwiązywanie problemów całej społeczności, a nie dbanie o interesy zamkniętych, elitarnych grup. Nadać trzeba nowe treści znamu już programowi „przyjaznej administracji”.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Analiza i ocena funkcjonowania administracji działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich.

Wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich obserwuje się rosnący brak zaufania do administracji państwowej i samorządowej. Jednym z czynników niekorzystnej sytuacji jest niedorozwój instrumentów i metod nadzoru społecznego, jak również wewnętrznego. Nie funkcjonuje sprawny system analiz i oceny funkcjonowania administracji działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, choć jego istnienie jest zagwarantowane w odpowiednich zapisach prawnych. Kontrola i ocena władzy, jej organów jest jednym z filarów demokracji. Należy stworzyć odpowiednie

mechanizmy analizowania i oceny funkcjonowania administracji przez instytucje rządowe, organy administracji centralnej i lokalnej oraz organizacje samorządowe.

2. Likwidacja patologii w administracji i działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

W środowiskach wiejskich i w agencjach rolnych za sprawą wymagań związanych z wdrażaniem środków unijnych rozszerzają się zjawiska biurokratyzmu. Administracja coraz częściej odrywa się od lokalnych społeczności, którym ma służyć, i często narzuca decyzje społecznie szkodliwe. Mnożenie urzędniczych posad zwielokrotnia możliwości korupcji i jednocześnie paraliżuje system decyzyjny. Konieczny jest zatem powszechny, narodowy przegląd stanu administracji publicznej, prowadzący do zrationalizowania zatrudnienia w urzędach wszelkich szczebli, w agencjach i jednostkach państwowych i samorządowych. Dla środowisk wiejskich należy szybko wypracować standardy odnoszące się do ilości zatrudnianych urzędników i określenia ich zadań. Trzeba zintegrować z budżetem państwa fundusze agencyjne i wprowadzić jasny i czytelny system odpowiedzialności za sprawy rolnictwa i obszarów wiejskich. Jednocześnie określić system kar za podejmowanie nietrafnych decyzji i odpowiedzialność za marnotrawstwo publicznych środków. Konieczny jest bieżący nadzór nad udziałem Skarbu Państwa w spółkach działających w rolnictwie. Dążyć należy do przekazania kompetencji w zakresie zarządzania nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz do utworzenia Banku Ziemi.

3. Utworzenie Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Utworzenie takiego resortu wynika z potrzeby kompleksowego podejścia do polityki żywnościowej, regulacji, kontroli i nadzoru sfer: produkcji rolniczej, obrotu płodami rolnymi, zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej, usług rolniczych, przetwórstwa i handlu żywnością. Ponadto resort ten powinien obejmować szkolnictwo rolnicze oraz rolnicze ubezpieczenie społeczne.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Wspieranie sfery instytucjonalnej rynku rolno-spożywczego.

W ramach rozwoju systemu instytucji otoczenia rolnictwa – infrastruktury rynku rolnego oraz infrastruktury rynku finansowego – należy rozwijać rynki hurtowe i giełdy, wzmacniać instytucje finansowe umożliwiające rolnikom i przetwórcom

uzyskanie dostępu do kapitału zewnętrznego oraz likwidować bariery administracyjne ograniczające rozwój instytucji rynkowych. W celu utworzenia sprawnych i efektywnych rynków hurtowych konieczne jest stworzenie optymalnych warunków do prowadzenia handlu hurtowego artykułami rolno-spożywczymi oraz wprowadzenie na polski rynek europejskich standardów w handlu owocami, warzywami, mięsem, artykułami mleczarskimi i spożywczymi. Potrzebne jest też nawiązanie ścisłej współpracy z rolnikami i producentami rolnymi.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wspieranie rozwoju rynków hurtowych i systemów logistycznych dla surowców i produktów rolnych.

Z inicjatywy Prawa i Sprawiedliwości powstał projekt ustawy o hurtowych rynkach rolno-spożywczych. Dzięki ustawie zostanie zdefiniowany podmiot prowadzący taki rynek. Jego działalność nie powinna polegać jedynie na udostępnianiu miejsc do prowadzenia obrotu i administrowaniu infrastrukturą, lecz również na wspieraniu organizowania się uczestników rynku w grupy producenckie.

Ustawa będzie również podstawą do utworzenia izby hurtowych rynków rolno-spożywczych, co pozwoli na prowadzenie wspólnej polityki w zakresie rozwoju rynków i wspierania regionalnych produktów. Zinstytucjonalizowanie rynków hurtowych ma być podstawą do łatwiejszego dostępu do funduszy unijnych, umożliwiających dalszy rozwój.

2. Wspieranie organizacji grup producenckich.

Ważną rolę w poprawie konkurencyjności gospodarstw odgrywają organizacje producenckie. Konieczne jest zatem upowszechnienie oraz zachęcenie rolników do tworzenia organizacji producenckich i wspólnej pracy, aby mogli skutecznie konkurować na rynku. W przyszłości grupy producenckie staną się jednymi z najważniejszych struktur w rolnictwie. Należy kontynuować działania informacyjne, promocyjne i wspierać je finansowo. Niezbędne są też zwolnienia podatkowe dla grup producentów rolnych.

3. Wdrożenie systemu informacyjnego o zasobach, cenach i rozwoju rynku surowców i produktów rolnych w skali kraju i regionów, dostępnego dla wszystkich uczestników rynku rolnego.

Wprowadzenie dobrego systemu informacyjnego pozwoli na właściwą szybkość obrotu, zapewni możliwość błyskawicznego kontaktowania się uczestnikom gry ryn-

kowej, a przede wszystkim da możliwość szybkiej sprzedaży nietrwałych produktów rolnych, przyniesie oszczędności czasu i środków.

Obowiązek wdrożenia systemu informacyjnego spoczywa na administracji publicznej. Udział w jego tworzeniu powinni mieć zapewniony uczestnicy rynku rolnego poprzez swoje organizacje. One także powinny przejąć jego prowadzenie po uruchomieniu.

4. Rozwój spółdzielczości na wsi.

Spółdzielczość wiejska w realiach polskiego rolnictwa i stanu rozwoju wsi ma rację bytu, jest nawet niezbędna, aby mogły nadal funkcjonować średnie gospodarstwa rolne. Rozwój spółdzielczości wiejskiej leży w interesie państwa. Dzięki spółdzielczej formie gospodarowania w rolnictwie znacznie szybciej będzie się kształtował społeczny charakter gospodarki rynkowej. Będą w dużym stopniu łagodzone konflikty społeczności wiejskiej, a także hamowany wzrost cen detalicznych. Niezbędne jest prowadzenie przez państwo obiektywnej i przyjaznej dla spółdzielczości polityki oraz zapewnienie jej stabilności przez odpowiednie ustawodawstwo.

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Rozwój instytucji samorządowych i rolniczych działających na rzecz wsi.

Rozwój obszarów wiejskich musi być integralną częścią gospodarki narodowej. Odpowiedzialność za rozwój obszarów wiejskich musi ponosić państwo i jego agendy. Nie da się jednak wykorzystać potencjału rozwojowego bez samoorganizacji społeczności wiejskich oraz rozwoju instytucji samorządowych i rolniczych na terenie wsi. Samorządy i organizacje rolnicze winny być przede wszystkim odpowiedzialne za regionalizację polityki rolnej wykorzystującej mechanizmy rynkowe i dynamizm społeczności lokalnych. Konieczna jest współpraca agend rządowych ze strukturami samorządowymi i organizacjami samorządowymi, związkowymi. Dobra polityka rolna wymaga współdziałania struktur publicznych i prywatnych.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wspieranie działalności izb rolniczych.

Konieczne jest wprowadzenie instrumentów prawnych, materialnych i finansowych umożliwiających działanie izbom i właściwe wykonywanie zadań im powierzonych przez przepisy ustawowe. Niezbędne jest wprowadzenie obowiązku zasięgnięcia opinii w izbach rolniczych przez organy administracji rządowej i samorządu

terytorialnego co do programów i aktów prawnych dotyczących rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Izby rolnicze są i powinny być najważniejszą organizacją samorządu rolniczego na obszarach wiejskich.

2. Wzmocnienie roli sołectwa i sołtysów oraz utworzenie funduszu sołeckiego.

Nowe uprawnienia to przyznanie sołectwom środków na realizację zadań wyznaczonych przez samorząd gminny, nadanie przewodniczącym organów wykonawczych prawa czynnego uczestnictwa w pracach rady gminy w sprawach związanych z sołectwem. Dysponując środkami finansowymi zgromadzonymi w funduszu sołeckim, sołectwo będzie mogło występować z wnioskiem o dofinansowanie indywidualnych projektów oraz otrzyma możliwość szerszego korzystania ze środków w ramach funduszy europejskich, krajowych i międzynarodowych programów pomocowych adresowanych do mieszkańców wsi.

3. Wspieranie uczestnictwa polskich organizacji rolniczych reprezentujących interesy rolników indywidualnych na forum ponadnarodowych organizacji i organów UE.

Organizacje rolnicze pełnią ważną rolę w kształtowaniu polityki rolnej Unii Europejskiej. Reprezentują interesy producentów rolnych, analizując problemy związane z rolnictwem i obszarami wiejskimi, oraz wpływają na rozwiązanie w zakresie wspólnej polityki rolnej. Stanowiska prezentowane przez polskie organizacje rolnicze na forum ponadnarodowym w dużej mierze pokrywają się z propozycjami wychodzącymi od rządu RP, a co za tym idzie, stanowią poważne wsparcie dla jego działań na arenie międzynarodowej polityki rolnej.

CZWARTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Wspieranie rozwoju instytucji finansowych działających na rzecz rolnictwa i wsi.

Wprowadzenie w Polsce zasad społecznej gospodarki rynkowej, objęcie Polski mechanizmami WPR i polityki spójności zmusiło mieszkańców wsi do wiązania się z rynkiem finansowym. Komerccjalizacja produkcji rolniczej skłania do korzystania z pośrednictwa finansowego banków, towarzystw ubezpieczeniowych. Silniejsze powiązanie z rynkiem oznacza wzrost przepływów finansowych i większy popyt na usługi finansowe. Dlatego należy wspierać instytucje finansowe, szczególnie te z polskim kapitałem.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Wsparcie instytucji finansowych działających na rzecz rolnictwa, w szczególności banków spółdzielczych i spółdzielczych kas oszczędnościowych.

Wiodącą rolę w obsłudze finansowej rolnictwa pełnią: Bank Gospodarki Żywnościowej i sieć banków spółdzielczych. Umacniać należy działania BGŻ, polegające na kredytowaniu udziałów własnych rolników. Należy zdecydowanie wspierać banki spółdzielcze w ich determinacji zachowania niezależności, zwłaszcza jeśli grozi im przejęcie przez kapitał zagraniczny. Należy dostrzegać fakt, że to właśnie małe banki spółdzielcze są usytuowane najbliżej rolnika i najlepiej znają lokalne uwarunkowania ekonomiczne i społeczne. Wspierając banki spółdzielcze, trzeba wprowadzić mechanizm przejmowania na zabezpieczenie kredytu przewłaszczenia środków trwałych nabytych z dotacji PROW lata 2007 – 2013 oraz cesji z dopłat bezpośrednich jako zabezpieczenia kredytu obrotowego.

2. Wykorzystanie potencjału Banku Gospodarstwa Krajowego i Banku Ochrony Środowiska do finansowania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Finansowe wspieranie rozwoju obszarów wiejskich i absorpcji środków unijnych powinno być obszarem działania Banku Gospodarstwa Krajowego i Banku Ochrony Środowiska. Są to instytucje finansowe o dużej wiarygodności, specjalizujące się w obsłudze sektora finansów publicznych. Należy wspierać instrumenty finansowe zarządzane przez BGK, skierowane na rozwój. Podobną ofertę bankową dla rolnictwa ma Bank Ochrony Środowiska. Niezbędne jest wdrożenie mechanizmów, które w zdecydowanie większym zakresie pomogą wykorzystać potencjał obu banków dla inwestowania w rolnictwo, przemysł rolno-spożywczy i inne przedsięwzięcia realizowane na terenach wiejskich.

PIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Wspieranie systemu ubezpieczeń gospodarczych w rolnictwie.

Podstawowe znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa rolników i mieszkańców wsi mają obowiązkowe ubezpieczenia, które ze względu na niską dochodowość wielu gospodarstw, wymagają wsparcia z budżetu państwa. Wsparcie to polegać będzie na częściowej refundacji kosztów ubezpieczenia, stosownie do rentowności gospodarstwa.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Stworzenie, przy współudziale powiatów i gmin, sieci samorządowych towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, zrzeszonych w Krajowej Izbie Towarzystw

Ubezpieczeń Wzajemnych, obejmujących swoim zakresem działania dopłaty do ubezpieczeń w rolnictwie oraz szkody o charakterze katastroficznym.

Niezbędne jest szybkie stworzenie regulacji prawnych umożliwiających powołanie takich towarzystw ubezpieczeń wzajemnych oraz zapewnienie środków budżetowych na ich uruchomienie.

2. Pomoc państwa dla polskich producentów rolnych w zakresie dopłat do ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich.

Od 2006 r. wdrażany jest system ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, przewidujący dopłaty z budżetu państwa do składek producentów rolnych z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od wystąpienia zdarzeń losowych. Wprowadzenie tego systemu ubezpieczeń należy kontynuować i doskonalić.

SZÓSTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów żywnościowych.

Nadzorem nad jakością płodów rolnych i jakością żywności, w tym nad jej bezpieczeństwem, zajmuje się w Polsce kilka instytucji i ministerstw. Niespójność prawa w zakresie kompetencji poszczególnych inspekcji i ich nakładanie się wzajemne prowadzi do chaosu przy zwalczaniu chorób zakaźnych i zaraźliwych dla ludzi i dla zwierząt. Stąd też niezbędna jest konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów żywnościowych oraz zapewnienie niezbędnych środków na funkcjonowanie systemu.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY PIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Opracowanie i zapewnienie wdrożenia sprawnego i skutecznego systemu kontroli oraz bezpieczeństwa w łańcuchu żywnościowym.

W związku z rozwojem rolnictwa i zapewnieniem jego konkurencyjności na europejskich rynkach, wśród wielu problemów wymagających pilnego rozwiązania, jest konieczność przedstawienia dokładnego schematu i zasięgu kompetencyjnego nowej instytucji (inspekcji lub organu) kontroli pozyskiwania, przetwarzania oraz obrotu środkami spożywczymi i środkami żywienia zwierząt. Należy przedstawić propozycję nowego i skutecznego systemu kontroli oraz bezpieczeństwa produkcji żywności i pasz, a także kompleksowego bezpieczeństwa w całym łańcuchu żywnościowym. Konieczne jest opracowanie koncepcji takiego systemu, jego zalegalizowanie poprzez dokonanie niezbędnych zmian prawnych i legislacyjnych oraz wdrożenie w możliwie krótkim czasie.

2. Konsolidacja systemu urzędowej kontroli produktów żywnościowych poprzez utworzenie jednolitego Urzędu Zdrowia Publicznego, podległego Prezesowi Rady Ministrów.

W celu usprawnienia funkcjonowania organów państwa w omawianej dziedzinie celowe jest utworzenie Urzędu Zdrowia Publicznego – naczelnego organu administracji rządowej, podległego Prezesowi Rady Ministrów. W jego skład winny wchodzić Krajowe Centrum Promocji Zdrowia, Państwowa Inspekcja Sanitarna i Inspekcja Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii. Duże znaczenie dla prozdrowotnej polityki Państwa będzie miało Krajowe Centrum Promocji Zdrowia z jego strukturami wojewódzkimi. Funkcjonowanie Urzędu Zdrowia Publicznego zostanie oparte o dotychczasowe regulacje prawne dotyczące Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Inspekcji Weterynaryjnej.

3. Wspieranie budowy systemu zbioru i zagospodarowania odpadów wysokiego ryzyka z produkcji zwierzęcej oraz systemu kontroli obrotu produktami przemysłu utylizacyjnego.

Problem zbioru i zagospodarowania odpadów wysokiego ryzyka z produkcji zwierzęcej został już praktycznie opanowany – stworzono odpowiednie mechanizmy służące jego rozwiązaniu. Potrzebne są nadal środki na praktyczne wdrażanie tego systemu, a przede wszystkim – na zwiększenie mobilności agend rządowych odpowiedzialnych za jego wdrażanie, zwłaszcza Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

4. Wdrożenie systemu nadzoru i kontroli dla produktów regionalnych i lokalnych.

Gwarancja jakości regionalnych, tradycyjnych i lokalnych produktów rolno–spożywczych wymaga stworzenia systemu nadzoru i kontroli tych przysmaków i specjalów. System ten powinien być budowany przez samorządy lokalne, producentów produktów regionalnych i tradycyjnych oraz promujące je organizacje pozarządowe. Wdrożenie tego systemu wymaga także określenia instrumentu wsparcia jego funkcjonowania.

5. Wspieranie systemu ochrony zdrowia roślin i nasiennictwa.

Konieczny jest spójny i sprawny nadzór i kontrola nad bezpieczeństwem żywności. Niezbyt efektywny w nim jest system ochrony zdrowia roślin i nasiennictwa. Wymaga on modernizacji, a przede wszystkim nowoczesnego zorganizowania i prowadzenia badań. Niezbędne są więc środki wsparcia na zmodernizowanie funkcjonowania inspekcji ochrony roślin. Rozważyć w ramach ochrony należy tworzenie banków nasion i odmian roślin tradycyjnych.

SIÓDMY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Ocena funkcjonowania agencji płatniczych w Polsce.

W rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa dużą rolę odgrywają agencje płatnicze. Posiadają obszerną wiedzę na temat określonych problemów na obszarach wiejskich, mogą także skutecznie wpływać na zachowania ludzi.

Rolą agencji płatniczych jest podejmowanie decyzji dotyczących realizacji programów rządowych odnoszących się do rolnictwa i obszarów wiejskich. Po dokonaniu analiz i oceny funkcjonowania agencji płatniczych w Polsce trzeba wprowadzić usprawnienia dotyczące współpracy z instytucjami zewnętrznymi, szczególnie w zakresie kontroli na miejscu, przestrzegania zasady współzależności (*cross-compliance*). Należy zapewnić przepływ informacji dotyczących podmiotów działających w rolnictwie oraz udzielonej pomocy.

W RAMACH TEGO FORMUŁUJEMY JEDNO ZADANIE REALIZACYJNE:

Powołanie Agencji Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W warunkach, w jakich funkcjonuje polskie rolnictwo, potrzebne jest powołanie Agencji Rozwoju Obszarów Wiejskich z rozbudowanym działem doradców. Potrzebę tę uzasadnia wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich – cel realizowany na wielu płaszczyznach, który z natury rzeczy jest przez obecnie działające agencje i fundusze traktowany fragmentarycznie i doraźnie. Korzystając z doświadczenia innych krajów należy w dalszej perspektywie stworzyć jednolitą, zintegrowaną z budżetem i podległą Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi agencję, której działalność skoncentruje się na polityce infrastrukturalnej z udziałem środków Skarbu Państwa i pomocowych, a także na funkcjach płatniczych, interwencjach na rynku oraz administrowaniu mieniem Skarbu Państwa (zarówno gruntami rolnymi jak i udziałami w spółkach związanych z rolnictwem).

ÓSMY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Usprawnienie systemu programowania polityki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce jest realizowany na podstawie opracowanych i przyjętych przez rząd Prawa i Sprawiedliwości dokumentów programowych. Obecnie trwa przegląd WPR oraz planowana jest jej reforma po 2013 r., która może wprowadzić szereg zmian dotyczących polityki wspierania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY CZTERY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania rozwoju obszarów wiejskich.

Należy kontynuować rozpoczęte przez poprzedni rząd działania mające na celu stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania rozwoju obszarów wiejskich.

Zachodzące w ostatnich latach wyraźne zmiany w systemie instytucjonalnym rozwoju obszarów wiejskich wymagają decentralizacji władzy.

2. Zmiana polityki rolnej w kierunku jej regionalizacji i delegowania uprawnień na poziom wojewódzki.

Warunki społeczno-ekonomiczne, w tym rozwój jednostek samorządu terytorialnego oraz społeczno-zawodowych organizacji rolników i innych organizacji samorządowych, uzasadniają potrzebę regionalizacji polityki rolnej. Na poziomie województw powinny być opracowane dobre programy rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

3. Maksymalizacja realizacji celów polityki rolnej poprzez wykorzystanie pozarolniczych instrumentów pomocy krajowej, funduszy strukturalnych UE i innych instrumentów pomocowych.

Niezbędne jest dokonanie oceny realizowanych i planowanych do wdrożenia pozarolniczych programów i instrumentów pomocy krajowej, wspólnotowej w ramach polityki spójności wspierających realizację celów polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich. Uzyskane z oceny wnioski winny posłużyć do dokonania niezbędnych korekt w realizowanych i wdrażanych programach pomocowych. Należy opracować *Krajowy program rozwoju rolnictwa*. Na jego realizację powinny zostać przeznaczone środki z pozarolniczych instrumentów krajowych i funduszy UE.

4. Wprowadzenie procesu inwestycyjnego służącego kompleksowemu kształtowaniu i rozwojowi obszarów wiejskich w Polsce.

Konieczne jest wprowadzenie w naszym kraju procesu inwestycyjnego podobnego do tych, jakie funkcjonują w krajach UE, a przy tym nastawionego na rozwiązywanie specyficznie polskich problemów. Stworzone procedury postępowania mają roboczą nazwę *Postępowanie dla kształtowania i rozwoju obszarów wiejskich*. Wycinkowe, wąskie oraz nieskoordynowane działania inwestycyjne skutkują zwykle efektami jedynie fragmentarycznymi i nie zawsze spójnymi z innymi działaniami.

DZIEWIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE V:

Zapewnienie środków finansowych na realizację polityki rolnej państwa.

W celu osiągnięcia zakładanych celów przewiduje się przyjęcie ustawy rolnej, uzgodnionej z partnerami społecznymi, która określi wieloletnią politykę rolną i przeznaczy odpowiednią ilość środków na jej realizację. Szczególnie ważne jest zapewnienie środków na współfinansowanie dopłat bezpośrednich dla rolników, a także na wkład publiczny niezbędny do realizacji PROW oraz regionalnych i sektorowych programów operacyjnych na lata 2007–2013. Zapewnione muszą być fundusze na krajowe środki wsparcia, na dopłaty do paliwa rolniczego, jak również na kontynuowanie finansowania KRUS na niezmienionym poziomie.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Zapewnienie środków na współfinansowanie dopłat bezpośrednich, PROW oraz regionalnych i sektorowych programów operacyjnych.

Skuteczne wykorzystanie środków unijnych przez rolników i mieszkańców wsi w ramach PROW i innych programów operacyjnych wymaga ustawowego zapewnienia współfinansowania z budżetu państwa. Odpowiednich środków wymagają także krajowe instrumenty wsparcia. Należy więc zapewnić pełną ilość środków na realizację krajowych instrumentów pomocowych, dopłat bezpośrednich dla rolników oraz wymaganego wkładu w ramach PROW i regionalnych oraz centralnych programów operacyjnych.

2. Zapewnienie środków na aktywną politykę społeczną.

Modernizacja obszarów wiejskich wymaga zapewnienia środków na aktywną politykę społeczną, a zwłaszcza na budowę niezbędnej infrastruktury społecznej, pobudzanie aktywności lokalnych społeczności. Konieczne jest zapewnienie środków na usprawnienie funkcjonowania administracji publicznej działającej w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Konieczne są środki finansowe na realizację zadań przekazywanych przez państwo samorządom rolniczemu oraz innym organizacjom pozarządowym.

6. OBSZAR VI: EDUKACJA I WIEDZA NA OBSZARACH WIEJSKICH

PODSTAWOWY CEL:

Stworzenie warunków rozwoju edukacji na obszarach wiejskich oraz ciągłego upowszechniania wiedzy wśród jej mieszkańców.

Jednym z podstawowych problemów wymagających rozwiązania jest brak odpowiedniej polityki edukacyjnej i wdrażania wiedzy dla potrzeb rozwoju potencjału

intelektualnego mieszkańców wsi, szczególnie ludzi młodych. Problemy te nie mogą jednak być traktowane jako wewnętrzna sprawa ludności zamieszkującej obszary wiejskie, gdyż dotyczą jednej trzeciej ludności kraju. Należy doprowadzić do zdynamizowania działań w zakresie edukacji i wdrażania wiedzy na obszarach wiejskich, aby mogły one pełnić ważną rolę dla gospodarki narodowej, a ich mieszkańcy mogli planować swoją edukację jak najbliżej miejsca zamieszkania. Na równi powinni być traktowani rolnicy i ich rodziny, jak też wszyscy mieszkańcy wsi i obszarów wiejskich. Stąd też założenia programowe, dotyczące rozwoju edukacji i upowszechniania wiedzy na wsi polskiej, wykraczają niekiedy poza dotychczasowy merytoryczny zakres działania jednego resortu rolnictwa i wymagają koordynacji oraz inspiracji równoległych działań w resortach edukacji, nauki i szkolnictwa wyższego, ochrony środowiska, gospodarki i kultury.

PIERWSZY CEL SZCZEGÓŁOWY OBSZARZE VI:

Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców obszarów wiejskich.

Zmniejszenie dysproporcji między wsią i miastem w upowszechnieniu nowoczesnej edukacji na obszarach wiejskich wymaga opracowania oraz wdrożenia programów skierowanych do dzieci i młodzieży zamieszkujących te tereny. Podobne dysproporcje pomiędzy miastem i wsią dotyczą też kształcenia ustawicznego w odniesieniu do osób dorosłych, jak też braków usług doradczych i informacyjnych w zakresie formalnego kształcenia ustawicznego na obszarach wiejskich. Wsparcie szkół na obszarach wiejskich oraz placówek prowadzących kształcenie ustawiczne umożliwić powinno podniesienie jakości oferowanych usług, ich dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz wdrożenie innowacyjnych form kształcenia ustawicznego. Podstawowym celem powinno być zwiększenie dostępności szkół i podniesienie efektywności systemu edukacyjnego na obszarach wiejskich.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DZIEWIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

- 1. Wdrożenie Narodowego programu edukacji młodzieży wiejskiej oraz systemu ciągłego doksztalcania mieszkańców obszarów wiejskich, w tym zdobywania wykształcenia średniego w systemie szkolnictwa dla dorosłych.**

Niezbędne będzie wdrożenie *Narodowego programu edukacji młodzieży wiejskiej*, opracowanego w 2006 r. Jego celem jest rozwój edukacji na obszarach wiejskich poprzez upowszechnienie wykształcenia średniego wśród mieszkańców wsi

– w grupie wiekowej 25–45 lat w 2013 r. – przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej jakości kształcenia. Stawia się w nim na rozwój kształcenia na poziomie średnim oraz kształcenia ustawicznego w celu zwiększenia szans na zatrudnienie mieszkańców obszarów wiejskich poza sektorem rolniczym. Istotnym zadaniem jest także stałe podnoszenie poziomu kwalifikacji osób dorosłych, przede wszystkim kwalifikacji zawodowych oraz ogólnych kompetencji niezbędnych do unowocześniania rolnictwa i funkcjonowaniu w życiu społecznym na wsi.

2. Rozwój i modernizacja infrastruktury placówek oświatowych na terenach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem dostępności pracowni komputerowych i internetu.

Tereny wiejskie cechuje mniejsze nasycenie siecią szkół różnego poziomu i typu. Szkoły na obszarach wiejskich wymagają też pilnych działań modernizacyjnych i inwestycji, szczególnie w zakresie wyposażenia w komputery, oprogramowanie i dostęp do internetu.

3. Metodyczne i finansowe wspieranie rozwoju zawodowego nauczycieli z terenów wiejskich, szczególnie nauczycieli szkół rolniczych w ramach Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej.

Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej powołane zostało w 2007 r. jako jednostka wspierająca proces podnoszenia poziomu nauczania w szkołach rolniczych, przejętych przez resort rolnictwa. Powinno ono pełnić kluczową rolę w procesie doskonalenia zawodowego nauczycieli wszystkich szkół rolniczych. Wymaga to wsparcia metodycznego i odpowiedniego budżetu umożliwiającego realizację tych działań.

4. Utworzenie jednolitego i efektywnego programu stypendialnego dla młodzieży szkół średnich i rolniczych z terenów wiejskich.

Dochody ludności zamieszkującej obszary wiejskie są zdecydowanie niższe od dochodów ludności miejskiej w kraju. Rosnące koszty utrzymania uczniów podczas nauki poza miejscem zamieszkania oraz koszty samych procesów edukacji wymagają wsparcia finansowego. Potrzebne jest stworzenie systemu stypendialnego dla młodzieży szkół średnich pochodzących z terenów wiejskich. Środki na ten cel powinny być wyodrębnione w postaci specjalnego funduszu i corocznie waloryzowane o wskaźniki inflacji.

5. Wprowadzenie programów pomocy pedagogiczno-psychologicznej dla dzieci i młodzieży w sytuacjach patologicznych i kryzysowych.

Warunki realizacji procesów edukacyjnych wymagają wsparcia tych działań poprzez monitorowanie tych procesów oraz interwencje w sytuacjach kryzysowych. Potrzebne jest uruchomienie takich działań jak pomoc pedagogiczna oraz poradnictwo dydaktyczne i psychologiczne.

6. Wdrażanie techniki e-learningu oraz innych nowoczesnych technik nauki i przekazu wiedzy w edukacji oraz doskonaleniu zawodowym rolników i upowszechnianiu wiedzy w ramach kształcenia na odległość.

Zadanie to będzie realizowane m.in. poprzez:

- wspieranie finansowe szkół wiejskich w zakresie tworzenia pracowni komputerowych;
- wspieranie programów edukacji na odległość dla aktywizacji zawodowej kobiet wiejskich, co umożliwi podejmowanie alternatywnych form zarobkowania;
- wdrażanie programów kształcenia i szkolenia przez internet oraz ułatwienie mieszkańcom wsi dostępu do szybkiego internetu;
- wspieranie materialne i organizacyjne szkół i placówek rolniczych w zakresie stosowania nowoczesnych technik edukacyjnych i technologii informatycznych;
- zapewnianie odpowiedniej ilości informatyków do prowadzenia zajęć,
- organizowanie kursów doskonalących dla nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii teleinformatycznych w procesie nauczania.

7. Wspieranie wszelkich inicjatyw i programów w zakresie kształcenia ustawicznego skierowanych do mieszkańców wsi i obszarów wiejskich.

W celu podniesienia poziomu wykształcenia osób dorosłych należy dążyć do wzmocnienia systemu kształcenia ustawicznego poprzez wzbogacenie oferty takiego kształcenia i rozwój jego różnych form. Specjalne programy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem, szczególnie osób niepełnosprawnych, powinny się przyczynić do podwyższenia poziomu ich kompetencji społecznych i zawodowych. Jednocześnie należy dążyć do wzbogacenia oferty dla osób posiadających wysokie kwalifikacje, aby umożliwić im nabywanie nowych kompetencji i aktualizację zdobytej wiedzy. Istotne będzie wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych podejmowanych przez mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz przeciwdziałania ich marginalizacji w obszarze edukacji.

8. Dofinansowanie nauki języków obcych i podstaw informatyki w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich.

Rozwój edukacji oraz zdobywania wiedzy i umiejętności w tym zakresie na terenach wiejskich wymaga wsparcia finansowego poprzez:

- dofinansowanie zakupu podręczników, kaset, oprogramowania i sprzętu do aktywnej nauki języka.
- dofinansowanie nauki języków obcych i podstaw informatyki w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich.
- wprowadzenie zachęt materialnych dla nauczycieli prowadzących w szkołach wiejskich zajęcia z informatyki.

9. Wspieranie działań samorządów lokalnych na rzecz tworzenia warunków powszechnego dostępu dzieci wiejskich do edukacji przedszkolnej.

Baza materialna przedszkoli na wsi jest stosunkowo uboga. Stanowi to podstawową barierę upowszechniania wychowania przedszkolnego na wsi. Niezbędne będzie zatem jak najszybsze wyeliminowanie tej bariery. Planowane zmiany mają na celu zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej. Należy dążyć do wprowadzenia alternatywnych form edukacji przedszkolnej, które pozwolą na zmniejszenie zbędnych obciążeń organizacyjnych i finansowych, oraz do zapewnienia dobrej jakościowo edukacji.

DRUGI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE VI:

Zwiększenie dostępności edukacji i wiedzy na poziomie średnim i wyższym dla mieszkańców obszarów wiejskich.

Aspiracje edukacyjne to jeden z czynników istotnie różnicujących mieszkańców miast i wsi. Mieszkańcy obszarów wiejskich wykazują na ogół niższy stopień zainteresowania dalszym kształceniem. Celem powinno być zwiększenie dostępności szkół wyższych i średnich o różnym profilu i formach prawnych na obszarach wiejskich oraz stworzenie warunków sprzyjających kształceniu we wszystkich typach i rodzajach szkół na terenach wiejskich. Wymaga to zapewnienia nowoczesnej infrastruktury obiektów dydaktycznych, wsparcia dla inicjatyw kształcenia na odległość i wdrożenia programu stypendialnego.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. **Wspieranie inicjatyw umożliwiających kształcenie na odległość i kształcenie z wykorzystaniem technik multimedialnych.**

Należy wspierać niepubliczne inicjatywy w dziedzinie nauczania ustawicznego skierowanego do mieszkańców obszarów wiejskich. Zastosowanie nowych technik (e-learning) nie tylko zwiększa dostępność wiedzy i zapewnia wyższy poziom wykształcenia na terenach wiejskich, ale także stymuluje proces doskonalenia zawodowego rolników i upowszechnia wiedzę rolniczą przy niskich nakładach.

2. Wdrożenie preferencyjnego programu stypendialnego i kredytowego dla studentów z terenów wiejskich oraz młodzieży studiującej w szkołach wyższych na obszarach wiejskich.

Podstawową formą wsparcia edukacji młodzieży wiejskiej studiującej na uczelniach, niezależnie od ich lokalizacji, należy uznać jednolity i efektywny program stypendialny i kredytowy dla uczącej się młodzieży z terenów wiejskich. Podstawowe formy tego programu powinny być dostępne dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Stypendia obejmować powinny takie wydatki związane z nauką poza miejscem zamieszkania jak koszty dojazdu, zakwaterowania, podstawowe potrzeby socjalne, dofinansowanie podręczników (bony edukacyjne) i kosztów żywienia (bony żywieniowe) itp. Należy usprawnić system kredytowy, a dla studentów o niskich dochodach z terenów wiejskich, którzy studiują na preferowanych kierunkach studiów, przewidzieć dofinansowanie do kredytów lub umorzenie kredytów.

TRZECI CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE VI:

Zwiększenie efektywności i dostępności doradztwa rolniczego w systemie wiedzy rolniczej.

Należy dążyć do wzmocnienia systemu doradztwa rolniczego poprzez określenie na nowo statusu doradcy rolniczego, zmiany ilościowej i jakościowej kadr doradczych oraz stworzenie systemu kształcenia ustawicznego i awansu zawodowego doradców rolniczych. Dodatkowym czynnikiem podnoszącym jakość świadczonych usług będzie budowa informatycznego zintegrowanego systemu doradztwa rolniczego. Niezbędne będzie nowe podejście do umiejscowienia doradztwa rolniczego w systemie wiedzy rolniczej na styku ze sferą nauki i edukacji rolniczej oraz zdefiniowanie funkcji doradztwa rolniczego w tym zakresie. Odnowienia wymagają kontakty doradztwa z systemem szkół rolniczych nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz wykorzystanie tej sieci jako lokalnych centrów kształcenia ustawicznego rolników i systemu informacji rolniczej.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY PIĘĆ ZADAŃ REALIZACYJNYCH:

1. Zmiana ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, w szczególności w zakresie zadań tych jednostek, statusu doradcy rolniczego i kompetencji instytucji doradczych.

Należy rozważyć zmiany regulacji ustawowych w zakresie:

- nowych zadań jednostek doradztwa rolniczego, szczególnie w układzie województwa i w relacjach do izb rolniczych oraz doradztwa prywatnego;
- kompetencji wszystkich instytucji doradczych w ramach systemu doradztwa rolniczego i ich wzajemnych relacji;
- statusu zawodowego doradcy rolniczego, systemu podnoszenia kwalifikacji zawodowych w powiązaniu ze stałym wzrostem wynagrodzenia;
- wypracowania skutecznego mechanizmu wsparcia finansowego jednostek doradztwa rolniczego z zależności od zakresu realizacji zadań, ilości beneficjentów z uwzględnieniem uczestnictwa jednostek doradztwa rolniczego w projektach z dofinansowaniem UE, a przede wszystkim zabezpieczenia środków finansowych na realizację projektów do momentu rozliczenia projektu i uzyskania płatności;
- dokładne sprecyzowanie katalogu usług doradczych bezpłatnych i odpłatnych;
- zwiększenie roli przedstawicieli samorządu rolniczego w radach społecznych.

2. Zmiana systemu organizacji i finansowania doradztwa rolniczego.

Należy dążyć do zachowania finansowania doradztwa rolniczego z budżetu, przy założeniu, że w miarę realizacji *Programu rozwoju obszarów wiejskich* i pokrywania świadczenia usług doradczych ze środków tego programu w coraz większym stopniu jednostki doradztwa rolniczego będą zdobywały środki pozabudżetowe na swoje działanie. Wątpliwości i zastrzeżenia budzi system rozliczeń finansowych usług doradczych. Refundacja rolnikowi poniesionych kosztów usług doradczych na podstawie faktury wymaga pilnej zmiany. Podobnie jak w niektórych krajach UE należałoby stworzyć możliwość refundacji kosztów bezpośrednio podmiotom świadczącym usługi doradcze, a nie rolnikom.

3. Wdrożenie systemu akredytacji i standardów usług doradczych świadczonych przez podmioty i instytucje oraz systemu doskonalenia zawodowego doradców.

Prywatne podmioty doradcze powinny uzyskać akredytację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warunkiem jej uzyskania powinno być posiadanie kadry z wyższym

wykształceniem rolniczym lub pokrewnym, odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami, co powinna weryfikować powołana niezależna komisja akredytacyjna, wprowadzona ustawowo do systemu doradztwa rolniczego. Kontrolę jakości usług doradczych świadczonych w ramach *Programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013* powinno sprawować Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie, jako instytucja odpowiadająca za standardy świadczenia rolniczych usług doradczych. O wpis na listę podmiotów akredytowanych nie powinny się ubiegać podmioty, których celem działania jest produkcja, obrót lub dystrybucja środków, materiałów i urządzeń dla rolnictwa.

4. Urynkowienie usług doradczych w powiązaniu z systemem certyfikacji doradców i akredytacji jednostek świadczących usługi doradcze oraz zwiększenie dostępności tych usług dla rolników.

System doradztwa rolniczego wymaga pilnego urynkowienia oraz zwiększenia dostępności usług doradczych dla rolników. Usługi doradcze dla rolników powinny być świadczone przez instytucje i podmioty doradcze, prywatne i publiczne, które na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej prowadzą działalność z zakresu doradztwa rolniczego. Ustanowienie systemu rejestracji i akredytacji jednostek doradztwa oraz certyfikacji doradców indywidualnych i organizacji doradczych będzie niezbędny.

5. Rozbudowa systemu informacyjnego „nauka – praktyka rolnicza” poprzez nowoczesne metody pracy doradczej i rozwój współpracy instytucji doradczych z placówkami naukowo-badawczym i jednostkami badawczo-rozwojowymi.

Zadanie to wynika z potrzeb nowoczesnego rolnictwa oraz wykorzystania środków finansowych w ramach *Programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013*, co wymaga zastosowania nowych technik komunikowania i rozbudowy systemu informacyjnego w ramach upowszechniania wiedzy rolniczej. Potrzebne będzie wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technicznych upowszechniania wiedzy rolniczej.

CZWARTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE VI:

Zwiększenie efektywności funkcjonowania jednostek badawczo-rozwojowych działających na rzecz rolnictwa.

Wsparcie naukowe dla sektora żywnościowego, wraz z realizacją procesów innowacyjnych, wiąże się z koniecznością aktywnego współdziałania środowiska naukowe-

go w stworzeniu nowych zasad wdrażania rozwiązań naukowych do praktyki. Tylko pod warunkiem aktywnego korzystania z najnowszych osiągnięć nauki i innowacji sektor żywnościowy będzie w stanie konkurować w przestrzeni europejskiej. Wymagać to będzie pilnej restrukturyzacji zaplecza badawczo-rozwojowego rolnictwa.

Zwiększenie efektywności funkcjonowania jednostek badawczo-rozwojowych (JBR) jest niezbędne z uwagi na wysokie koszty ich działalności, potrzeby rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz nowe zasady finansowania nauki. Wymaga to integracji i konsolidacji tych jednostek, zmiany zasad finansowania, w tym wprowadzenia strategicznych programów rozwojowych, oraz opracowania spójnego systemu wiedzy rolniczej w oparciu o JBR, sieć systemu edukacji rolniczej i doradztwa rolniczego.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY TRZY ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Zapewnienie spójności polityki naukowo-technicznej dla wsi i rolnictwa z polityką rolną.

Ważnym zadaniem będzie też zapewnienie spójności polityki naukowo-technicznej na rzecz obszarów wiejskich i rolnictwa z realizowaną polityką rolną. Wymaga to pilnego opracowania programu strategicznych badań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem większej liczby JBR resortu rolnictwa we współpracy z uczelniami rolniczymi, oraz koordynacji tych badań, a także zapewnienia udziału przedstawicieli resortu rolnictwa w organach kolegialnych Rady Nauki oraz innych organach i agendach resortu nauki.

2. Integracja i zmniejszenie kosztów funkcjonowania jednostek badawczo-rozwojowych działających na rzecz rolnictwa i wsi.

Istnieje potrzeba uporządkowania spraw organizacyjnych i majątkowych JBR, naprawy ich finansów, konsolidacji obszarów badawczych i skupienia kadr tych jednostek wokół strategicznych celów polityki rolnej. Niezbędna restrukturyzacja JBR powinna koncentrować się na procesach integracji organizacyjnej oraz konsolidacji jednostek, procesów i tematów badawczych.

Uzasadniona jest nowelizacja ustaw o działach administracji rządowej i o finansowaniu nauki w kierunku umożliwienia ministrowi rolnictwa i rozwoju wsi bezpośredniego korzystania ze środków budżetowych przeznaczonych na finansowanie nauki. Niezbędne jest powiązanie zaplecza naukowego resortu z praktyką rolniczą oraz jednostkami organizacyjnymi rolnictwa.

3. Opracowanie mechanizmów integracji działań JBR z działalnością uczelni rolniczych i jednostek naukowych PAN w oparciu o wieloletnie strategiczne programy rozwojowe opracowane przez resort i finansowane ze środków budżetowych działu „Nauka”.

W celu podniesienia sprawności funkcjonowania JBR i efektywności systemu nauki rolniczej niezbędne będzie opracowanie mechanizmów i zasad integracji działań JBR z działaniami uczelni rolniczych i jednostek naukowych PAN w oparciu o wieloletnie strategiczne programy rozwojowe. Wymaga to zmiany zasad finansowania JBR w zakresie wdrażanie innowacyjnych rozwiązań do praktyki rolniczej.

PIĄTY CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE VI:

Stworzenie systemu wdrażania wiedzy rolniczej oraz doskonalenia zawodowego i praktycznego w oparciu o szkoły rolnicze.

Biorąc pod uwagę wyzwania stojące przed nowoczesnym rolnictwem oraz fakt przejścia najważniejszych elementów systemu edukacji rolniczej przez resort rolnictwa, należy wykorzystać szansę, jaką daje oparcie systemu wiedzy rolniczej o szkoły rolnicze (jako centra lokalne) w powiązaniu z Centrum Doradztwa Rolniczego i Krajowym Centrum Edukacji Rolniczej (jako centrum krajowym). Tak zintegrowana edukacja rolnicza i doradztwo rolnicze mogą tworzyć kompleksowy system kształcenia, wdrażania wiedzy rolniczej oraz doskonalenia zawodowego i praktycznego uczestników tych procesów.

Koordinacja działań w zakresie upowszechniania wiedzy rolniczej wymaga nowych ram organizacyjnych i programowych, które umożliwią reagowanie na zmiany związane z rozwojem nauki, nowoczesnych technologii i nowych technik oraz form nauczania, w tym nauczania na odległość i technik e-learningu. Pozwoli to na szybkie i elastyczne dostosowywanie się tego systemu do potrzeb i zmian zachodzących na rynku pracy.

W RAMACH TEGO CELU FORMUŁUJEMY DWA ZADANIA REALIZACYJNE:

1. Dokończenie przejścia szkół rolniczych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz stworzenie warunków finansowania ich rozwoju i wdrażania standardów kwalifikacji zawodowych nauczycieli wszystkich szkół rolniczych.

Przejęcie szkół rolniczych przez resort rolnictwa stanowiło jedno z ważnych zadań *Programu rolnego Prawa i Sprawiedliwości* z 2005 r. Proces przejmowania szkół

rolniczych rozpoczęty w 2006 r. wymaga dokończenia i przejęcia przez resort rolnictwa kolejnych szkół. Powinny one stać się placówkami wzorcowymi, wyznaczającymi i utrzymującymi standardy kształcenia rolniczego. Szkoły te będą wspomagać szkoły rolnicze prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego w przygotowywaniu kadr na potrzeby rolnictwa i obszarów wiejskich. Dodatkowo powinny one prowadzić kształcenie i szkolenia dające możliwość uzyskania kwalifikacji rolniczych niezbędnych do korzystania z niektórych działań finansowanych ze środków UE. Wymaga to zapewnienia odpowiedniego finansowania z budżetu państwa.

2. Wsparcie rozwoju Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej poprzez uruchomienie stałego mechanizmu finansowania budżetowego i ze środków unijnych oraz opracowanie systemu doskonalenia zawodowego i metodycznego dla nauczycieli szkół rolniczych.

Przejęcie części szkół rolniczych przez resort rolnictwa pozwoliło na powołanie w 2007 r. Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej (KCER), które jest ogólnopolską placówką doskonalenia nauczycieli. Objęła ona doskonaleniem metodycznym i zawodowym nauczycieli uczących w szkołach funkcjonujących w ramach resortu. Powinna ona także organizować doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących w szkołach samorządowych. Wymaga to uruchomienia stałego finansowania z budżetu państwa i ze środków unijnych, co powinno zapewnić rozwój KCER.

***

Prawo i Sprawiedliwość pragnie zrealizować przyjęte cele strategiczne i doprowadzić do zdynamizowania społeczno-ekonomicznego rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, tak aby mogły one pełnić ważną rolę w gospodarce narodowej, a ich mieszkańcy mogli z nadzieją planować swoją bezpieczną i stabilną przyszłość.

Pragniemy dokończyć przełomowe zmiany na polskiej wsi. Wymaga to ogromnego zaangażowania politycznego, organizacyjnego i finansowego. Ten wysiłek został już podjęty. Chcemy wziąć pełną odpowiedzialność za politykę wobec wsi, aby przywrócić rolnikom godne miejsce w rozwoju gospodarczym kraju, a wszystkim mieszkańcom obszarów wiejskich zapewnić warunki życia odpowiadające ich potrzebom.

